

ČASOPIS MINISTERSTVA NÁRODNÍ OBRANY

VOJENSKÁ MYSL

DVACÁTÝ OSMÝ ROČNÍK

10

Dialektickomaterialistický přístup k vojenství

V nejednom stranickém dokumentu, který se zabývá ideologickou, výchovnou, řídicí a organizátorskou prací, nacházíme zdůraznění mj. požadavku ovládnutí marxisticko-leninské teorie, jako metody přístupu k problémům společenského života a společenské praxe.

„Vzdělaným socialistickým odborníkem“, říká zpráva předsednictva ÚV KSČ ze 3. července 1973, věnovaná socialistické výchově mladé generace, „se může stát jen člověk, který své vědomosti z vlastního oboru nebo problematiky příbuzných disciplín spojuje s hlubokým pochopením marxisticko-leninské teorie, její dialektickomaterialistické metodologie.“ (Zasedání ÚV KSČ 3. a 4. července 1973, Praha 1973, s. 26.)

Akcent, který je dnes kladen na osvojení metodologické složky marxisticko-leninské teorie je mj. podmiňován požadavkem uplatňování vědeckých metod v práci vedoucích a řídicích pracovníků; potřebou jejich kvalifikovaného, kultivovaného myšlení a orientace ve složité strukturované a dynamicky se měnící sociální realitě; nutností permanentní kultivace poznávacích, hodnotících, rozhodovacích a řídicích procesů.

Tyto obecné požadavky se v plné míře vztahují i na sféru vojenství, vojenské praxe a její nositele.

Soudobé vojenství, jehož významnými strukturálními prvky jsou: instituce, které mají význam pro obranyschopnost státu; jejich mírová a válečná praktická činnost; materiálně technická základna obrany-

schopnosti státu; vojenská vědeckovýzkumná a vývojová základna; vojenská věda a vojenská doktrína státu, či vojenskopolitické koalice států, je dnes v takovém dynamismu, jehož obdobu bychom marně hledali v jeho dosavadní tisícileté historii.

Teoretické pochopení a praktické ovládnutí vojenských jevů a procesů, které probíhají jak v materiálně technické základně vojenství, tak v organizační struktuře ozbrojených sil a druhů vojsk, ve způsobech a metodách vedení ozbrojeného zápasu, ve výchově a přípravě příslušníků ozbrojených sil, v řízení a velení vojskům, není bezesbýtku realizovatelné výlučně prostředky vojenskoteoretických disciplín a jejich metodologickými přístupy.

Vojenské vědní disciplíny v sobě kromě teoretické složky svého obsahu zahrnují jako svůj atribut i složku metodologickou. Nicméně specifická a parciálnost speciálně vědní metodologie — v tomto případě vojenských věd, není zcela postačující ani kompetentní k tomu, aby byla s to substituovat obecnější metodologické přístupy, bez nichž se kvalifikované teoretické myšlení nemůže realizovat.

Z praxe víme, že význam metodologické průpravy stoupá úměrně složitosti, komplikovanosti a náročnosti problémů, situací a úkolů, které máme prozkoumat a prakticky ovládnout.

Při poznávání i praktickém řešení teoreticky náročných, komplikovaných situací zdaleka nevystačíme jen se souborem obecných logických metod, či vědeckých teoretických postupů, jako jsou např. me-

tody abstrahování a zobecňování, analýza a syntéza, indukce a dedukce, metoda historicko-logická, historicko-srovnávací, strukturálně-genetická a další. Do „služby“ společenského poznání a společenské praxe nutně musíme zapojit i nejobecnější filozofickou dialektickomaterialistickou metodu přístupu poznávání a přetváření jevů objektivní reality.

Podat v nepřiliš rozsáhlé stati vyčerpávající, byť sebestručnější charakteristiku dialektickomaterialistického přístupu k vojenským jevům a procesům je úkol obtížně splnitelný, jak vzhledem ke značnému rozsahu jevů a procesů, které zahrnujeme do vojenství, tak i vzhledem k univerzálnosti, nevyčísitelné mnohostrannosti a mnohočetnosti charakteristických rysů dialektickomaterialistického metodologického přístupu. Splnit vyčerpávajícím způsobem tento úkol, by vyžadovalo vyčíst metodologické bohatství z každé zásadnější i méně relevantní filozofické poučky, která se dotýká základních principů, zákonů a kategorií materialistické dialektiky.

Proto se všimneme jen některých, pro dialektickomaterialistický přístup nejtypičtějších rysů a metodologických pouček, které zaujímají klíčové postavení v dialektickomaterialistickém myšlení.

Pokusme se objasnit, co znamená přistupovat dialektickomaterialisticky k vojenství?

Především to vyžaduje neztrácet ze zřetele, že i **vojenství podléhá objektivní dialektice reálného světa**, který nás obklopuje. Objektivní realita, přírodní a sociální jevy jsou svým charakterem dialektické, materiální svou podstatou; vzájemně se podmiňují a ovlivňují; vnitřně jednotné i protikladné, rozporné; nacházejí se v neustálé změně, pohybu; evolučním i revolučním vývoji; podléhají dialektické negaci atp.

V průběhu tisíce let trvajícího speciálně vědního, zvláště pak filozofického poznání byly odhaleny dialektické souvislosti, zákonitosti a procesy vnějšího světa a výsledky tohoto poznání našly své vyjádření v principech, zákonech a kategoriích materialistické dialektiky.

Jestliže vojenské jevy, válka, ozbrojený zápas, jeho metody a formy, příprava příslušníků ozbrojených sil aj. se vyvíjejí podle jím vlastních, imanentních, dialektických, pohybových, vývojových zákonitostí, objektivních a nezávislých na vůli a vědomí lidí, nezbyvá nám, než usilovat o to, aby i naše poznávání vojenství drželo krok s jeho vývojem a změnami, jinými slovy řečeno, aby nedošlo k povážlivé roztržce mezi objektivní dialektikou vojenství a

jejím ideovým duchovním reflexem v našem vědomí, ve vojenskoteoretickém myšlení.

Jedním z vůdčích dialektickomaterialistických přístupů k vojenství je **materialistický přístup**. Tento princip vyžaduje a předpokládá odhalovat v procesu poznávání vojenských jevů jejich vnitřní, skrytou materiální podstatu či základ. Uplatněním materialistického přístupu při zkoumání vojenství dospěli zakladatelé vědeckého komunismu k odhalení sociálně ekonomických, tj. materialních základů, zdrojů a příčin sociálního násilí, války, ozbrojených zápasů, závislosti průběhu a výsledků války, vedle jiných potenciálů i na ekonomickém potenciálu; závislosti vyzbrojení armád a způsobů vedení bojové činnosti na ekonomických, materiálních podmínkách atp.

Při respektování určující prvotní úlohy materiálních podmínek a faktorů ve vojenství však nesmíme úlohu materiálních činitelů zabsolutnit a nedocenit úlohu duchovních, ideálních, nemateriálních činitelů ve vojenství. Války vždy byly nelítostnou prověřkou materiálních i duchovních sil bojujících národů, států. Významnou měrou se na jejich průběhu a výsledku podílely intelektuální, morální, citové, volní — jedním slovem duchovní síly příslušníků bojujících armád. Docenit plně úlohu materiálních i ideálních činitelů v mírovém i válečném vojenství se právem řadí mezi nepostradatelné prvky dialektickomaterialistického přístupu.

Nezastupitelné místo v dialektickomaterialistickém přístupu k vojenským jevům zaujímá **princip všeobecné souvislosti a vzájemné podmíněnosti**. Soudobé vojenství představuje sociálně politický jev, který se nachází v bohatě členěné a strukturované síti různých společenských vztahů a souvislostí, jimiž je mnohočetně determinováno, podmiňováno. Současně i každý strukturální prvek vojenství je rovněž ve vzájemných vztazích, souvislostech a podmiňování s druhými prvky.

Nestačí pouze uznat existenci vzájemné souvislosti a podmíněnosti; současně je nutné udělat určitou diferenciaci a hierarchizaci různých souvislostí, determinujících podmínek a činitelů.

Při zkoumání vojenských jevů se proto snažíme přinejmenším rozpoznat a prozkoumat, odlišit a specifikovat různé závažné a prakticky relevantní vztahy a souvislosti koexistenční a příčinné, kauzální; zákonité a nahodilé; podstatné a nepodstatné atp.

Kromě toho chápat např. válku, ozbrojený zápas pod zorným úhlem metodolo-

gického principu všeobecné souvislosti a vzájemné podmíněnosti předpokládá vzít v úvahu nejen souvislosti a determinanty specificky vojenské, operačně taktické, vojenskotechnické, časově prostorové, geografické, klimatické, ale i širší souvislosti sociálně politické, sociálně demokratické, morálně politické, vědeckotechnické, a to jak na vlastní straně, tak na straně protivníka.

Jen v té míře, v jaké se nám podaří orientovat se v těchto navzájem velmi spleťtých vztazích a v jejich úloze, jen v té míře jsme si vytvořili předpoklady pro cílevědomé řízení a ovlivňování vojenské mírové, popřípadě válečné praxe.

Příznačným rysem dialektickomaterialistického přístupu k vojenství a jeho projevům je respektování, **akceptování změn, pohybu a vývoje** ve vojenství.

Dynamický, antistatický přístup k vojenství je adekvátní jeho charakteru, jeho permanentním proměnám podmiňovaným prvořadě změnami sociálně politických a sociálně ekonomických poměrů, sekundárně pak relativně samostatným vnitřním „samopohybem“ a samovývojem samotného vojenství — materiálně technické základny, organizační struktury, způsobů vedení ozbrojeného zápasu atp.

Prohřešek proti dynamickému přístupu k vojenství má své vyústění mj. v nepružnosti, zkratnatělosti, konzervativnosti a dogmatickosti myšlení i jednání, se všemi z toho plynoucími negativními důsledky nejen pro samotný vývoj vojenství, ale za určitých podmínek i pro osudy společnosti.

Významným metodologickým přístupem je i **hledisko časové a prostorové**. V našem myšlení a jednání nesmíme opomíjet takový objektivní fakt, jako je existence a vývoj vojenství v určitých historických, sociálně ekonomických podmínkách a společenských poměrech, v určitém čase a místě.

Náležitý respekt k tomuto metodologickému principu je mj. základem dalšího metodologického přístupu, jakým je **konkrétní historický přístup** ke všem společenským jevům, podmínkám a předpokladům jejich vzniku, zákonitostem jejich vývoje, specifičnosti atp.

Uplatnění tohoto přístupu např. k válce je prevencí před zjednodušujícími analogiemi v pohledu na války, které postrádají obvykle postižení jejich zvláštností, specifičností, jimiž se mohou velmi sebou navzájem velmi podstatně odlišovat, ať již jde o příčiny a podmínky jejich vzniku; konstelaci třídních sil v dané válce; sociálně politický a vojenský charakter vál-

ky; ekonomické, vědeckotechnické, vojenské a morálně politické předpoklady projevující se ve způsobech vedení, průběhu a výsledcích války.

Dialektickomaterialistický metodologický přístup se však nevyčerpává pouze akceptováním a respektováním pohybu, změn, vývoje, dynamismu objektivní reality. Současně se vyznačuje úsilím o analyzování a odhalení příčin, zdrojů tohoto dynamismu.

Na základě marxisticko-leninského filozofického poznání, přisuzujícímu vnitřní rozpornosti a protikladnosti věcí, jevů a procesů úlohu určující příčiny a zdroje všech proměn v objektivní realitě, znamená to chápat vojenství a jeho různé jevy rovněž v jejich **dialektické rozpornosti, protikladnosti**.

Vojenství v celých svých dosavadních dějinách vždy bylo nasyčeno, proluto rozpory nejrozličnějšího druhu a charakteru. Současně vojenství bylo a je předurčeno k řešení sociálně antagonických rozporů.

Vojenství, právě tak jako všechny jevy a procesy objektivní reality, vědčí za své proměny, vývoj, pohyb, existenci jemu imanentních vnitřních a rovněž tak i vnějších rozporů a jejich permanentnímu řešení a překonávání.

Válka, ostatně jako každý sociální jev, je nasyčena protiklady a rozpory. Současně je sama i jednou z metod řešení třídně antagonických rozporů.

V každé válce můžeme nalézt, identifikovat rozpory různého charakteru. Přínejmenším jsou ve válce přítomny a řešeny rozpory: sociálně politické (třídní, nacionální, vnitrostátní, mezinárodní, mezikoloniální); rozpory ozbrojeného zápasu jako specifického případu společenské praxe, jako např. rozpor mezi rychlým rozvojem vojenské techniky a pomalejším rozvojem způsobů a forem boje — jinými slovy mezi novými prostředky ozbrojeného zápasu a zastaralými způsoby bojové činnosti; mezi novými bojovými prostředky a starou organizační strukturou ozbrojených sil; rozpor mezi útokem — jako jediným prostředkem, který může vést k porážce protivníka a nutností vést obranu na jednotlivých směrech, kde útok není výhodný, nebo nutno ušetřit síly pro útok na jiných směrech; rozpor mezi nutností soustředit síly a prostředky na rozhodující směr a nutností současně rozptýlit vojska z hlediska nebezpečí zásahu ZHN; rozpor mezi palbou a pohybem — jinými slovy mezi palebnými možnostmi vojsk a tempem jejich pohybu na válečném poli; rozpor mezi nutností centralizace vedení a řízení vojsk

a potřebou decentralizace umožňující iniciativu a samostatnost nižších velitelů a štábů v rámci zámyslu nadřízeného velitele; rozpor mezi rychlejším vývojem útočných zbraní a pomalejším vývojem prostředků obrany a ochrany proti nim; rozpor mezi nutností získat a vyhodnotit obrovské množství informací před přijetím rozhodnutí a časem, který je k dispozici na přípravu a přijetí rozhodnutí, rozpor mezi požadavky soudobého boje na politickou, vojenskoodbornou a morální připravenost vojsk, velitelů, štábů a skutečnou připravenost subjektivního činitele společného zápasu.

Studium těchto i dalších rozporů vojenských vědou, spolu s hledáním metod jejich řešení je rovněž výrazem dialektickomaterialistického přístupu k vojenským jevům a procesům.

Pro úspěšnou vojenskou praxi má nemalý význam schopnost rozpoznat, analyzovat a vyvozovat přiměřené závěry z reality vzájemného podmiňování **evolučních a revolučních procesů**, které provázejí vývoj vojenství a jeho strukturálních prvků.

Vojenství v průběhu celých svých tisíciletých dějin prodělávalo nejen nepodstatné, evoluční, ale i podstatné, revoluční změny, nesterpně hluboké a závažné.

Studium vojenství nabízí možnosti pěstovat si myšlenkový návyk, zamýšlet se a vyvozovat odpovídající závěry z kvalitativních změn, skoků a zvrátů, které soudobé vojenství dnes prodělává. Má na mysli kvalitativní rozdíly dnešních a minulých válek; kvalitativní rozdíly jejich možného zahájení a průběhu; rozdíly jejich prostorového rozmachu; kvalitativní změny v jejich dynamismu průběhu; kvalitativní změny v objektech, cílech vojenského napadení; kvalitativní změny konvenční i nekonvenční výzbroje; kvalitativní změny ve způsobech bojové činnosti druhů vojsk; kvalitativní změny v úloze druhů vojsk; kvalitativní změny ve výchově a výcviku vojsk aj.

Každá skutečněná podstatná, zásadní, kvalitativní změna v různých oblastech vojenství zpravidla podmiňuje a vyvolává celý řetěz následných, neméně závažných změn ve vojenském organismu. Včasné postižení evolučních a revolučních vývojových tendencí umožňuje včasné předvídání budoucího stavu, se všemi z toho plynoucími sociálními důsledky pro vojenskou mírovou a válečnou praxi.

Dialektickomaterialistický přístup k vojenským jevům v sobě zahrnuje na **dialektické negaci spočívající kritický a tvůrčí**

přístup k poznání a hodnocení vojenské teorie a praxe.

Obecně filozofický metodologický základ marxisticko-leninské kritiky se projevuje nikoli v paušálním, všeobecném odmítnutí všeho existujícího, ale v citlivém odlišení překonaného, neživotného, konzervativního, negativního a uchování, využití, akceptování všeho životaschopného, pozitivního, obsaženého v životem překonaném, zanikajícím jevu a procesu. Závažný význam má tento postup např. pro přístup k teoreticky zobecněným zkušenostem minulých válek, pro kritické přehodnocování výsledků buržoazního vojenskoteoretického myšlení, jedním slovem k veškerému dědictví, o něž se může a musí vojenská teorie a praxe opírat. Vývoj vojenství, přes všechny přerывы posloupnosti, je kontinuálním procesem, v němž se jednotlivé etapy a fáze vývoje navzájem překrývají a podmiňují, v němž můžeme nalézt jistou relativní opakovatelnost.

Na druhé straně by nebylo nic škodlivějšího, než dogmatická představa, že budoucí světová válka by se podobala minulé světové válce. Vývoj vojenství, vojenské techniky, teorie a praxe se nikdy nepohyboval v kruhu, nebyl nikdy provázen prostou opakovatelností, ale naopak vždy pro něj byla příznačná vzestupná, progresivní křivka vývoje kvalitativních změn, relativně opakujících některé prvky, strány nižších stadií vývoje ve stadiích vyšších.

V této souvislosti vyvstává potřeba překonávat jak dogmatismus a konzervatismus v chápání historických zkušeností minulých válek, stejně tak jako čelit nihilistickému odmítání minulých zkušeností.

Nejeden dialektickomaterialistický metodologický princip přístupu k vojenství vyplývá z marxisticko-leninské teorie poznání.

Jde především o pochopení a respektování metodologického principu přistupovat k vojenství jako k **složitému** a z hlediska poznání **gnoseologicky nevyčerpatelnému** sociálnímu jevu.

Z toho vyplývá požadavek zakotvit v metodologické výbavě vlastního myšlení poznatek, že žádná, tedy ani vojenská věda nedisponuje až na jednotlivosti konečnými, absolutně pravdivými, vyčerpávajícími, úplnými, věcnými, jednou provždy danými a platnými poznatky o podstatě a zákonitostech vývoje vojenských jevů a procesů; že vojenskoteoretické poznání se může jen nekonečně přibližovat k absolutnímu poznání složitosti a proměnlivosti vojenství.

Relativní pravdivostní hodnota výsledků vědeckého poznání se plně vztahuje i na vojenskou vědu a zakotvení jejich poznatků do vojenských řádů, předpisů, řídicích dokumentů. I v nich existují v dialektické jednotě prvky absolutní pravdy a relativního omylu, jehož zdrojem je složitost a neukončenost vojenskoteoretického poznání.

Další rozvoj vojenskoteoretického poznání proto vyžaduje určité změny, korektury a úpravy vojenských řádů, předpisů, norem.

Jedině tak můžeme čelit přeměně vojenskou vědou odhalených poznatků v mrtvé dogma, představě, že disponujeme poznatky tzv. poslední instance, na nichž už další rozvoj poznání a praxe nemůže nic změnit.

Jen tak můžeme čelit dogmatismu v našem myšlení a pěstovat myšlení tvůrčí, kritické, dialektickomaterialistické, antidogmatické.

V úsilí o pěstování antidogmatického myšlení však nesmíme upadnout do druhé krajnosti — do relativismu, který zpochybňuje obvyklé pravdivostní hodnotu, vojenskou vědou poznávaných a vojenskou praxí verifikovaných poznatků.

Spolu s pěstováním vědomí o neukončenosti a neuzavřenosti vojenskoteoretického poznání nesmíme ztrácet ze zřetele, že vojenská věda a vojenská praxe odhalily mnohé zákonitosti vývoje vojenství i podstatu vojenských jevů, a že je nezbytné těchto výsledků poznání kvalifikovaně, tvůrčím způsobem v praxi využívat.

Zamýšlíme-li se nad dialektickomaterialistickými metodologickými přístupy, které v sobě skrývá marxisticko-leninská teorie poznání, zjistíme, že jejím prostřednictvím je a může být zprostředkována a formována celá řada významných dialektickomaterialistických metodologických poznávacích schopností a návyků velitelů a pracovníků štábů.

Marxisticko-leninská teorie poznání je schopna iniciovat poznávací aktivitu velitelů; vést je ke gnoseologickému optimismu — k pěstování vědomí o suverenitě, svrchovanosti lidského intelektu při zkoumání sociální reality; současně však upozorňovat na sice relativní, proměnlivé, nicméně dobově podmíněné limity a meze společenského a individuálního pozná-

ní; pěstovat všestrannost přístupu při poznávání a hodnocení jevů a procesů; neztrácet ze zřetele neuzavřenost, neukončenost, relativně pravdivou hodnotu výsledků vědeckého poznání; upozorňovat na úskalí, která vyvěrají z přecenění momentů či stránek absolutní pravdy v teorii, vyúsťující v dogmatismus, stejně tak jako na nebezpečí absolutizace relativnosti výsledků poznání vyúsťující v relativismus; vštěpovat návyk permanentní konfrontace teorie s realitou, prostřednictvím sociální praxe, jako verifikátora pravdivostní hodnoty teorie atp.

Významným prvkem dialektickomaterialistického přístupu k vojenství je i požadavek **diferenciace a respektování různých aspektů vojenských jevů.**

Pro dialektickomaterialistickou metodologii je příznačné rozlišování a vzájemné nezaměňování takových aspektů, jako je aspekt politický, ekonomický, právní, mravní, vědeckotechnický, vojenský a další při teoretickém zkoumání, vysvětlování a hodnocení vojenských jevů; respektování primárnosti, určující úlohy sociálně politických — třídních hodnotících přístupů a hledisek, a sekundárnost ostatních — ekonomických, právních, mravních, vojenských aj. hodnotících přístupů a hledisek, včetně jejich vzájemného podmiňování a zprostředkování.

Nemálo místa by zabralo zprostředkování metodologického bohatství, které je možné vytěžit a v praxi využít z kvalifikovaného používání základních, polárních kategorií materialistické dialektiky při zkoumání, vysvětlování a přístupu k vojenství.

Myšlenkové pochopení vojenských jevů a procesů, jejich teoretický odraz v zákonech, principech a kategoriích vojenské vědy není uskutečnitelný bez takových metodologicko-poznávacích nástrojů, jakými jsou filozofické kategorie, podstata a jev; příčina a účinek; obsah a forma; nutnost a nahodilost; nutnost a svoboda; možnost a skutečnost; jedinečné, zvláštní a obecné; abstraktní a konkrétní; historické a logické; část a celek; cíl a prostředek; objektivní a subjektivní; uvědomělé a živelné a další.

Metodologické funkce kategorií materialistické dialektiky bych věnoval pozornost v samostatném článku.

Stručný a zdaleka ne vyčerpávající výčet obecných metodologických přístupů, které v sobě zahrnuje dialektickomaterialistická metodologie, poskytuje přibližný obraz, o jak náročnou problematiku jde.

Uvědomělé, hluboké a všestranné osvojení dialektickomaterialistické metodologie je dlouhodobým procesem, který klade nemalé nároky na každého, kdo usiluje o kultivaci svého myšlení, tak aby odpovídalo objektivní dialektice vývoje obklopující nás reality světa.

Existuje nejedna možnost, jak rozvíjet dialektičnost našeho myšlení. Zdaleka jí není jen studium filozofie, i když má filozofie v tomto směru postavení nezastupitelné a nad jiné významné. Nemalé možnosti pro rozvoj dialektickomaterialistických myšlenkových, metodologických přístupů v sobě skrývá i každá speciálně vědní, odborná disciplína, tedy i vojenská věda.

Jde jen o to tuto metodologii v ní identifikovat a exploatovat.

Významným, původním zdrojem a pramenem dialektickomaterialistické metodologie jsou především díla a studie zakladatelů vědeckého socialismu. Jejich studiem můžeme zjišťovat i osvojovat si pracovní metody a myšlenkové přístupy, které uplatňovali při zkoumání sociální reality a v praktické politické činnosti. Obdobnou funkci plní i stranické dokumenty sjezdové, plenární zasedání i z porad mezinárodního komunistického a dělnického hnutí.

Cílevědomým sledováním, zjišťováním a využíváním metodologického bohatství, přítomného ve výsledcích filozofického i speciálně vědního poznání, můžeme dosáhnout kultivace samostatného, tvůrčího, kritického, nesimplifikujícího, nedogmatického, dialektickomaterialistického myšlení velitelského sboru, což je vlastnost či schopnost pro vedoucí řídicí pracovníky nanejvýše potřebná a ničím nenahraditelná.

Problémy skúmania morálnej, politickej a psychologickej prípravy

Morálna, politická a psychologická príprava patrí medzi časté, veľmi frekventované pojmy vojenskej teórie a praxe v ČSEA. Formovanie morálnych a politických kvalít a psychologickú prípravu patrí už niekoľko rokov medzi významné úlohy RMNO a Smerníc HPS ČSEA pre politickú a ideovo-výchovnú prácu. Nie náhodou. Morálna, politická a psychologická príprava odráža kvalitatívne nové požiadavky na prípravu vojakov, ktoré spočívajú v tom, aby vojaci dokázali úspešne splniť bojové úkoly v najzložitejších podmienkach súčasnej bojovej činnosti. Inými slovami, ide o systém opatrení, ktoré tvoria neoddeliteľnú súčasť celého systému politickej a bojovej prípravy, vojenskej výchovy a služby, ktoré vedú k cieľavedomému ideovému zakaľovaniu vojakov, k rozvoju ich komunistickej zameranosti, k upevňovaniu ideovej jednoty vojenských kolektívov a utváraní a rozvíjaniu takých kvalít, ktoré podmieňuje odolnosť, aktivitu a vysokú výkonnosť a pochopiteľne i víťazstvo vojakov a vojenských kolektívov v najnáročnejších podmienkach a situáciách súčasnej vojny.

Za to, že dnes dosahujeme v teórii i v praxi morálnej, politickej a psychologickú prípravu významné pokroky, vďačíme sprístupneniu bohatej sovietskej produkcie tohto zamerania. Práce významných sovietskych vojenských predstaviteľov, teamové práce, predpisy a množstvo najrôznejších článkov popredných vedecko-pedagogických pracovníkov Sovietskej armády významne prispeli k vytvoreniu základnej teoretickej a metodologickej bázy skúmania a uskutočňovania morálnej, politickej a psychologickú prípravy aj v podmienkach ČSEA. Nadväzujeme na tie-

to bohaté skúsenosti a snažíme sa v rámci našich možností prispieť k riešeniu aktuálnych otázok v tejto oblasti.

V období r. 1971–1975 sa spoločenskovedeľný výskum v oblasti morálnej, politickej a psychologickú prípravy sústreďoval na úlohy spojené s obsahom a úlohami morálnej, politickej a psychologickú prípravy vojakov ČSEA všeobecne. Napríklad v publikácii: „Morálna, politická a psychologická príprava vojakov ČSEA“ (NV, 1977), ktorá je výsledkom teamovej práce príslušníkov VPA KG, okrem obsahu a úloh morálnej, politickej a psychologickú prípravy, sú rozpracované aj najvýznamnejšie cesty a prostriedky jej realizácie v procese bojovej a politickej prípravy a vojenskej výchovy s dôrazom na niektoré praktické odporúčania pre uplatňovanie teoretických poznatkov v praxi veliteľov a politických pracovníkov nižších stupňov. Niektoré zaujímavé poznatky boli získané pri riešení úloh spojených s problematikou emocionálnej stability a jej vplyvu na výkon vojaka a vplyvu telesnej výchovy na morálny a politický profil a psychickú odolnosť vojakov základnej služby a pod.

Riešenie týchto otázok vytvorilo priaznivé predpoklady k tomu, aby v druhom úsilí veliteľov, politických pracovníkov a vedeckého frontu sa rodili nové, vedecky zdôvodnené metódy a formy morálnej, politickej a psychologickú prípravy. Medzi najdôležitejšie úlohy najbližšej budúcnosti, pred ktorými stojí spoločenskovedeľný výskum sú otázky spojené s **princípom komunistickej zameranosti** morálnej, politickej a psychologickú prípravy, ktorý vyjadruje jej triednu a politickú podstatu. Vychádzame pritom zo záverov XV. zjazdu

KŠČ a Celoarmádnej porady ideologických pracovníkov a vedúcich funkcionárov ČSLA z júna 1976. Úsilie strany, celej ideologickej oblasti, hovorí sa na XV. zjazde KŠČ, smeruje k tomu, "... aby sa nášmu človeku vedecký svetnázor stal vlastný, aby mu pomáhal rozumieť tendenciám spoločenského vývoja, udalostiam doby a na základe hlbokého vnútorného presvedčenia účinne sa zúčastňovať na historickom diele výstavby socializmu". (XV. zjazd KŠČ. Dokumenty a materiály, Bratislava, Pravda 1976, s. 50).

Aj v morálnej, politickej a psychologickkej príprave je najdôležitejšie ideové zakafovanie vojakov, výchova ideovej jednoty vojenských kolektívov, pretože práve tu sa tvoria pevné základy pre víťazstvo. Preto treba mimoriadnu pozornosť sústrediť na hľadanie účinných a efektívnych ciest formovania a rozvíjania marxistického svetnázoru a komunistického presvedčenia a ďalších morálnych a politických kvalít vojakov. Spoločenskovedný front osobitne v oblasti morálnej a politickej prípravy sa musí ďaleko viac než doteraz zamýšľať nad podmienkami a cestami „premeny“ znalostí na presvedčenie. Neprestajný rast triedneho boja v ideologickej oblasti vyžaduje tiež venovať sústredenú pozornosť otázkam ideovo-politickej pevnosti vojakov a vojenských kolektívov. Dnes sa už nemôžeme spoliehať na formovanie „knížnych“ vedomostí marxizmu-leninizmu, ale usilovať o to, aby svetnázor nášho vojaka, jeho komunistické presvedčenie i morálne a politické kvality sa stali spoľahlivým regulátorom jeho správania a konania, t. j. zabezpečili jeho uvedomenie i aktívne konanie v duchu politiky KŠČ, v príprave na obranu socialistického vlasti, celého socialistického spoločenstva a víťazstvo v budúcej možnej vojne.

Je pochopiteľné, že účinnosť a efektívnosť morálnej, politickej a psychologickkej prípravy bude ďaleko väčšia, keď sa v jednote s uvedenými morálnymi a politickými kvalitami vojakov a vojenských kolektívov budú formovať kvality, ktoré im umožňujú úspešne bojovať v zložitých podmienkach súčasného boja v súlade s komunistickým presvedčením, mravnými princípmi ich správania a konania. Psychicky zocelený vojak, ako potvrdzujú poznatky sovietskych súdruhov, aj niektoré naše skúsenosti, ľahšie a spravdli aj úspešnejšie prekonáva ťažkosti vyvolané neočakávanými, náročnými situáciami, uchováva si a prejavuje činnorodú aktivitu, správne uvažuje a primerane sa správa a koná.

Potrebné psychické kvality sa však neformujú a nerozvíjajú samy od seba. Tieto

sa rozvíjajú predovšetkým v aktívnej činnosti, osobitne v psychicky náročných situáciách, v ktorých viditeľne pôsobia prvky možného nebezpečenstva a rizika.

Preto medzi najdôležitejšie úlohy, ktoré v oblasti psychologickkej prípravy stoja pred spoločenskovedným výskumom, je rozpracovanie otázok spojených s obsahom a štruktúrou psychickkej odolnosti vojaka. Zistenie obsahu a štruktúry by potom umožnilo ukázať a overiť spoľahlivé a účinné cesty jej formovania. To však nie je možné bez súbežnej analýzy celého procesu prípravy vojaka, t. j. činnosti, ktorú tento uskutočňuje. Táto problematika je u nás len v počiatočnom štádiu riešenia. Existujú prvé pokusy o jej vymedzenie a načrtnutie metodologických východísk jej skúmania. Úspešná bojová činnosť je podmienená nielen psychickou odolnosťou jednotlivého vojaka, ale aj kvalitami vojenského kolektívu, ktorého je tento členom. Medzi aktuálne otázky, ktoré v tomto smere stoja pred vedeckým frontom, patrí aj problematika formovania odolnosti a psychologickkej pripravenosti vojenských kolektívov. Postupne by bolo treba vytvárať aj podmienky pre skúmanie predpokladov a ciest rozvíjania funkčnej spoľahlivosti poznávacích procesov vojaka, vplyvu emocionálnej stability na utváranie psychickkej odolnosti, ciest formovania emocionálno-vôľovej stability a pod. Náročnosť a zložitnosť týchto úloh podčiarkuje skutočnosť, že ich treba skúmať so zreteľom na zvláštnosti druhov vojsk, vplyv stále zložitejšej bojovej techniky a pochopiteľne i charakter bojovej činnosti.

Riešenie tejto otázky je mimoriadne náročné, predpokladá solídnu materiálnu bázu, dlhodobú a zložitú experimentálnu prácu, zvýšené nároky na materiálne zabezpečenie a čas jednotlivcov, ktoré sú objektom výskumu. Vyžaduje uskutočňovať výskum v náročných situáciách súčasného výcviku, ako aj navodzovanie príslušných experimentálnych situácií. Bez takejto výskumnej činnosti získané poznatky zostanú len na úrovni poznatkov najskúsenejších praktikov. Treba tiež zdôrazniť, že experimentálnu prácu vyžaduje nielen oblasť psychologickkej prípravy, ale i oblasť morálnej a politickej prípravy. Ide najmä o hľadanie podmienok a ciest premeny znalostí na ideové presvedčenie, ako aj o odhalenie jeho štruktúry.

Rozsah načrtnutých úloh, ich obsahový charakter a náročnosť výskumu svedčí o tom, že problematika morálnej, politickej a psychologickkej prípravy má výrazný interdisciplinárny charakter. Morálna, politická a psychologická príprava je nielen

záležitosťou vojenskej psychológie a pedagogiky, ale z hľadiska metodologických východísk je aj dôležitým filozofickým problémom. Otázky morálnej, politickej a psychologickéj prípravy majú dôležité miesto v straníckopolitickej práci, sú objektom záujmu predmetov bojovej prípravy a pod.

Preto otázky morálnej, politickej a psychologickéj prípravy sa musia riešiť **komplexne** — silami vojenských filozofov, psychológov, pedagógov, lekárov, telovýchovných pracovníkov, skúsených veliteľov a politických pracovníkov, odborníkov a technikov rôznych druhov vojsk a zjednotením úsilia vysokých vojenských škôl. Vedeckí pracovníci sa neobídu bez spolupráce s odborníkmi, ktorí dokonalo poznajú danú činnosť, techniku aj proces plánovania a riadenia bojovej a politickej prípravy. Interdisciplinárny charakter a komplexný charakter vyžadujú aj starostlivú koordináciu a usmerňovanie zo strany riadiacich orgánov ČSLA.

Úsilie vedeckovýskumnej práce vojenských vysokých škôl zároveň treba zamerať na také oblasti, v ktorých sú nezastupiteľné. Napríklad VPA KG by mala riešiť predovšetkým ideologický aspekt morálnej, politickej a psychologickéj prípravy, ako aj otázky spojené s prípravou politického pracovníka pre úspešné vedenie morálnej, politickej a psychologickéj prípravy vo vojskách, i keď vzhľadom na predmet niektorých vedných disciplín (filozofia, psychológia, pedagogika) môže byť jej podiel ďaleko širší.

Výsledky nášho doterajšieho výskumu nás upozorňujú tiež na skutočnosť, že riešenie otázok spojených s morálnou, politickou a psychologickou prípravou sa viac sústreďovalo na vojakov základnej služby. Problematike zvláštností tejto prípravy u vojakov z povolania, ktorí sú nielen objektom, ale i aktívnym subjektom jej uskutočňovania v armáde, bola venovaná menšia pozornosť. V súčasnosti sa pre riešenie tejto problematiky vytvárajú na VPA KG seriózne predpoklady. Opierame sa pritom o dokumenty velenia našej armády, RMNO i Smernice HPS ČSLA,

ktoré požadujú venovať mimoriadnu a trvalú pozornosť mladým veliteľom, politickým pracovníkom a novo ustanoveným funkcionárom. Pri stanovení konkrétnych úloh vychádzame z toho, že pre rozvoj úspešnej a efektívnej činnosti mladého dôstojníka má kľúčový význam **svetonázorová výchova, ideové zocelovanie na základoch marxizmu-leninizmu**. Naše úsilie sa preto sústreďuje do oblasti morálnej a politickej prípravy, konkrétne na formovanie marxisticko-leninského svetonázoru a komunistického presvedčenia, ako ideového základu všestrannej pripravenosti mladých veliteľov a politických pracovníkov.

Chceme zároveň vytvoriť aj priaznivé predpoklady pre skúmanie špecifických otázok psychologickéj prípravy u mladých dôstojníkov. Psychologická príprava mladého dôstojníka patrí medzi aktuálne požiadavky dneška. Realizácia tejto požiadavky znamená, že už v príprave mladého dôstojníka v škole treba ho pripravovať na náročné podmienky života u vojsk, učiť ho väčšej samostatnosti, rozhodnosti, húževnatosti a ďalším vlastnostiam, ktoré mu umožňujú úspešne prekonávať náročné situácie. Zároveň je nepostrádateľné formovať a upevňovať kladný vzťah mladého dôstojníka k jeho budúcomu povolaniu. Veľkú pozornosť pochopiteľne treba venovať rozvíjaniu psychickej prípravy mladého dôstojníka v praxi u vojsk, osobitne rozvoju jeho schopností úspešne uskutočňovať psychické zocelovanie vojakov v celom procese BPP, vojenskej výchovy a služby.

Ideovo-politická pevnosť a psychologická pripravenosť, ako výsledok morálnej, politickej a psychologickéj prípravy zabezpečuje cieľavedomý prejav všetkých stránok osobnosti mladého dôstojníka v náročných podmienkach vojenskej služby, bojovej činnosti a umožňuje mu úspešne viesť vojenské kolektívy a účinne formovať osobnosť vojaka. Vyjadruje zároveň vzájomnú podmienenosť a úzku spojitosť morálnej, politickej a psychologickéj prípravy mladých dôstojníkov, ktoré prostredníctvom týchto kvalít prispievajú k rozvoju jeho všestrannej pripravenosti.

Morálna, politická a psychologická príprava príslušníkov ČSLA patrí dnes k najdôležitejším činiteľom vysokej bojovej pohotovosti a pripravenosti ČSLA. Fornuje také vlastnosti, ktoré umožňujú vojakom a vojenským kolektívom víťaziť nad nepriateľom. K tomu, aby tento proces mohol úspešne prebiehať, treba ďalej rozvíjať teoretickú a metodologickú bázu morálnej, politickej a psychologickéj prípravy. Nastal zároveň čas, kedy na základe intenzívnej vedeckovýskumnej práce treba rozpracovať nové formy, metódy a metodické pomôcky pre zvýšenie kvality morálnej, politickej a psychologickéj prípravy u vojsk. Ďalšie skvalitnenie a zefektívnenie vedeckovýskumnej práce v tejto oblasti je preto úlohou mimoriadne aktuálnou a trvalou.

Vliv SPP na polní přípravu vojsk

Zájmy obrany socialistické vlasti a celého socialistického společenství vyžadují od všech příslušníků Československé lidové armády další zvýšení bdělosti a ostražitosti, trvalé bojové připravenosti a pohotovosti. Nedílnou součástí těchto požadavků je další zkvalitnění a zefektivnění polního výcviku vojsk. Na poradě celoarmádního stranického aktivu k projednání závěrů XV. sjezdu KSČ v ČSLA k tomu bylo řečeno: „Velení ČSLA spolu s hlavní politickou správou bude od velitelů všech stupňů náročně vyžadovat, aby v jednotě s politickými orgány a stranickými organizacemi zabezpečovali ještě s vyšší stranickou odpovědností a principiálností kvalitní plnění úkolů, stanovených norem a požadavků, kladených na vysokou a nepřetržitou bojovou pohotovost v celé etapě uskutečňování linie XV. sjezdu KSČ. Splnit tento úkol vyžaduje dosáhnout vysoké úrovně polní přípravy.“ (Porada celoarmádního stranického aktivu k projednání závěrů XV. sjezdu KSČ v ČSLA, HPS ČSLA, NV, 1976, s. 23.)

Polní výcvik představuje ucelený systém získávání, rozvíjení a upevňování návyků a dovedností k dosahování vysokého bojového mistrovství vojsk v podmínkách blízkých bojové situací. Je to způsob přípravy vojáků, který odpovídá požadavkům vedení soudobé války. Jeho základem je individuální příprava každého vojáka, protože bojového mistrovství se dosahuje nejen při slaďování jednotek a útvarů, ale v průběhu celého výcvikového procesu.

Na aktivu velitelů, politických orgánů a stranických funkcionářů k projednání závěrů 11. zasedání ÚV KSČ náčelník HPS

ČSLA generálporučík PhDr. A. Brabec řekl: „Rozhodující silou ve válce byl a je člověk s vysokými morálně politickými, bojovými a psychologickými kvalitami, které ve spojení s dokonalým ovládním zbraní a techniky představují rozhodující zdroj síly socialistické armády a její převahy nad armádami imperialismu.“ (Z referátu N HPS ČSLA genpor. A. Brabce na aktivu velitelů, politických orgánů a stranických funkcionářů k projednání závěrů 11. zasedání ÚV KSČ, OL z 25. 3. 1978.)

Pojmy „polní výcvik“ a „bojová příprava“ vojsk nejsou totožné. Druhý z nich je širší a zahrnuje v sobě nejen praktické návyky a dovednosti, ale i teoretické znalosti vojenství. Polní výcvik tvoří základní obsah bojové přípravy, koncentruje v sobě všechny prvky praktického výcviku vojsk a je jejím hlavním kritériem.

Praxe ukazuje, že úroveň polního výcviku není určována jen časem stráveným v terénu a množstvím zaměstnání, ale především jejich kvalitou, uměním velitelů vytvářet složité, poučné taktické situace a příznivé prostředí k jejich tvůrčímu řešení.

Historická zkušenost učí, že nedostatečný výcvik vojsk v mírové době vždy negativně ovlivnil plnění úkolů ve skutečném boji, zvláště v počátečním období války. Nedostatky v připravenosti vojsk bylo vždy nutné namáhat a složitě odstraňovat až v samotném průběhu bojové činnosti. V podmínkách vedení soudobé války tato možnost prakticky již neexistuje. Bojující armáda musí být totiž připravena vést již od prvních okamžiků války

rozhodnou, aktivní činnost a úspěšně plnit stanovené bojové úkoly.

V současných podmínkách jsou tedy na polní výcvik kladeny vysoké a náročné požadavky:

1. Při organizování bojové přípravy a polního výcviku vojsk je nutné přihlížet ke všem zvláštnostem a rysům soudobé války. Jejich charakter vyvolává nutnost nepřetržitého zdokonalování bojových návyků vojsk, vedení aktivní a vysoce manévrové bojové činnosti se silnými a technicky vybaveným nepřítelem v jakýchkoliv podmínkách, houževnaté a vytrvalé velení všech velitelů a štábů.

2. Vedení ozbrojeného boje soudobými prostředky vyžaduje rozvíjení vysokých morálně politických, bojových a psychologických vlastností vojáků, pěstování jejich dovedností směle a odvážně plnit bojové úkoly v podmínkách použití zbraní hromadného ničení nepřítelem a ochrany proti jejich účinkům.

3. Vůdčí zásadou bojové přípravy je „učit vojska tomu, co budou potřebovat v boji“. Každé polní zaměstnání a cvičení musí být kvalitní, efektivní a v situaci, která se maximálně přibližuje reálné bojové činnosti, bez zjednodušování a zlehčování podmínek. Hlavní pozornost soustřeďovat na důslednou organizaci zaměstnání z taktické, střelecké a technické přípravy, ochrany vojsk proti ZHN a dalším. Zvláštní zaměření si vyžaduje taktická příprava, v jejímž průběhu získávají vojáci komplexní představu o charakteru soudobého boje, rozvíjejí své mistrovství a získávají potřebné morálně bojové vlastnosti.

4. Vědeckotechnická revoluce a její vliv na vojenství vyžaduje vysokou úroveň vojenskoodborné kvalifikace vojáků a bojového mistrovství, rychlou a sladěnou činnost jednotek a útvarů při jejich uvádění do plné bojové pohotovosti. Splnění těchto požadavků je možné jen za všestranného využití všech polních zaměstnání a cvičení, dovedné a tvůrčí bojové činnosti v podmínkách blízkých skutečnému boji.

5. Vysoká úroveň technického vybavení vojsk, včetně různých druhů ZHN, podmiňuje význam technické připravenosti vojáků pro dosahování bojové pohotovosti. To zvyrazňuje uplatňování požadavku komplexnosti výcviku, dovedného a se znalostí věci využívaného technického potenciálu v soudobém boji.

Tyto hlavní požadavky kladené na polní výcvik jsou zakotveny v rozkazech ministra národní obrany na výcvikový rok, v rádech a programech bojové přípravy.

Jsou relativně stále a neměnné. Pozměňují se jen tehdy, jestliže dochází ke změnám v prostředcích ozbrojeného boje a způsobech bojové činnosti. Přitom se objevují nové požadavky, dosavadní nabývají nového obsahu nebo ztrácejí svůj význam.

Správné prosazování těchto požadavků do polního výcviku vojsk závisí na dovedném a organizovaném provádění stranickopolitické práce v jednotkách a útvarcích. V. I. Lenin upozornil ve své práci „Všichni do boje proti Děnikinovi!“ na přímou závislost mezi bojeschopností armády a účinností této práce slovy: „... tam... kde se politická práce mezi vojskem a práce komisařů provádí co nepečlivěji... tam nebudí v armádě lajdáctví, tam je lepší pořádek a lepší duch, tam je více vítězství.“ (Lenin V. I.: Všichni do boje proti Děnikinovi, VS č. 4, Svoboda, 1974, s. 518.)

Na aktivu velitelů, politických orgánů a stranických funkcionářů k projednání závěrů 11. zasedání ÚV KSČ bylo zdůrazněno, že: „Posláním stranickopolitické práce je vytvářet takové ovzduší, aby každý příslušník ČSLA chápal nezbytnost nepřetržité bojové pohotovosti, byl prochnut vysokým pocitem odpovědnosti za splnění úkolů, které strana a lid ukládají naší armádě.“

Získané zkušenosti u vojsk ukazují, že nejlepší výsledky dosahují ty jednotky a útvary, kde se stranickopolitická práce dělá soustavně, cílevědomě a kde je podřízena plnění hlavního úkolu — zvyšování bojové pohotovosti vojsk, jejich morálně politické připravenosti, rozvíjení bojového mistrovství a zvyšování úrovně polního výcviku. Na již zmíněném poradě stranického aktivu z roku 1976 k tomu bylo řečeno, „... že kvalitativně vyšších ukazatelů bylo dosaženo tam, kde velitelé, politické orgány a stranické organizace docenili význam polního výcviku, bojovali za jeho intenzifikaci, za efektivní využití každé hodiny zaměstnání a možností učební a výcvikové základny. K dosaženým výsledkům přispěl i soustavný boj s tendencemi k průměrnosti, nízké náročnosti, zjednodušování, nebo ulehčování výcviku“. Ministr národní obrany armádní generál ing. M. Džúr ve svém vystoupení na XV. sjezdu KSČ i v této souvislosti zdůraznil, že: „V naší armádě... ještě těsněji zaměříme stranickopolitickou práci k náročným úkolům politické a bojové přípravy na základě dalšího prohlubování vedoucí úlohy strany.“ (Džúr M.: Vystoupení na XV. sjezdu KSČ, Rudé právo 15. 4. 1976.) To pro stranickopolitickou práci v oblasti polního výcviku konkrétně znamená:

— soustavně zabezpečovat hluboké

chápaní závěrů sjezdu strany, usnesení ÚV KSČ, opatření vlády a rozkazů ministra národní obrany k polnímu výcviku a úkolů bojové pohotovosti a na tomto základě mobilizovat příslušníky ČSLA ke kvalitnímu a efektivnímu splnění každého polního zaměstnání a cvičení,

— vychovávat vojáky k politické uvědomělosti, vysoké odpovědnosti a odhodlání splnit vojenské povinnosti co nejlépe,

— zvyšovat vojenskopolitické, metodické a pedagogické znalosti a vědomosti důstojníků, praporčíků a poddůstojníků a dovedně je uplatňovat při praktické stranickopolitické práci v polních podmínkách, vést je ke zvyšování úrovně svého vojenskoteoretického myšlení, učit je a podněcovat k využití vědy a vědeckých přístupů, k tvůrčímu myšlení,

— do výcviku vojsk důsledně prosazovat zásadu „učit vojska tomu, co budou potřebovat v boji“, racionálně využívat času vyhrazeného na výcvik a rozvíjet schopnosti přesného uplatňování znalostí a praktických zkušeností v podmínkách soudobého boje,

— využívat nejlepších zkušeností vedoucích zaměstnání, výtečníků a třídních specialistů, bojovat se zlehčováním podmínek výcviku a neobjektivním hodnocením dosažených výsledků, zdokonalovat učebně výcvikovou základnu.

Tyto úkoly stranickopolitické práce jsou hlavní v činnosti všech velitelů, štábů, politických orgánů, politických pracovníků, stranických a svazáckých organizací při zabezpečování vysoké úrovně polní přípravy vojsk v současných podmínkách.

V přípravném období polních zaměstnání a cvičení zaujímá důležité místo morálně politická příprava. Zkušenosti ukazují, že před vyvedením vojsk do pole je nutné organizovat širokou agitačně propagandistickou práci k pochopení stanovených cílů a úkolů. Správně proto postupují ti velitelé a náčelníci, kteří začínají přípravu svých podřízených ideově výchovnou prací, která je velkým mobilizujícím prostředkem.

V dosahování vysokých ukazatelů bojového výcviku vojsk má bezesporu vedoucí úlohu velitelský sbor a především ti velitelé, kteří jsou bezprostředními organizátory a vedoucími zaměstnání. Jejich poslání je o to významnější, že se zásadně změnily prostředky a způsoby vedení bojové činnosti, že se podmínky vedení boje staly náročnější a složitější. Dnes může zvítězit nad nepřítelem jen takový velitel, který má nejen vysoké vojenské a technické znalosti a vypěstované bojové návyky, ale který navíc dokonale ovládá

marxisticko-leninskou metodu myšlení. Nadřazení velitelé, politické orgány a stranické organizace musí proto považovat za svou prvořadou povinnost všestranně připravovat důstojníky, praporčíky a poddůstojníky k polním zaměstnáním a cvičením, zvyšovat jejich politické a vojenské znalosti, upevňovat pedagogické a metodické mistrovství. K tomu slouží i celý systém ideologické a velitelské přípravy těchto kádrů. V posledních letech zaujímají důležité místo vojenskoteoretické a metodické konference, jejichž obsahové zaměření napomáhá významnou měrou politickému a vojenskoodbornému růstu zejména mladých a málo zkušených velitelů, včetně poddůstojníků.

Aktivní a cílevědomá stranickopolitická práce s důstojníky, praporčíky a poddůstojníky je před vyvedením do pole základním předpokladem úspěchu stanovených zaměstnání a cvičení.

Jednou z důležitých podmínek účinnosti stranickopolitické práce je její organizace, jejíž úroveň do značné míry závisí na bezprostředních organizátorech — politických orgánech, politických pracovnících a stranických organizacích. Zkušenosti prokazují, že dobrých výsledků dosahují ty útvary a jednotky, kde političtí pracovníci, politický a bojový aktiv má hluboké vědomosti z oblasti vojenství a dovedně využívá všech forem a metod stranickopolitické práce. Proto se tyto články aktivně zapojují do velitelské přípravy a aktivně plní všechna opatření k zabezpečení polního výcviku.

Všestranná příprava politických pracovníků a aktivu k polním zaměstnáním umožňuje nepřetržitou, cílevědomou a soustavnou stranickopolitickou práci s vojsky a zvyšovat akceschopnost stranických a svazáckých organizací.

Velitelé, političtí pracovníci a stranické organizace vynakládají velké úsilí k tomu, aby prostředky stranickopolitické práce mobilizovali vojáky ke kvalitnímu splnění polních zaměstnání a cvičení, aby chápali jejich význam pro upevňování a rozvíjení bojového mistrovství, morálně bojových a psychologických vlastností pro překonávání těžkostí soudobého boje. Zkušenosti ukazují, že výsledný efekt polního výcviku je vyšší tam, kde jsou vojáci hluboce přesvědčeni o jeho významu, kde je rozvinut pocit odpovědnosti za splnění vojenských povinností, kde se vede aktivní a nepřetržitá stranickopolitická práce. Před vyvedením vojsk do pole se zintenzivňuje a přijímají se opatření k účinné ideově výchovné a masově politické práci. To umožňuje velitelům, politickým orgánům, stranickým a svazáckým

organizacím vytvářet nejpříhodnější podmínky pro zvyšování aktivity vojáků v přípravném období a mobilizovat je k výtečnému splnění svých povinností v průběhu zaměstnání a cvičení.

V závislosti na charakteru bojových úkolů se stranickopolitická práce vyznačuje vysokou úrovní diferencovanosti. Velkou a odpovědnou úlohu mají poddůstojníci, důležitou roli mají řidiči, tržní specialisté, vzorní vojáci, agitátoři a další. Každá skupina si vyžaduje specifický přístup podle zvláštností jejího zařazení, funkce či odbornosti.

Zájmy bojové pohotovosti a polního výcviku vyžadují od velitelů a politických pracovníků široké uplatňování nejlepších zkušeností. Praxe potvrzuje, že jejich propaganda byla a nadále i zůstává nejosvědčenější metodou zvyšování bojového mistrovství vojáků. Studium a zavádění nejlepších zkušeností do praktické přípravy jednotlivců a vojenských kolektivů, do činnosti vedoucích polních zaměstnání a cvičení, včetně mladých důstojníků a poddůstojníků, je jedním z důležitých úkolů stranickopolitické práce před vyvedením vojsk do pole.

Významné místo při zvyšování kvality přípravy vojsk k polním zaměstnáním a cvičením má socialistické soutěžení, které je projevem aktivity a iniciativy příslušníků jednotek a útvarů. Jeho iniciátory jsou stranické a svazácké organizace spolu s veliteli, kteří přímo zodpovídají za přípravu, průběh a vyhodnocování socialistického soutěžení.

Praktické zkušenosti ukazují, že nejlepších výsledků je dosahováno v těch jednotkách a útvech, kde velitelé důsledně spojují účinnost krátkodobých soutěží s plněním dlouhodobých závazků a dbají na těsné souvislosti mezi jejich individuálními a kolektivními formami. Neméně důležité je i správné obsahové zaměření socialistických závazků, těsné přimknutých k úkolům nadcházejících polních zaměstnání a cvičení.

Účelně zorganizovaná, plněná a vyhodnocovaná socialistická soutěž přináší svůj efekt v konkrétních dosažených výsledcích ve střelbách, při taktických zaměstnáních apod.; má i svůj ideově politický a morálně bojový význam.

V každodenním výcviku vojáků se zdokonaluje vojenské mistrovství. Je velmi důležité, aby každé zaměstnání probíhalo v souladu s požadavky rozkazu ministra na výcvikový rok bez jakéhokoli zlehčování a zjednodušování, v duchu zásady „těžko na cvičišti, lehký boj“.

Značný vliv na kvalitu bojové přípravy a polního výcviku má dobře připravená

učebně výcviková základna. Péče velitelů, politických orgánů, politických pracovníků a stranických organizací o její neustálé zlepšování je nedílnou součástí celkové přípravy vojsk na polní zaměstnání a cvičení. Souběžně s touto péčí připravují politické orgány, političtí pracovníci, stranické a svazácké organizace materiálně technickou základnu stranickopolitické práce pro polní podmínky.

Nejdůležitějším a nejsložitějším obdobím bojové přípravy je bezprostřední průběh zaměstnání a cvičení v poli. Jde zvláště o vytrvalé zdokonalování bojového mistrovství vojsk, dovednosti a umění velitelů, štábů a politických pracovníků vést podřízené jednotky a útvary ve složitých podmínkách a formovat jejich vysoké morálně politické a bojové vlastnosti.

Jednotky a útvary uskutečňují polní zaměstnání a cvičení v souladu se schváleným plánem bojové a politické přípravy. Ať je způsob jejich zahájení jakýkoli, v každém případě náčelníci politických orgánů a zástupci velitelů pro politické věci útvarů organizují stranickopolitickou práci ke splnění jejich cílů a úkolů. K tomu využívají různých metod a forem stranickopolitické práce. Přijímaná opatření jsou charakterizována konkrétností, operativností a cílevědomostí.

Zkušenosti z bojové a polní přípravy vojsk prokazují, že hlavním úkolem stranickopolitické práce je formování vysokých morálně politických, bojových a psychologických vlastností. Ve středu mnoha problémů, které se v polních podmínkách usilovně řeší, mají své místo vysoká kázeň, organizovanost, zachovávání vojenského a služebního tajemství, ostrážitost, propaganda nejlepších zkušeností, následování příkladu vzorných vojáků, efektivní využití učebně výcvikové základny a další.

Hlavními metodami a formami stranickopolitické práce v průběhu zaměstnání a cvičení v poli jsou: krátké schůze, shromáždění, porady, instruktáže, skupinové a individuální besedy, osobní příklad, bojové letáky a další. Stranickopolitická práce se zejména soustřeďuje na zabezpečení konkrétně stanovených učebně výcvikových cílů v jednotlivých hlavních druzích bojové přípravy jako je střelecká, taktická, technická a další.

Nejvhodnějším prostředkem sladování úsilí všech jsou bojové aktivity jednotek, které tvoří velitelé čet, družstev, osádek a obsluh, členové a kandidáti KSČ, agitátoři, svazáčtí funkcionáři, vzorní vojáci a tržní specialisté. Efektivní využití těchto aktivů dnes představuje významný

zdroj stále hlubšího vlivu stranickopolitické práce na plnění úkolů polního výcviku.

Nepřetržitost stranickopolitické práce se na zaměstnáních a cvičeních dosahuje včasným vytyčováním úkolů pro podřízené velitele, politické pracovníky a komunisty, jejich správným rozmístěním v jednotkách, dovedným stanovením obsahu, forem a metod stranického vlivu s přihlédnutím ke konkrétní situaci a stanoveným výcvikovým úkolům.

Celý proces polního výcviku, zvláště bojových střelb, řízení bojových vozidel, taktických zaměstnání a cvičení včetně nepřetržitě a cílevědomě stranickopolitické práce vytváří model soudobého boje, nejlepší podmínky pro formování, rozvíjení a upevňování bojového mistrovství.

V závěru polních zaměstnání a cvičení se stranickopolitická práce zintenzivňuje a orientuje se na dosažení co nejvyšší úrovně kázně a aktivity vojáků, na dokonalou přípravu techniky a zbraní k organizovanému návratu do posádek. Po skončení polních zaměstnání a cvičení se morální a fyzické vypětí snižuje, přerušování výchovné práce může mít za následek narušení kázně, může být příčinou havárií, katastrof apod. K předcházení těchto negativních jevů se proto musí udržovat vysoký morálně politický a bojový stav jednotek, stranickopolitická práce se musí vést až do úplného splnění úkolu.

Po skončení polních zaměstnání a cvičení organizují vedoucí funkcionáři společný rozbor dosažených výsledků s velitelským sborem. V jednotě s tím hodnotí a posuzují účinnost stranickopolitické práce. Významné je komplexní zhodnocení práce každého vojenského kolektivu a každého jednotlivce. Splněným polním zaměstnáním a cvičením jsou zpravidla věnována stranická a svazácká jednání, jejich výsledky jsou námětem velitelských

shromáždění a porad. Kritická analýza spojená s náročnými závěry pro další období a zevšeobecnění pozitivních zkušeností pomáhají ukazovat cesty plnění nových úkolů a mobilizují vojáky k jejich výtečnému splnění.

Vysoká úroveň polního výcviku je důležitým ukazatelem bojeschopnosti jednotek a útvarů. V současnosti představuje hlavní a základní úkol, ke kterému je orientováno veškeré úsilí všech velitelů, politických orgánů, politických pracovníků a stranických organizací. Je tomu tak proto, že dochází k nebyvalému rozvoji bojových prostředků a mění se způsoby vedení boje. Tím vznikají náročnější požadavky na polní výcvik a zvyšuje se potřeba dalšího zkvalitňování a rozvíjení stranickopolitické práce.

Úspěšné plnění složitých úkolů polního výcviku je možné v soudobých podmínkách jen na základě takových metod a forem, které mobilizují vojska ke zvyšování úrovně bojové přípravy, k zvládnutí techniky a zbraní, ke kvalitnímu splnění výcvikových programů a plánů. To vyžaduje věnovat zvláštní pozornost výchově vojáků, ke zvyšování odpovědnosti za splnění stanovených povinností, k vynakládání takového úsilí, aby na polních zaměstnáních a cvičeních byly formovány, rozvíjeny a upevňovány vysoké morálně politické, bojové a psychologické vlastnosti jednotlivců a vojenských kolektivů.

Organizace stranickopolitické práce ke zvyšování kvality polního výcviku je tvůrčím procesem, který se musí vyznačovat vysokou iniciativou, přesností, operativností a houževnatostí. Neustálé zvyšování úrovně polního výcviku je mohutným prostředkem vysoké bojové pohotovosti vojsk, je nedílnou součástí plnění hlavního úkolu vytyčeného XV. sjezdem Komunistické strany Československa Československé lidové armádě.

K VYTVÁŘENÍ ÚDERNÝCH USKUPENÍ V PRŮBĚHU OPERACE

Úvodem chci zdůraznit, že vytváření úderných uskupení bude častým jevem nejen v prvních, ale i v dalších operacích a též i v závěru obranné operace před přechodem nebo obnovením útoku. Proto i činnost velitele, štábu a vojsk bude různorodá a bude mít řadu zvláštností daných především konkrétní činností nepřítele, činností vlastních vojsk, stavem a charakterem válčiště apod. Obecně tato činnost bude vyžadovat:

- abychom značnou pozornost věnovali systematickému získávání informací o situaci nepřítele a jeho předpokládaných záměrech, situaci vlastních vojsk, stavu válčiště a jejich všestranné analýze;

- aby velitel v důsledku dynamičnosti a manévrovosti v útočné operaci rychle a v některých případech okamžitě reagoval na vzniklou situaci. Přitom řešil současně další ničení sil a prostředků nepřítele v celém útočném pásmu armády.

Velet musíme krátkými nařízeními především prostřednictvím pojitků, osobním stykem při výjezdu k podřízeným, výjezdem určených funkcionářů štábu, směrovými (styčnými) důstojníky;

- abychom důsledně promysleli metodiku práce. Podmínky pro velitele a štáb budou značně složitější nejenom z hlediska časové náročnosti, ale i proto, že velitelství bude zpravidla rozděleno na několik míst velení. Část zpravidla bude pracovat bezprostředně u vojsk (kontrola, pomoc apod.), čímž vzniká větší nárok na organizovanost a vnitřní součinnost štábu;

- abychom přehodnotili současný stav a požadavky na zpracování písemné a grafické dokumentace a dodržovali zásadu, že hlavním dokumentem je rozhodnutí velitele. Dále jsou to pracovní mapy náčelníků, rozkaz a nařízení vševojsková a odborná, nejnужnější pracovní dokumenty a požadovaná hlášení.

V průběhu operace velitel armády přijímá zpravidla zásadní rozhodnutí jednou za 24 hodin a to jak ukazují praktické poznatky na přelomu odpoledne a večera. Během dne své rozhodnutí pouze upřesňuje — činnost záloh (druhého sledu), raketových vojsk, dělostřelectva a vojska PVO (v jeho podřízenosti) a úkoly vyčleněného úsilí stíhacího bombardovacího letectva.

Někdy zasáhne i do schváleného rozhodnutí velitelům divizí. Bude to v situaci, která bude vyžadovat zásadní změny v dosavadním způsobu vedení ope-

race, což může být např. v důsledku protiúderu nepřítele, jeho přechodu do obrany, zahájení odchodu hlavních sil nepřítele apod.

Z těchto důvodů musí předvídat a posuzovat možnosti a způsoby vytváření a použití úderných uskupení s případným přenesením hlavního úderu na jiný směr. Zde by měla platit zásada, že nové úderné uskupení se může formovat podle potřeby jednou za 24 hodin, když velitel přijímá rozhodnutí na další den. Nemůžeme ale vyloučit případ, kdy bude třeba organizovat nové úderné uskupení společně s přenášením úderu na jiný směr i v průběhu dne. Abychom se tohoto, pro nás krajně nevýhodného stavu vyvarovali, použijeme jeden z hlavních soudobých principů velení — předvídavost (představivost). Tento princip musíme uplatnit v bezprostředním spojení s principem vědeckosti.

Předvídavost spočívá ve schopnosti velitele a štábu předem analyzovat situaci a předpokládat některé změny, správně hodnotit pravděpodobný průběh operace (bojové činnosti). Tento princip zaujímá v teorii i v praxi velení významné místo a bez předvídání těžko dosáhneme vítězství v operaci.

Nezbytnost předvídat vyplývá ze samé podstaty boje, v němž se každá ze stran snaží všemi prostředky utajit před protivníkem svůj zámysl, dosáhnout překvapení a zničit jeho vojska. Proto v dynamice operace nebude nikdy nadbytek potřebných informací i zpráv o nepříteli i o válčisti, velká část může být nahodilých a dokonce i klamných. Přitom však **nedostatek zpráv nezbavuje velitele povinnosti včas a zdůvodněně se rozhodnout.**

V soudobých operacích vyvstanou v předvídání nové úkoly, jako např. zjistit uskupení nepřátelských prostředků hromadného ničení a stanovit možný způsob jejich použití; zhodnotit, jaký vliv může mít použití těchto prostředků na morální stav a bojeschopnost vojsk a rovněž na ráz terénu; zjistit možný zámysl činnosti různých záloh nepřítele apod.

Pro předvídání je nezbytné, aby velitel i důstojníci štábu dovedli používat dialektickou metodu myšlení, byli schopni správně analyzovat situaci a nalézt v ní to hlavní. Předvídání průběhu operace je neobyčejně obtížné. Vyžaduje dokonalou a všestrannou přípravu všech velitelů a štábů. Nemůžeme se spoléhat na to, že boj bude vždy probíhat přesně podle předem stanoveného plánu. Vždy musíme počítat s možností náhlé změny situace a v souladu s tím musí být velitel se štábem připraveni upřesnit, popř. změnit dříve přijaté rozhodnutí.

Předvídavost (představivost) je cenná vlastnost všech orgánů velení. Čím vyšší stupeň velení, tím více musí mít vypěstovanou vlastnost předvídat na delší dobu, alespoň do bližšího úkolu (armáda 3—4 dny, front 6—9 dnů).

Často jen s minimálními prostředky a omezenou informací si velitel musí umět vytvořit představu budoucí činnosti vlastních vojsk i nepřítele. Umění vytvořit si správnou představu o vývoji situace je předpokladem plánovitosti i tvořivého řešení úkolu. Proto správnou volbu složení úderného uskupení, dobu a směr jeho zasazení bude ovlivňovat především schopnost velitele a štábu předvídat vývoj operace.

Když správně chápeme, že vytváření úderného uskupení a jeho zasazení na původním nebo novém směru hlavního úderu je součástí armádní operace, pak i v metodice práce velitele a jeho štábu tato činnost bude představovat část jejich činnosti.

Již jsem uvedl, že znalost situace na frontě je rozhodující pro velení vojskům. Bez znalosti situace se nemůžeme optimálně rozhodnout. Z toho plně vyplývá jedna z definic informace, která říká, že „informace je surovinou

rozhodnutí". Řešit vytvoření úderného uskupení a jeho zasazení je velmi odpovědný úkol. Jeho úspěšné zabezpečení může přivodit úspěch, ale může tomu být i naopak, neboť v dalším veliteli armády nezůstává v rukou nic, čím by mohl změnit situaci na frontě.

Proto již při získávání informací a jejich analýze získáváme podklady pro optimální učlenění a zasazení úderného uskupení a v této fázi musí velitel a štáb řešit především:

- včasnost informace, neboť pozdě získaná a předaná informace je prakticky bezcenná. To vyžaduje důkladně promyslet i způsob předání informace jednotlivých stupňů velení;

- pravdivost informace — jeden z nejdůležitějších charakteristických rysů pro přijetí optimálního rozhodnutí, zejména když velitel nemá možnost tuto pravdivost ověřit. Nepravdivá informace může mít negativní důsledek na plnění cílů operace;

- úplnost a jasnost informace vytváří podmínky pro důkladnou a rychlou analýzu a tím i pro operativní reagování v činnosti vojsk. Neúplná a nejasná informace se musí prověřovat, ujasňovat a tím se ztrácí požadavek včasnosti informace;

- kvalitu informace, umění posoudit, co v dané situaci je rozhodující pro rozhodovací proces. Odstranit z informačního toku paradox, že informací je buď málo, nebo na druhé straně zase tolik, že štáb je přetížen analýzou značného mnohdy protichůdného množství informací.

Problém získávání informací bude i v tom, že situace na frontě se neustále vyvíjí a kritické okamžiky nenastávají v celé armádě najednou, ale v různých časových okamžicích u různých svazků — prostě situace narůstá.

Před přijetím rozhodnutí pro organizaci a zasazení nově vytvořeného úderného uskupení je nutné zdroj informací zabezpečit z několika pramenů: — od štábu frontu (popř. od HV, zejména údaje z kosmických družic) a přímo od některých frontových prostředků; — od sousedů; — od vlastních průzkumných orgánů a podřízených štábů.

I když je povinností celého štábu získávat podklady pro rozhodnutí velitele, přesto je třeba v metodice práce určit osobní odpovědnost za získání informací.

Proto zpravidla za získávání informací (kromě činnosti zpravodajského střediska a přímého styku odpovídajících funkcionářů se štábem frontu, sousedy a podřízenými) musí odpovídat ve stanoveném rozsahu důstojník ze skupiny směrových důstojníků a určení důstojníci oddělení druhů vojsk, speciálních vojsk a služeb. Informace můžeme získat: osobním stykem — hlavní funkcionáři, směroví a styční důstojníci (pomocí map, -oleát, fotografií, filmu, magnetofonového pásu apod.); pomocí pojítek (též s využitím různých pomocných dokumentů — utajeně), bojových hlášení a souhrnných operačních hlášení.

Některé informace budou předávány podle harmonogramu a některé na vyžádání. Budou ovšem i takové, které musíme na štáb armády a dále na front hlásit okamžitě. Mezi ně patří zejména zprávy o objevení se nových vojsk a techniky nepřítele, o náhlých změnách v jeho činnosti, zprávy o ZHN nepřítele, o úderech prostředků hromadného ničení, výsledků jejich účinků na vojska a o neobvyklých formách bojové činnosti.

Dále budeme okamžitě hlásit:

— výsledky vlastních jaderných úderů, náhlé změny v radiační, chemické a biologické situaci a činnosti vojsk, narušení lhůt přísunu, zejména munice a PHM;

— rozhodnutí, která přijali velitelé z vlastní iniciativy a která se odlišují od dřívějšího zámyslu;

— delší ztrátu spojení a součinnosti.

V průběhu útočné operace zpravidla velitel přijímá svoje rozhodnutí na další den, jak jsem uvedl, na přelomu odpoledne a večera. To ovšem nevylučuje upřesnění nebo přijetí nového rozhodnutí v jiné době na základě nové situace, která může vzniknout např.:

— po jaderném úderu nepřítele k odstranění následků, obnovení bojeschopnosti a k další bojové činnosti;

— při přesunu operačních záloh nepřítele z hloubky k jejich zničení;

— při zastavení postupu části sil armády úpornou obranou nepřítele;

— při překonávání vážných překážek všeho druhu (vodní toky, horský a zalesněný terén, aktivované jaderné zátarasy, zamořené prostory apod.);

— při narůstání situace, která vyžaduje zasazení druhého sledu armády;

— při náhlé změně situace na frontě (úder nepřítele, nedostatky v materiálně technickém zabezpečení apod.).

V podstatě všechny tyto situace budou zpravidla vyžadovat změnu sestavy, vytváření nových úderných uskupení a případné přenesení směru hlavního úderu.

V čem vidím zvláštnost metodiky práce velitele a štábu:

a) v období přípravy rozhodnutí půjde zřejmě o postupné vydávání více předběžných nařízení podřízeným vojskům. Tento požadavek bude dán potřebou dát vojskům dostatek času na přípravu manévru k požadované změně uskupení.

Vzhledem ke konkrétní situaci na válčišti a hluboké znalosti nepřítele může být operační orientace podrobnější a konkrétnější, než např. při plánování první operace, zejména z hlediska formulace zámyslu;

b) období přípravy rozhodnutí bude zpravidla kratší. To bude dáno především požadavkem realizace potřebných opatření v krátkých časových lhůtách a skutečností, že situace na frontě bude všeobecně známá. Kromě toho v některých případech budeme moci vycházet z dříve přijatého rozhodnutí a jeho zabezpečení. Proto návrhy určených náčelníků budou od konstatující části oproštěny. Jejich obsahem bude použití svého druhu vojska, speciálního vojska i služby na základě vyhlášeného zámyslu velitele. Půjde v podstatě o dialog mezi velitelem a daným náčelníkem a o odpovědi na dotazy velitele;

c) vyhlášení rozhodnutí na VS armády se zúčastní podřízení velitelé výjimečně a především ti, jejichž dočasná nepřítomnost u vojsk nebude mít na jejich činnost negativní vliv, např. velitelé druhosledových svazků (zálohy) a vojsk útočících na druhém směru.

Z tohoto vyplývá, že obsah, forma a místo vyhlášení rozhodnutí musí odpovídat konkrétní situaci.

Své rozhodnutí velitel armády nebude zpravidla vyhlašovat pouze veliteli vytvářeného úderného uskupení, ale i ostatním velitelům. Proto jeho úkoly vycházejí z celkového zámyslu zničení protistojícího nepřítele, ve kterém úderné uskupení pochopitelně hraje rozhodující úlohu. Z té části, ve které velitel

armády hovoří o úderném uskupení a přenesení směru hlavního úderu, by mělo vyplynout především:

- složení úderného uskupení (vševojskové svazky, posilové dělostřelectvo, vojsko PVO, ženijní a chemické vojsko apod.);

- jaké uskupení nepřítele, jakým způsobem a ve kterém prostoru ničit;

- směr hlavního úderu úderného uskupení a úkoly svazků vyčleněných do úderného uskupení;

- podpora bojové činnosti úderného uskupení (armádní raketovou brigádou, armádní dělostřeleckou skupinou — bude-li vytvořena, vyčleněným úsilím stíhacího bombardovacího (stíhacího) letectva a zálohami armády (PTZ, ŽZ, CHZ atd.);

- otázky velení a součinnosti (uvnitř úderného uskupení, mezi úderným uskupením a ostatními silami armády, mezi úderným uskupením a sousedy);

- způsoby všestranného zabezpečení úderného uskupení.

Při stanovení složení, podpory i úkolů vycházíme ze zásady, že úderné uskupení není nějaký autonomní prvek operační sestavy armády, ale účelový a dočasně vytvořený. Proto pro jeho organizaci a zabezpečení není žádná šablona. Jeho složení i podpora budou různé. Proto velitel musí v každém případě při určení sestavy úderného uskupení vycházet z rozboru konkrétní situace, a to jaký nepřítel stojí na daném směru, jaký charakter má dané válčiště, jak dlouho může vést bojovou činnost, její možný charakter apod.

Těžiště podpory armádními prostředky položí na zabezpečení úderného uskupení, i když se útočná operace povede i na druhém směru. Bude proto účelné (k jeho zabezpečení) dočasně vytvořit u druhů vojsk, speciálních vojsk další zálohu, která svým složením odpovídá předpokládanému charakteru bojové činnosti.

Jednou ze složitých otázek přitom bude zabezpečení nepřetržitosti velení. Je třeba přijmout zásadu, že údernému uskupení zpravidla velíme z velitelského stanoviště armády a nějaký zvláštní systém velení vytvářet nebudeme. ZVS zpravidla bude postupovat v sestavě úderného uskupení na úrovni VS prvosledových divizí a bude pracovat utajeně, aby je nepřítel nemohl zjistit a mohlo v případě vyřazení VS (které bude v této fázi vyhledávaným objektem ke zničení) převzít velení.

Tento systém organizace míst velení je výhodný i z toho důvodu, že předpokládáme vyšší tempo útoku na směr činnosti úderného uskupení a proto i častější přemístění VS. Bude zřejmě pravidlem, že skupina velitele armády se přesune na záložní velitelské stanoviště, které se stane velitelským stanovištěm. To značně krátí dobu pro zaujetí nového místa velení.

Ostatním silám armády budeme velet taktéž bezprostředně z VS armády, zejména v případě, budou-li tyto síly velké a mají plnit vážný úkol. Jestliže na druhém směru povede bojovou činnost menší část sil odtrženě od hlavních sil, bude účelnější jim velet z dočasně vytvořeného pomocného velitelského stanoviště.

Celkově víme, že vytvoření úderného uskupení a přenesení hlavního úderu na jiný směr je složitý a náročný proces, jehož zabezpečení vyžaduje vysokou organizovanost práce nejen velitele a vševojskového štábu, ale i náčelníků a oddělení druhů vojsk, speciálních vojsk a služeb.

Po obdržení úkolu pro organizaci nového úderného uskupení armády a přenesení hlavního úderu na jiný směr bude třeba:

— důkladně si promyslet použití svého vojska v úderném uskupení a zabezpečení jeho zasazení;

— zvážit způsob začlenění do úderného uskupení vyčleněných sil a prostředků a zabezpečit požadovaný manévry;

— zvážit způsob podpory a zabezpečení rozvíjení útoku úderného uskupení i na novém směru úderu;

— promyslet úkoly vojska při zabezpečování činnosti částí sil na druhém směru.

Půjde o to, aby důkladně zvážili a předložili veliteli všestranně zdůvodněný návrh na vyčlenění sil a prostředků, způsob jejich začlenění a organizaci zabezpečení zasazení a bojové činnosti úderného uskupení.

Složitost úkolů při vytváření úderného uskupení bude vyžadovat od všech náčelníků, aby maximálně využili specifických rysů svého vojska, zejména:

— u letectva, raketového vojska a dalekonosného dělostřelectva a taktického výsadku musíme plně využít jejich hlavních bojových vlastností — schopnost rychle přenášet úsilí bojové činnosti z jednoho směru (prostoru) na jiný.

Údery i použití výsadků na objekty nepřítel v prostoru nového směru hlavního úderu můžeme uskutečnit krátce po upřesnění objektu. To dovoluje veliteli vševojskové armády plně využít těchto prostředků k podpoře boje svazků na novém směru hlavního úderu, bez jejich zdlouhavého přeskupování;

— u prostředků PVO musíme vytvořit optimální podmínky pro jejich manévry, protože úderné uskupení by se mělo vytvářet pod účinnou ochranou těchto prostředků. Bude-li nutné přeskupovat protiletadlové raketové prostředky, pak je třeba hlavní tíhu jeho PVO přenášet na stíhací letectvo. Přitom stejně hlavní tíhu PVO vševojskových svazů v této fázi ponесou především jejich organické prostředky;

— ženijní vojsko bude mít rozhodující podíl na zabezpečení manévru úderného uskupení. Půjde o rychlou úpravu a údržbu komunikací k zabezpečení manévru a jeho maskování, dále o manévry zátarasy k ochraně nově zasazovaných svazků na novém směru a současně přehrazení směrů možných nepřátelských protiúderů na původním směru hlavního úderu;

— chemické vojsko musí závčas odmořit (v součinnosti s ženijním vojskem) plánované komunikace pro manévry a v případě vhodných povětrnostních podmínek použít dýmových clon;

— spojení zejména v první fázi bude uskutečňováno především rádiem (pro jeho operativnost), neboť použití např. radioreléového spojení bude vázáno na přesměrování jednotlivých spojů, posílení pomocných spojovacích uzlů za úderným uskupením, změny v kanálovém propojení apod.

Při tom je třeba dodržovat dosavadní režim spojení (včetně utajení), abychom zámysl velitele armády neprozradili. Naopak část spojovacích prostředků vyčleníme a použijeme pro aktivní maskování;

— týlové zabezpečení úderného uskupení a přenesení hlavního úderu na jiný směr musíme organizovat včas. Proto nebudeme čekat až na přijetí úplného rozhodnutí a jeho vyhlášení. V první řadě musíme vyřešit materiálně technické a zdravotnické zabezpečení tak, aby svazky po zasazení měly úplné pohyblivé zásoby a potřebný počet etap lékařské pomoci;

— složitosti budou vznikat zejména tam, kde byly přiděleny posilové prostředky svazkům na původním směru hlavního úderu.

V prvé řadě bude zřejmě nutné přeskupit posilové prostředky ve prospěch divizí, které vytvářejí nové úderné uskupení, a to jak manévrem od svazků,

kterým byly přiděleny dříve, tak manévrem z hloubky. Teprve ve druhém pořadí vytvořit na novém směru podmínky pro centralizované použití těchto sil a prostředků (dělostřelectvo, vojsko PVO, ŽZ, CHZ, apod.).

Některé zvláštnosti budou mít i požadavky na operační zabezpečení úderného uskupení. Mezi ně bude patřit zejména:

— průzkum — bude mít důležitý význam z hlediska určení složení úderného uskupení, volby směru a stanovení doby jeho zasazení. Z těchto pohledů je třeba upřesnit činnost všech druhů průzkumu ke zjištění složení a možností nepřítele jak na předním okraji, tak i v hloubce jeho sestavy. Důležité v tomto období bude zjištění jeho předpokládaného zámyslu;

— OPZHN — musí být především zaměřena na zabezpečení přesunu, včasné a organizované zasazení úderného uskupení. To bude vyžadovat řadu opatření pro utajení a překvapivý manévř úderného uskupení: důkladný radiační a chemický průzkum, utajení vytváření úderného uskupení, efektivní maskování jeho přesunu na daný směr, včetně využití příhodných povětrnostních podmínek, přijetí účinných opatření pro odstranění následků a obnovení bojové schopnosti v případě jaderných úderů nepřítele, vytvoření převahy ve vzduchu, soustavné a systematické ničení jeho jaderných prostředků;

— zvláštní pozornost, zpravidla za přímé spolupráce s frontem, musí velitel armády věnovat operačnímu maskování a to ze dvou hledisek: Půjde o utajení veškerého manévru k vytvoření úderného uskupení, jeho přesunu na nový směr a předpokládaného zámyslu jeho použití. Dále půjde o to, abychom aktivními formami uvedli nepřítele v omyl. Toho můžeme dosáhnout vhodnou klamnou činností a k tomu je třeba vyčlenit odpovídající síly a prostředky.

V obou případech půjde především o to, abychom manévř utajili před nepřítelem a mohli efektivně využít principu překvapení;

— na organizaci úderného uskupení a přenesení hlavního úderu bude mít bezprostřední vliv nepřetržitě velení, proto radioelektronický boj bude mít v celém systému zabezpečení své důležité místo.

Důležitým požadavkem bude narušit velení zejména mezi svazky prvního sledu nepřítele na novém směru hlavního úderu. Toho můžeme dosáhnout bezprostředním ničením míst velení a ničením a umlčováním jeho elektronických prostředků.

Dále půjde o ochranu vlastního velení a proto budeme ničit (umlčovat) především ty palebné prostředky, které mohou působit na naše místa velení. Proto i systematické vyhledávání těchto prostředků a upřesňování jejich rozmištění bude důležitým úkolem průzkumu.

Z á v ě r

Při plánování, vytváření a zasazení úderného uskupení je třeba vzít v úvahu, že vlastní organizace a zejména uskutečnění manévru na jiný směr bude vyžadovat určitou dobu, danou především možnostmi jeho vytváření. Všechna opatření nebudeme moci učinit náraz, ale zpravidla postupně. Proto je třeba, aby s touto skutečností velitel armády počítal již při rozhodnutí. V praxi to znamená, že na základě ujasnění úkolu a zhodnocení situace velitel přijme zámysl na vytvoření úderného uskupení a přenesení hlavního úderu. Štáb musí podrobně zkalkulovat a připravit podklady především k vytvoření, zasazení a zabezpečení tohoto uskupení z časového hlediska. K tomu účelu zpracuje „Grafikon narůstání úsilí na novém směru hlavního úderu“ s písemnou přílohou, kde uvede všechny potřebné kalkulace. Grafikon ukáže, kdy a jakým způsobem může být hlavní úder obnoven na jiném směru.

ORGANIZACE OBRANY VŠEVOJSKOVÉ ARMÁDY V DOTYKU S NEPŘÍTELEM

Socialistické vojenské umění chápe obranu jako vynucený, ale zákonitý druh bojové činnosti. Vedle útoku, který je hlavním druhem bojové činnosti, je i obrana jedním ze základních druhů bojové činnosti.

Výsledky jednání 11. zasedání ÚV KSČ k plnění úkolů XV. sjezdu v podmínkách ČSLA zdůrazňují význam, který připadá rozvoji vojenské teorie a úrovně vojenskoteoretického myšlení velitelů a pracovníků štábů při dalším upevňování bojové pohotovosti a zvyšování připravenosti naší armády. To vyžaduje, aby velitelé, štáby i vojska zvládli a byli schopni využívat všech druhů bojové činnosti. Své místo přitom má i pochopení a zvládnutí zásad organizace a vedení soudobé obrany.

K pochopení podmínek, za nichž vojska mohou přecházet do obrany, pomáhá i studium zkušeností Sovětské armády z operací Velké vlastenecké války SSSR. Bojová zkušenost Sovětské armády přesvědčivě ukazuje, že vojenské umění prochází nezbytným historickým vývojem. V každém období svého vývoje přejímá to nejlepší, co se v praxi osvědčilo. Pochopení zákonitostí tohoto vývoje umožní přijímat správné závěry pro současnost a stanovit tendence vývoje v budoucnosti.

Zkušenosti z operací Velké vlastenecké války SSSR ukazují, že podmínky přechodu do obrany, způsob její organizace a vedení záležely především na bojových možnostech vojsk vlastních i nepřítele, na jejich morálně politickém stavu, bojové připravenosti a kvalitě i množství výzbroje.

Nenadálé nepřátelské napadení přinutilo sovětská vojska v prvním období války organizovat obranu ve velmi obtížných podmínkách. V důsledku neúspěchu při odražení nepřátelské agrese nabyla obrana v krátké době po zahájení války formy strategické obrany. Značné ztráty vojsk v prvním období války, obtíže v jejich doplňování lidmi a technikou i zásobování výzbrojí, municí a ostatním materiálem se odrazily v tom, že útvary a svazky neměly plné počty osob, techniky ani materiálu. Střelecké divize v tomto období zpravidla nedostávaly žádné posilové prostředky. To vedlo k tomu, že útvary a svazky se bránily v širokých pásmech, jejich bojová sestava se nečlenila do hloubky. Síly a prostředky byly rozdělovány stejnoměrně podél fronty. Systém paleb byl založen na palbě z pušek, kulometů a minometů.

Vševojsková armáda v obraně byla operačně učleněna do jednoho sledu. Většina sil a prostředků vševojskové armády byla umístěna v taktické hloubce.

V ní se připravovalo hlavní pásmo obrany obsazované divizemi prvního sledu a tvořené praporečnými rajóny obrany, budovanými systémem okopů. Hloubka hlavního pásma obrany dosahovala 3—5 km. V operační hloubce, ve vzdálenosti 10—20 km za hlavním pásmem obrany připravovaly divize armádní zálohy armádní pásmo obrany. Celková hloubka obranného pásma vševojskové armády dosahovala 20—25 km.

Proti takto organizované obraně používala německá fašistická armáda taktiky útoku velkými uskupeními tanků na poměrně úzkých úsecích fronty za mohutné letecké podpory. Po průlomu poměrně mělké obrany postupovaly prudce do hloubky předsunuté odřady. Za nimi byly zasazovány hlavní síly k rozvíjení útoku.

Růst ekonomiky Sovětského svazu, který umožnil zlepšit doplňování a zásobování vojsk, vedl ke změnám v organizaci i vedení obrany. To se odrazilo ve kvalitativní změně v organizaci a vedení obrany. Zdokonalila se protitanková obrana i systém paleb, jehož základem se stalo dělostřelectvo. Síly a prostředky se členily do hloubky a soustředily se na hlavní směry. Zdokonalilo se ženijní vybudování obrany. Nové zásady organizace odolné a aktivní obrany se plně projevily v bitvě u Kurska a do konce války v nich nedošlo k podstatným změnám. Celková hloubka obranného pásma vševojskové armády vzrostla na 30—40 km. Taktická hloubka dosahovala 16—20 km a zahrnovala hlavní a druhé pásmo obrany. V operační hloubce se ve vzdálenosti 10—15 km od předního okraje druhého pásma obrany zřizovalo 3. (týlové) pásmo obrany. Základem obrany se stala protitanková obrana. Zkušenost potvrdila, že takto organizovaná obrana se stala pro nepřátelský útok nezdolnou.

V r. 1943 převzaly sovětské ozbrojené síly plně iniciativu ve vedení války a zahájily rozhodný útok. Avšak i v době útoku přecházela sovětská vojska dočasně do obrany, v taktickém i operačním měřítku. Bylo tomu tak obvykle při zakončení útočných operací k udržení důležitých čar a prostorů a k vytvoření podmínek pro zahájení nové útočné operace. Často přecházela vojska do obrany v průběhu útočné operace k odražení silných protiúderů nepřítele, který byl v převaze. V některých případech byla sovětská vojska přinucena upustit od vedení útočné operace nebo od pokračování v rozvíjení až dosud úspěšného útoku v důsledku snížení bojeschopnosti vojsk po značných ztrátách vyčerpáním vojsk, špatného technického stavu hlavní bojové techniky, často i v důsledku nedostatečného množství zásob, zejména pohonných hmot a munice.

Sovětská vojska přecházela v tomto období do obrany v operačním, ale i taktickém měřítku nejčastěji v přímém dotyku s nepřítelem, často v dotyku a pod údery jeho hlavního uskupení.

Přechod do obrany v průběhu útočných operací probíhal za složitých podmínek. V době, kdy bylo nutné přejít do obrany, nebyly zpravidla k dispozici druhé sledy ani silné zálohy. Hlavní uskupení vojsk působila za útoku zpravidla na jiných směrech. Složitě podmínky pro organizaci obrany vyplývaly mnohdy i z velkých ztrát osob, výzbroje i materiálu a odtržení vojsk od zásobovacích základů. Z těchto důvodů byl přechod vojsk do obrany spojen především s rozsáhlým přeskupením. Také vlastní vedení obrany bylo založeno na rychlém manévru palbou i pohybem, kterým bylo možné dosáhnout rozhodující převahy sil a prostředků nad nepřítelem na rozhodujících směrech.

Typickým rysem obrany sovětských vojsk v této době bylo to, že k řešení úkolů obrany již v taktické hloubce se přibíralo značné množství sil a pro-

středků získaných manévrem sborových, armádních, často i frontových záloh. To umožnilo vytvořit silná uskupení, která byla schopná obranou odrazit útok nepřítele a vytvořit podmínky pro vlastní přechod do útoku.

Příkladem toho může být obranná operace sovětských vojsk u jezera Balaton v březnu 1945. V této operaci byl čas na organizaci obrany značně omezený a vojska byla oslabena předcházejícími boji v útočné operaci. Proto se zpočátku proti nepřátelským tankovým uskupením bránily značně slabší síly. Ke stupňování úsilí byl skutečně rozsáhlý manévr sil a prostředků z jiných úseků. Na začátku operace dosahovala např. taktická hustota v obranném pásmu 64. střeleckého sboru (57. A) pouze 8—15 děl, tanků a samohybných děl na 1 km fronty. Druhého dne operace vzrostla na 42 a třetího dne operace dosáhla na směru hlavního úderu nepřítele 87 děl, tanků a samohybných děl. Během tří dnů bylo jen do pásma 64. ss přesunuto asi 600 děl a minometů.

Zkušenosti z operací Velké vlastenecké války SSSR potvrzují, že sovětské vojenské umění nikdy nechápalo obranu jako samoúčelnou. Obrana byla vždy chápána v dialektické jednotě s útokem. Tato jednotu spočívá především v požadavku vytvořit obranou podmínky pro útok. Obrana musí být organizována a vedena takovým způsobem, který vychází ze způsobu organizace a vedení útoku nepřítele, musí si uchovat možnosti řešit některé, byť i dílčí úkoly útočným způsobem, třeba jen útokem části sil. Obrana je proto těsně spjata s útokem a je mu podřízena.

Zkušenosti z operací Velké vlastenecké války SSSR i zhodnocení bojových možností vojsk armád států organizovaných v agresivním Severoatlantickém paktu vedou k závěru, že cestu k odražení nepřátelské ozbrojené agrese a dosažení vítězství nad agresorem si nemůžeme představovat jako řetěz postupných, bezprostředně na sebe navazujících úspěšných útočných bojů a operací. Státy NATO disponují početnými, moderně vybavenými ozbrojenými silami. Jsou schopny vytvořit silná uskupení vojsk k vedení operací jak za použití jaderných zbraní, tak i s použitím pouze klasických prostředků ničení.

V podmínkách středoevropského válčiště může např. skupina armád v útočné operaci mít na jednotlivých směrech útoku v prvním operačním sledu uskupení až dvou armádních sborů se 6—8 divizemi v jejich sestavě. Ty mohou útočit v pásmu 100—150 km širokém. Na směru hlavního úderu může toto uskupení dosáhnout hustotu asi 45 obrněných bojových vozidel (tanků, bojových vozidel pěchoty a obrněných transportérů v sestavě praporů), z nich asi 22 tanků, kolem 15 děl a vedení obranné operace může skupina armád vytvořit vrtulníků. Při vedení obranné operace může skupina armád vytvořit může být v sestavě tohoto protitankového uskupení až 2 700 obrněných bojových vozidel, z toho asi 1 500 tanků, kolem 1 000 děl a minometů, 1 500 protitankových zbraní a 80 bitevních vrtulníků.

V závislosti na počtu divizí a podmínkách terénu může takové uskupení vést protiúder v pásmu asi 70—120 km širokém.

Vytvořením a zasazením tak silných uskupení může při odražení nepřátelské ozbrojené agrese i v průběhu vedení útočné operace vzniknout situace, kdy se nepříteli podaří odrazit nebo zmařit náš útok. Nemůžeme vyloučit situaci, kdy vševojsková armáda bude přinucena dočasně upustit od útoku a přejít k vedení obrany. Taková situace může vzniknout jak v podmínkách vedení operace s použitím jaderných zbraní, tak i jen klasických prostředků ničení.

Do obrany může přejít vševojsková armáda jak mimo dotyk, tak i v dotyku s nepřítelem. Do obrany mimo dotyk s nepřítelem může vševojsková armáda

přejít v podstatě ve výjimečných případech, za podmínek, které se v dalším průběhu války v podstatě nebudou vyskytovat. Mimo dotyk s nepřítelem může vševojsková armáda přejít záměrně předem, na začátku války k odražení nepřátelské agrese nebo při splnění cíle útočné operace, např. ovládnutí mořského pobřeží a při organizaci jeho obrany.

Pokud bude v soudobých podmínkách přecházet vševojsková armáda do obrany, bude tomu tak nejčastěji **v průběhu operace, v přímém dotyku s nepřítelem.**

V článku chci naznačit zvláštnosti a problémy spojené s přechodem vševojskové armády do obrany v přímém dotyku s nepřítelem i možné způsoby jejich řešení.

Způsob přechodu vševojskové armády do obrany, její zaujetí i organizace v přímém dotyku s nepřítelem bude zásadně ovlivňován tím, zda do obrany bude přecházet v dotyku, pod tlakem a úderu jeho hlavního uskupení nebo v dotyku s jeho slabšími silami, za podmínek, kdy se hlavní uskupení připravuje k útoku v hloubce nebo se z hloubky přesunuje.

Při přechodu do obrany v přímém dotyku s hlavním uskupením nepřítele vzniknou velmi složité podmínky pro její organizaci i vedení. Ty se projeví především ve složitosti a obtížnosti pro vytvoření odpovídajícího uskupení sil a prostředků, uspořádání obranného pásma armády i organizaci systému paleb.

V přímém dotyku s hlavním uskupením nepřítele může vševojsková armáda přejít do obrany především v důsledku **neúspěšného střetného sražení**. Za těchto podmínek bude zpravidla charakteristické rozdělení sil armády do dvou uskupení. Slabší z nich bude určené k zabezpečení rozvinutí hlavních sil armády, přehrazení směru útoku nepřítele a poutání jeho hlavních sil. Silnější uskupení budou tvořit síly a prostředky, které byly určeny k vedení hlavního úderu ve střetném sražení. Situace vojsk armády bude za těchto podmínek charakterizována zpravidla tím, že se nepodařilo včas rozvinout síly hlavního uskupení a předstihnout nepřítele v jaderných a ostatních palebných úderech. Linie fronty bude značně členitá. V sestavě prvního sledu budou především tankové divize a ty budou zpravidla mimo směr hlavního úderu nepřítele. Může dojít i k tomu, že se na některých směrech podaří nepříteli vklínit do sestavy divizí prvního sledu. Část sil prvního sledu armády může na některých směrech odcházet pod tlakem nepřítele. Za těchto podmínek vševojsková armáda bude mít zpravidla jen slabý druhý sled, často jen vševojskovou zálohu. Může vzniknout i situace, že část sil vševojskové armády ztratí bojeschopnost v důsledku nepřátelských úderů.

Pro organizaci obrany, především pro vytvoření účelného uskupení sil a prostředků, bude za těchto podmínek rozhodující zastavit útok nepřítele a vynutit přestávku v jeho útoku nebo alespoň zpomalit jeho tempo. Tím získat čas pro nutné přeskupení sil, organizaci systému paleb, ženijní úpravu terénu a přípravu vojsk k vedení obrany.

Proto je nutné, aby velitel armády zasadil své prostředky k přehrazení směru útoku nepřítele a zastavení jeho útoku. K tomu zasadí především protitankovou zálohu a pohyblivý odřad zatarasovací, využije jaderných úderů a podpory přiděleného letectva k úderům na hlavní uskupení nepřítele, umlčení a ničení jeho prostředků jaderného napadení, druhých sledů a záloh, míst velení a míst řízení a navedení letectva.

Divize prvního sledu využijí za těchto podmínek přidělené jaderné úderu i palbu ostatních prostředků především k ničení obrněných bojových vozidel

prvního sledu nepřítele. Palbu proti nepřátelským tankům v této době je účelné vést na maximální dostřel. Tím narušit a zpomalit útok nepřítele a získat čas pro přeskupení sil a prostředků k vytvoření hluboce členěné bojové sestavy divizí prvního sledu i operační sestavy armády.

Zkušenosti z operací Sovětské armády v letech Velké vlastenecké války SSSR ukazují, že pro organizaci a úspěšné vedení obrany mělo rozhodující význam správné stanovení směru hlavního úderu nepřítele, soustředění sil a prostředků na tento směr a vytvoření hluboce členěné obrany. Hluboce členěná obrana spolu s jejím ženijním vybudováním je základem odolnosti i aktivity obrany.

Vytvoření hluboce členěné obrany si vyžádá uskutečnit poměrně rozsáhlé přeskupení sil a prostředků. Obtížnost spočívá především v tom, že bude nutné **přeskupit do hloubky část sil a prostředků prvního sledu**, často síly, které jsou v přímém dotyku s nepřítelem. K vytvoření podmínek pro vedení aktivní obrany bude nutné přeskupit do druhého sledu zejména tankové divize, které v předcházejícím průběhu operace byly zpravidla zasazeny v prvním sledu. Jejich přeskupení do hloubky bude vyžadovat organizaci spolehlivé protivzdušné obrany tak, aby od úderů nepřátelského letectva neutrpěly ztráty a uchovaly si bojeschopnost. Úspěšné zaujetí obranné operační sestavy vyžaduje i důslednou organizaci OPZHN, maskování a skryté přeskupení.

V některých případech může vzniknout situace, kdy tankové divize budou ponechány v prvním sledu i při přechodu armády do obrany. Může tomu tak být tehdy, jestliže budou složité podmínky pro budování obrany na předním okraji, nebo za podmínek, kdy nepřítel vybojuje vzdušnou nadvládu a vyvedení tankových divizí by bylo spojeno s nebezpečím vážného snížení jejich bojeschopnosti od úderů nepřátelského letectva.

Přední okraj obrany bude účelné volit na dosažené čáře dotyku nebo na výhodné čáře v hloubce. Bude-li nutné volit přední okraj obrany na výhodné čáře v hloubce, bude účelné organizovat na dosažené čáře dotyku předsunuté postavení. Tím jednak zabránit nepříteli udržet těsný dotyk s jednotkami, které se budou přeskupovat k zaujetí předního okraje v hloubce, jednak klamat nepřítele o průběhu okraje obrany, vyčerpat ho a získat čas pro organizaci obrany a přípravu vojsk k bojové činnosti. V některých případech, zejména tehdy, budou-li mít při přechodu do obrany divize prvního sledu volné druhé sledy, bude účelné organizovat obranu s většinou sil v hloubce prvního pásma obrany. To umožní využít ženijní techniku pro vybudování obrany hlavních sil a způsobit nepříteli ztráty a vyčerpat ho ještě do doby navázání dotyku s hlavními silami v obraně.

K přechodu armády do obrany v průběhu útočné operace

Odlišné podmínky vzniknou při přechodu vševojskové armády do obrany **k odražení nepřátelského protiúderu** v průběhu útočné operace. Také za těchto podmínek bude armáda přecházet do obrany v dotyku s nepřítelem. V dotyku však budou pouze slabší síly nepřítele, které se budou bránit nebo budou odcházet. Aktivita a úpornost jejich bojové činnosti zřejmě stoupne. Bude zaměřena ke zpomalení tempa útoku, zabezpečení přesunu a rozvinutí protiúderného uskupení. Dá se předpokládat, že za těchto podmínek velitel a štáb armády získá zprávy, které mu umožní **včas zhodnotit situaci**, určit sílu a možný

způsob použití protiúderného uskupení nepřítele a na základě těchto pokladů **upřesnit úkoly vojsk a využít času** k organizaci a přípravě vojsk k nadcházející bojové činnosti.

Pro přeskupení sil a prostředků a zaujetí obranné sestavy mohou vzniknout výhodnější podmínky, než při přechodu do obrany v dotyku s hlavním uskupením nepřítele.

V závislosti na situaci a zámyslu vedení obrany mohou mít svazky prvního sledu za úkol rychlým útokem zničit síly nepřítele v dotyku a ovládnout důležité prostory výhodné pro organizaci odolné obrany. Někdy může být účelné, aby svazky prvního sledu organizovaly obranu na dosažené výhodné čáře i tehdy, jestliže mohou ještě útočit. V takových případech může být účelné vyčleněnými předsunutými odřady pokračovat v útoku a na výhodných čarách vytvořit předsunuté postavení. Získat tak čas pro organizaci obrany hlavními silami v hloubce a přinutit nepřítele organizovat útok k boji s předsunutými odřady ještě před předním okrajem obrany.

Zaujetí operační sestavy pro obranu bude charakterizováno **přeskupením v průběhu útoku**. Bude účelné, aby ještě v době, kdy vojska mohou pokračovat v útoku, se jejich útočná pásma rozšiřovala. **Obranu budeme organizovat zpravidla z hloubky**. Nejdříve budou organizovat obranu druhé sledy, které v průběhu pokračujícího útoku zastaví postup v prostorech výhodných pro organizaci obrany. Velitel a štáb armády musí v takovém případě konkrétně zhodnotit především časové možnosti nepřítele i vlastních vojsk. Na tomto základě určit vhodnou čáru předního okraje obrany a dát tak svazkům prvního sledu potřebný čas pro organizaci obrany a přípravu vojsk k vedení bojové činnosti v obraně.

Zámysl bojové činnosti za těchto podmínek bude zaměřen především na **zmaření útoku** nepřítele. Hlavní síly nepřítele budeme ničit již v hloubce, v prostorech soustředění, v nichž se připravují k útoku a na přístupech k obraně. Jejich ničení zásadně ovlivňuje velitel frontu použitím svých prostředků. Údery na hlavní uskupení nepřítele v hloubce zahajuje frontové letectvo a raketové vojsko. Postupně se ničení nepřítele na přístupech k obraně zúčastňují svými prostředky i vševojsková armáda.

K otázkám protipřípravy

Nejdůležitějším opatřením, kterým můžeme zmařit útok nepřítele, je **protipříprava**. V podmínkách vedení operace za použití jaderných zbraní můžeme protipřípravu vést na nepřítele v prostorech soustředění v hloubce, nebo na jeho hlavní síly, které se rozvinují k útoku. Protipřípravu je třeba zahájit s překvapením a předejít nepřítele v jaderných úderích, letecké a dělostřelecké přípravě útoku. K dosažení cíle protipřípravy je třeba způsobit rozhodující ztráty operačně taktickým prostředkům jaderného napadení armádních sborů nepřátelského útočného uskupení a 2—3 divizím na jeho směru hlavního úderu. To vyžaduje použít alespoň 3—6 jaderných úderů k ničení oddílů řízených střel LANCE, 2 úderů k ničení míst velení armádního sboru a 16—24 jaderných úderů k umlčení alespoň 2—3 divizí nepřítele. Celkem je tak třeba pro protipřípravu vyčlenit asi 21—32 jaderných úderů. I když část těchto úderů povede letectvo a frontová raketová brigáda, bude zřejmě nutné i opakované odpálení raket. Protipříprava tak může trvat 90 minut. Prostor proti-

přípravy bude vymezen prostorem rozmístění hlavních objektů nepřítele a dosahovat šířky asi 40—60 km, hloubky 30—50 km.

V podmínkách vedení operace bez použití jaderných zbraní jsou možnosti ničení nepřítele značně menší. Proto bude omezen cíl i rozměr prostoru protipřípravy. Cílem protipřípravy za těchto podmínek bude především způsobit ztráty silám nepřítele na směru hlavního úderu, narušit jejich sestavu a organizaci útoku, přinutit nepřítele odložit zahájení útoku a znovu jej organizovat. Hlavním prostředkem ničení nepřítele v tomto případě bude letectvo a dělostřelectvo. Hlavními objekty ničení budou prostředky jaderného napadení, místa velení, dělostřelectvo a tankové, mechanizované nebo motorizované prapory nepřítele. Značný počet objektů v sestavě nepřítele si zpravidla vyžádá jejich postupné ničení po skupinách. V prvním pořadí bude nutné umlčovat nepřátelské prostředky jaderného napadení, místa velení a dělostřelecké baterie, v dalším pořadí tankové, mechanizované a motorizované prapory. V útočném pásmu nepřátelské brigády, širokém asi 10 km, může být v závislosti na typu brigády 32—40 cílů. K umlčení nebo ničení každého z nich je třeba soustředit palbu v průměru jednoho dělostřeleckého oddílu. Z tohoto počtu může být asi 15—24 objektů prvního pořadí (operačně taktických prostředků jaderného napadení, míst velení, dělostřeleckých, minometných a raketometných baterií). To představuje hustotu 1,5—2,4 typového objektu na 1 km šířky fronty. Pro protipřípravu je tak třeba dosáhnout hustoty 1,5—2,4 dělostřeleckého oddílu, v průměru **30—40 dělostřeleckých hlavních** na 1 km šířky prostoru protipřípravy. Svými prostředky může za těchto předpokladů vševojsková armáda protipřípravu vést v šířce útočného pásma až jedné nepřátelské divize. K ničení objektů v hloubce, zejména operačně taktických prostředků jaderného napadení, druhého sledu divize a dalších objektů je kromě toho potřeba použít v protipřípravě alespoň dvou plukovních vzletů stíhacího bombardovacího letectva. K dosažení potřebné hustoty palby si protipříprava vyžádá trvání asi 30—45 minut a spotřeby 0,8—1 pp munice.

K organizaci protitankové obrany

Pro zmaření nebo odrazení nepřátelského útoku má rozhodující význam ničení jeho tanků a ostatních obrněných vozidel, na nichž nebo za jejich podpory útočí nepřátelská pěchota. Proto základem soudobé obrany stále zůstává především **protitanková obrana**. Vzhledem k omezeným možnostem letectva a dělostřelectva, které vede palbu ze zakrytých palebných postavení, mají rozhodující význam v boji s tanky nepřítele vlastní protitankové prostředky a tanky. K úspěšné protitankové obraně je třeba vytvořit na směru hlavního úderu nepřítele hustotu **20—25 protitankových zbraní** na hloubku obrany armády, z toho nejméně 10—12 protitankových zbraní na hloubku obrany pluků prvního sledu a 15—20 na hloubku obrany divizí prvního sledu. Pro dosažení těchto hustot má značný význam vytvoření a manévr protitankových záloh pluků, divizí, armády i frontu a použití bojových vrtulníků. Z hlediska významu protitankové obrany je třeba, aby všechno dělostřelectvo bylo schopno vést boj s pronikavšími nepřátelskými tanky. Proto je nutné palebná postavení dělostřelectva pro nepřímou střelbu volit na tankových směrech.

Způsob uspořádání obranného pásma armády musí zabezpečit narůstání úsilí obrany, vytvářet výhodné podmínky pro rozmístění prvků operační sestavy

vy i týlu, vedení bojové činnosti k udržení důležitých prostorů i podmínky pro uchování volnosti manévru silami a prostředky.

Základní osnovu uspořádání obranného pásma armády tvoří pásma obrany uspořádaná po sledech operační sestavy do hloubky za sebou. Vzdálenost mezi pásmy obrany do hloubky vychází z požadavku zabezpečit mezi nimi palebnou součinnost a přinutit nepřítele přeskupit síly a organizovat vždy znovu útok na každé pásmo obrany v hloubce. Kromě toho musí být zachována možnost výhodného, rozptýleného rozmístění armádních záloh v prostoru mezi pásmy obrany. V závislosti na podmínkách může tato vzdálenost dosahovat 20 až 40 km a mohou být organizována **dvě až tři pásma obrany**. **Hloubka** obranného pásma armády tak může dosahovat **120—150 km**. **Šířka** obrany závisí na síle a šířce útoku nepřítele. Podle situace může dosahovat **80 až 150 km**.

V závěru chci uvést, že jsem rozebral jen některé problémy spojené s organizací obrany vševojskové armády v dotyku s nepřítelem. Hlavním druhem operací příští možné války budou útočné operace. Jen útokem můžeme odrazit agresi a dosáhnout vítězství. Obrana je vynuceným druhem bojové činnosti a dočasná. Obranu chápeme jen v jednotě s útokem, kterému je podřízena. Správné pochopení podstaty a charakteru soudobé obrany i možných podmínek jejího vzniku a vedení umožní uplatnit tvůrčí přístup při její organizaci a vedení.

K VYUŽÍVÁNÍ VÝPOČETNÍCH PROSTŘEDKŮ VE VOJSKOVÉM A OPERAČNÍM TÝLU

V uplynulém období jsme ve velení týlu získali mnoho cenných zkušeností a to nejen v práci štábů týlu v poli, ale i v mírových činnostech řízení materiálního a zdravotnického zabezpečení.

Rozsah a efektivita dnes používaných programů týlových úloh pro samočinné počítače a výpočetní automaty na stupních vojskového a operačního týlu potvrzuje správnost nastoupené cesty.

Chceme však zdůraznit, že pro současnou vysokou dynamiku vedení operací je zavádění výpočetních prostředků a jejich propojování do informačního systému v taktických a operačních štábech týlů značně složité.

V podsystemu týlu, který svou různorodou organizací útvarů, svazků a zařízení všestranně zabezpečuje bojující vojska, jsou nároky na dobrou organizovanost informačních procesů značně vysoké. V současné době se štáby týlů ani funkcionáři jednotlivých zabezpečujících služeb neobejdou bez využívání výpočetní techniky.

Stav ve využívání výpočetní techniky a programového zabezpečení ve vojskovém a operačním týlu můžeme charakterizovat jako vstup do období začátku komplexního automatizovaného systému velení v týlu. Je známo, že v naší armádě se zlepšuje technické vybavení míst velení a že i v polních podmínkách řízení týlového zabezpečení vojsk účinně pokračuje proces zavádění prostředků automatizace velení. Zkušenosti ukazují, že v tomto procesu nepomíjíme i druhou neméně důležitou stránku, jako je úloha člověka v tomto procesu. Chceme-li konkrétněji rozvést zkušenosti z využívání prostředků výpočetní techniky a programového zabezpečení týlu, tedy od nejnižších prostředků elektronických kalkulaček a počítačů, přes organizační a výpočetní automaty k minipočítačům až k počítačům střed-

ní úrovně, mobilní či stacionární, musíme se zmínit i o problematice využívání matematických metod v rozhodovacích procesech řízení. Základním předpokladem využívání těchto metod je nejen jejich znalost, ale i možnost výpočetní techniky svými vlastnostmi tyto metody na základě programového řešení zpracovat. Současně musíme zajistit i dobře fungující prostředky přenosů informací. Druhou stránkou věci je i skutečnost, která vychází ze současných materiálních možností v zabezpečení míst velení potřebnými výpočetními prostředky. Nemůžeme pominout ani skutečnost, že ne všechny prostředky, které používáme s úspěchem v národním hospodářství, můžeme využít v armádě a zejména v polních podmínkách. V článku nechceme srovnávat tato prostředky využívající výpočetní techniky. Chceme uvést některé zkušenosti, které mohou především přispět k dalšímu efektivnějšímu využívání již zavedených prostředků mechanizace a automatizace v týlu naší armády.

Na operačním stupni jsme s úspěchem začali v minulých letech využívat samočinné počítače. Na vojskovém stupni v současné době využíváme elektronické výpočetní automaty CONSUL 261. Jejich využitelnost ve velení týlu je vcelku odpovídající, i když požadavky na zrychlení celého procesu plánování a řízení týlového zabezpečení jsou jistě oprávněné. Tyto požadavky budou perspektivně splněny zavedením nové generace výpočetního automatu CONSUL 266 s připojenou feritovou pamětí a s mozaikovou rychlotiskárnou. Také počítáme se zavedením malých počítačů československé výroby do některých štábů operačního týlu v dohledné době.

Též z využívání výpočetních automatů ve vojskovém týlu jsme získali cenné

poznatky. Potvrzují, že výpočetní automaty mohou hrát v procesu týlového zabezpečení kladnou úlohu v období plánování a i při řízení materiálního a zdravotnického zabezpečení v průběhu bojové činnosti. Organizační začlenění vytvořilo podmínky pro zvládnutí a plynulý přechod svazků do polní činnosti a plně využívání výpočetních automatů. Do popředí vystupuje otázka programového zabezpečení a vzájemná návaznost informačních toků na nižších stupních velení.

Současné programové zabezpečení vznikalo postupně jako jednotlivé úlohy, které řešily zpravidla jen dílčí činnosti. Často řešily jednoduché, rutinní činnosti, které sice práci usnadňují, nedávají však možnosti plného využití výpočetní techniky. Proto byl postaven úkol — vyřešit vertikální a horizontální propojení programového díla týlu jako rozhodujícího činitele pro maximální pokrytí hlavních štábních činností a prací.

Většina zpracovaných programů pro potřeby týlu má charakter základních propočtů jako výchozí podklad pro plánování materiálního a zdravotnického zabezpečení. Jejich algoritmy jsou v podstatě jednoduché. Některé programy potře-

bují značné množství vstupních údajů. Výstupní sestavy jsou využívány většinou jednoúčelově. Získané údaje často pracně přepisujeme do různých formulářů. Tyto programy sice na jedné straně práci usnadňují, na druhé straně však vedou opět k rutinním úkonům. K těmto programům patří např. výpočty vah kalkulačních jednotek jednotlivých druhů materiálů. I když tyto programy mají své místo a oprávnění, chápeme je jen jako základní kalkulační údaje a podklady pro složitější integrované skupiny programů. Programy, které při minimálním množství vstupních údajů poskytují maximální množství potřebných propočtů, dovolují variantní řešení, zabezpečují bezprostřední reagování na změny situace a podmínek. U zdravotnické služby a u služby dělostřeleckého a raketového vyzbrojování jsou výstupní sestavy, které mají charakter výkazových dokumentů.

Požadavek integrace programů spolu se vzájemným horizontálním a vertikálním propojením je nesporně cestou zkvalitnění programového zabezpečení. Jde o efektivnější využívání získaných údajů, technických prostředků a kvalitnějších výstupních informací.

Ke způsobu využití výpočetní techniky v práci štábů

Základním zdrojem informací v týlu jsou týlová hlášení, odborná hlášení služeb a týlová situační hlášení. Jejich obsah, formu i hloubku údajů stanoví předpis. Přesto v praxi vyžadujeme údaje značně podrobné. Na druhé straně pak snahy k zjednodušení pracovních dokumentů vedly k vykazování souhrnných údajů, které nemohou být využity pro požadované propočty. Tak např. v týlovém hlášení je vyžadována kapacita vozidel rot tylového zabezpečení jen souhrnně v tunách a kubických metrech. V přehledu dopravní kapacity textové části plánu týlového zabezpečení je požadavek vést vozidla rot tylového zabezpečení po jednotlivých typech. Tyto údaje však v hlášení vyžadovány nejsou. Rovněž způsob vyplňování zástupců pro týl je často formální. Mnozí funkcionáři si nealámou hlavu nad nějakou tou nepřesností. Nejsou si vědomi, že právě jejich chybný údaj může zkreslit celkový přehled o stavu zabezpečení, ovlivnit pořadí doplňování apod. Dále rovněž dochází k duplicitě údajů v týlových a v odborných hlášeních.

Vezmeme-li v úvahu, že údaje týlových hlášení, odborných hlášení služeb a týlových situačních hlášení jsou základním informačním tokem, a postavíme-li požadavek mechanizovaného zpracování údajů,

bude třeba:

- stanovit jednotný formalizovaný dokument s ujednoceným obsahem a hloubkou informace z jednotlivých oblastí, jak uvádí pro týlové hlášení předpis;
- zabránit duplicitě údajů, ale mít dostatek podkladů pro všechny uživatele;
- vyřešit způsoby předávání hlášení (přenosové cesty), abychom mohli využít výpočetní techniku pro souhrnování údajů od podřízených, ale i pro přípravu hlášení pro nadřízený stupeň;
- mít zabezpečenu aktualizaci údajů týlovými situačními hlášeními i realizovanými opatřeními v oblasti týlového zabezpečení.

Určité problémy vznikají i ve formě a obsahu dokladové činnosti. Jde o vzájemné skloubení teoretických znalostí a praktických zkušeností z organizace týlu a týlového zabezpečení s řešením konkrétní situace zabezpečení bojové činnosti. Požadavek, aby zástupce velitele pro týl mohl své návrhy doložit potřebnými základními propočty, je plně oprávněný a je předpokladem správného rozhodování. V praxi se však setkáváme s tím, že rozsah požadovaných informací je podle místních zvyklostí rozdílný a často vede až k formě přezkušování taktických a týlových dat a údajů. To nutně ovlivňuje

i způsobu přípravy funkcionáře, nutí ho mít zpracovaný široký komplex dat, které často s řešenou situací bezprostředně nespojují.

Výpočetní technika dovoluje zpracovat spoustu potřebných propočtů i vhodná variantní řešení. Přesto však nemůže nahrazovat úlohu člověka v procesu rozhodování a ve výběru alternativy nejvýhodnější pro řešení situace.

Proto je třeba při zpracování programu a výstupní sestavy řešit optimální množství informací, potřebných jako základ pro rozhodovací proces. Kromě toho uživatel by měl znát rozsah výstupní informace, aby se v údajích dovedl plně orientovat a je efektivně využívat.

Abyste práce štábu byla harmonická, měla by probíhat podle jednotného postupu, tj. podle stanovené metodiky práce štábů. Současný stav metodik práce postihuje metody souběžného plánování. Současné metodiky práce jsou řešené většinou na „ruční“ zpracování potřebných propočtů a dokumentů. Použití výpočetní techniky do metodiky práce nepronikalo, pouze nahrazovalo dřívější ruční zpracování. Jednotlivé programy pak byly hodnoceny podle toho, jak se do „ručního“ času vešly, aniž by se uvažovaly možnosti a výhody, které pracovníkům dávají. Organizační začlenění výpočetní techniky dnes dává možnost jejího využití a vyžaduje úzké sepectví s metodikou práce a jejich vzájemné ovlivňování v jednotlivých fázích činnosti týlu. To může vést na jedné straně k dalšímu zkracování času a k uvolňování pracovníků, kteří se mohou věnovat na místo „rutinných prací“ rozhodovacímu procesu. Na druhé straně může být i případ, že jednotlivý propočet bude trvat déle, nahradí však operativní úvahu podrobným propočtem, který bude třeba později výchozím podkladem pro rozhodování a momentální ztráta času se projeví vcelku jako úspora.

V praxi štábů a týmů byla postupně zavedena formalizovaná dokumentace. Je to jistě velký přínos pro praxi. Porovnáme-li však používané dokumenty některých útvarů a svazků, jsou i přes formální ujednacení velitelství okruhu v obsahové stránce rozdíly. Uplatnila se v nich určitá individualita funkcionáře a jeho zkušenosti. Často se setkáváme s názorem, že je účelný pouze takový dokument, který je používán v praxi. Je také kladen po-

žadavek, aby výpočetní technika ve výstupní sestavě dávala formu praktického dokumentu. Naproti tomu autoři programů opouští často s technickými možnostmi a podmínkami, které vyžadují uspořádání výstupní informace do jiné formy, než je vžita, i když obsahová stránka zůstává zachována, popř. je obohacena o údaje, které můžeme získat vhodně volenými algoritmy.

Východiskem by měl být určitý kompromis. Výstupní sestavy by měly být pořizovány s ohledem na technické parametry a možnosti výpočetní techniky. Tím dosáhneme zkrácení času, větší přehlednosti i potřebné obsahové stránky. Přitom musíme přihlížet i k možnosti ručního zpracování, či dopracování v případě poruchy technického prostředku. V každém případě však vyhotovený dokument měli bychom používat přímo jako plánovací, výkazový apod.

Vážnou otázkou, která při rozšiřování programového díla bude vystupovat do popředí, je stanovení pořadí využívání jednotlivých programů, to je stanovení priorit. Toto je nutné zpracování do metodiky práce týlu k příslušným činnostem. Tomuto se v budoucnu nevyhneme. V čem je podstata věci? Programování hlavních činností plánování týlového zabezpečení bude odsunováno zpracované programy méně důležité. Může to vést k tomu, že štáb si výpočty zpracuje „ručně“, nebo dostane výpočty z počítače v druhém pořadí podle možností využití strojového času a volné kapacity. Půjde tedy o to, aby funkcionář odpovídný za řízení výpočetní techniky již v období plánování stanovil pořadí využití programu a přitom sledoval zabezpečování rozhodující činnosti. Podle pokynů bude obsluha výpočetní techniky zpracovávat, popř. zpřesňovat harmonogram výpočtu.

Nemalou úlohu v celkovém využívání výpočetní techniky má i individuální přístup jednotlivých pracovníků k této technice, znalost programového díla z uživatelského hlediska i zvládnutí technické stránky obsluhujícím personálem. Rychlost a bezchybnost vyplňování vstupních údajů a dobrá orientace ve výstupních sestavách je předpokladem účelného využívání výpočtu v rozhodovacím procesu. Jedině tak můžeme dosáhnout, aby se technika nestala brzdou, ale aby byla přínosem pro efektivní a kvalitní práci.

Závěrem chceme uvést, co bude třeba učinit pro lepší využívání výpočetních prostředků v práci orgánů týlu:

— vertikální a horizontální propojování programů nutně povede k jejich integrování i k tvorbě nových programových celků;

— potřeba včasné a maximálně úplné informace si vyžádá ujednacení a zrychlení toku informací, nutnost jejich ukládání a aktualizaci v závislosti na změnách týlové situace;

— obsahovou stránku výstupních sestav bude nutné pečlivě zvažovat, aby rozsah informace odpovídal potřebě rozhodovacího procesu funkcionáře;

— v metodice práce a ve vlastním využití výpočetní techniky hledat vzájemný prostorový a časový poměr a tím uvolňovat pracovníky pro bezprostřední rozhodovací proces, doručení rozhodnutí vykonavatelům a kontrolu plnění;

— formalizaci dokumentace podřizovat technické možnosti výpočetní techniky a více využívat možnosti přímého zhotovování dokumentů;

— více využívat organizační stránky výpočetní techniky, zejména vlastností výpočetních automatů k pořizování výpisů a v některých případech i k rozmnožování dokumentů apod.;

— v metodikách práce zakotvit u jednotlivých činností posloupnost využívání programů. Konkrétní pořadí pak stanovovat v pokynech pro plánování podle situace a času, který je k dispozici;

— do velitelské přípravy, štábních nácviků apod. zahrnovat problematiku využívání výpočetní techniky, učit ale také podřízené připravovat propočty i bez jejího využití;

— využívat poznatků pracovníků týlu a orgánů obsluhujících výpočetní techniku k dalšímu zpracování, rozšiřování i zkvalitňování programového díla nejen z hlediska polního, ale i mírového využití.

SOUČINNOST

PVOS S VOJSKEM PVO

A STÍHACÍM LETECTVEM FRONTU

Základním systémem pro boj s prostředky nepřítele na státním území je systém PVOS. Velitel tohoto systému musí odpovídat za protivzdušnou obranu objektů i určených prostorů na státním území. Na plnění úkolů se budou podílet všechny prostředky PVO dislokované na území státu, zvláště v pohraničním pásmu.

Vzhledem k různé velitelské podřízenosti budeme organizovat součinnost na operačním i taktickém stupni, neboť ona je bezpodmínečně nutná při organizaci a vedení protivzdušné obrany.

Efektivní součinnosti mezi prostředky PVO na území státu dosáhneme jen tehdy, jestliže ji včas organizujeme a při vedení bojové činnosti nepřetržitě udržujeme.

Při součinnosti řešíme množství opatření ke sladění bojové činnosti sil a prostředků PVO na území státu z hlediska úkolů, místa a času a způsobů plnění uložených úkolů.

Jednou z důležitých otázek je zabezpečení včasné vzájemné informovanosti součinnostních štábů svazků a útvarů o situaci a možnostech k vedení bojové činnosti.

Složitost organizace součinnosti je dána především rychle se měnící situací a stavem součinnostních štábů, jejich vzájemnou závislostí při vedení bojové činnosti, těžkostmi včasného předání a analýzy nutných informací, omezenými možnostmi použití technických prostředků a různou úrovní automatizace velení.

K úspěšné organizaci součinnosti je třeba:

- aby štáby a vojska jednotně chápaly společný úkol a způsoby jeho plnění;
- zabezpečit spolehlivé spojení, které je základem pro včasnou výměnu potřebných informací na všech stupních velení;
- zabezpečit nepřetržitou vzájemnou informovanost o vzdušné situaci a přijatých rozhodnutích;
- mít připraveno dostatek technických prostředků k zabezpečení výběru a předání informací o stavu součinnosti i při zpracování rozhodnutí k vedení bojové činnosti.

Součinnost na operačním stupni mezi vojsky PVOS a vojskem PVO a frontovým letectvem organizuje velitel PVOS na základě operační směrnice. Na taktickém stupni mezi svazkem PVOS, náčelníky vojska PVO vševojskových armád, stíhacími leteckými divizemi organizuje součinnost velitel svazku PVOS na základě nařízení nebo výpisu z plánu součinnosti na operačním stupni.

Plán součinnosti je základním dokumentem, v němž jsou stanoveny hlavní otázky součinnosti při společném působení ke zničení vzdušného nepřítele. Je součástí plánu bojové činnosti. Zpravidla jej zpracujeme formou textu, nebo graficky na mapě.

Textová část plánu může obsahovat:

1. Cíle a úkoly součinnostních sil a prostředků.

2. Součinnostní síly a prostředky, jejich VS, počet jednotek v útvech, prostory bojové činnosti útvarů. Předpokládané přesuny a doba pohotovosti v nových prostorech, postaveních a letištích. Součinnostní letiště a naváděcí stanoviště stíhacího letectva.

3. Použití sil a prostředků PVO po druhích vojsk a ve variantách. V této stati jde o metodiku velení a to při centralizovaném i decentralizovaném velení.

Při zpracování radiolokačního průzkumu vzdušného nepřítele a uvědomování vojsk frontu o vzdušné situaci vycházíme ze zásady, že radiolokační systém PVOS je základem. Proto má také odpovědnost za včasné zjištění nepřátelských sil a prostředků vzdušného napadení a uvědomování vojsk. K uvědomování zřizujeme rádiové sítě na operační i taktické úrovni. Vojska PVO frontu a armád vyčleňují radiotechnické roty k posílení jednotlivých náletových směrů.

Podstata součinnosti mezi radiotechnickým vojskem PVOS a radiotechnickým útvarům svazů pozemních vojsk při společném plnění úkolů spočívá ve zjištění prostředků vzdušného napadení a v uvědomování zainteresovaných štábů, VS a vojsk a předávání vzdušné situace za bojové činnosti a zajištění radiolokačních informací pro potřeby aktivních prostředků PVO.

Při stanovení součinnostních úkolů pro útvary PVO pozemních vojsk přihlížíme k tomu, že tyto brání své objekty a tvoří tak základ protiletadlové obrany vojsk. V zájmu zabezpečení centralizovaného velení všem silám a prostředkům PVO na území státu bude nutné, aby útvarům PVO vojsk ukládal úkoly k ničení velitel PVOS. Nejvýhodnější metodou předání rozkazu k ničení (pro zkrácení času) je přímé velení. Tato metoda má však nevýhodu v tom, že náčelník PVO frontu má informaci o plnění úkolu později než jeho přímo podřízený velitel útvaru. Z tohoto důvodu bude účelné v plánu součinnosti s těmito eventualitami počítat a volit kompromisy mezi těmito metodami. Stejný problém je i ve velení útvarům PVO armádní podřízenosti, kterým může ukládat úkoly velitel svazku PVOS. Chci podtrhnout to, že v každém případě musíme v plánu zakotvit pro oba stupně velení stejnou metodu.

Zvláštní pozornost věnujeme vyčlenění úsilí, se kterým mohou velitel PVOS a velitelé svazků PVOS počítat při odrážení 1. hromadného úderu a do doby, kdy prostředky frontu a armád vyjdou za hranice území státu.

Protiletadlové dělostřelectvo, které používáme k obraně rozměrově malých objektů, nebudeme zpravidla řídit centralizovaně. Cíle k ničení mu budou přidělovat přímo náčelníci PVO frontu a armád. Povel k palbě dají přímí velitelé těchto útvarů při zjevném napadení bráněných objektů, nebo při bezpečném rozpoznání letadel nepřítele.

V plánu součinnosti vycházíme ze zásady, že stíhací letectvo PVOS a frontu při odrážení prvních hromadných úderů nepřátelského letectva používáme centralizovaně podle jednotného zámyslu a plánu PVO. Úkoly plní především na dalekých přístupech k bráněným objektům a v mezerách mezi sestavami pozemních prostředků PVO. Centralizované použití umožňuje taktické manévry stíhacího letectva k zajištění převahy sil při přepadu vzdušných cílů, zaměřit jeho činnost na nejdůležitější cíle, zvětšit hloubku a nepřetržitě působení na vzdušného nepřítele, zabezpečit narůstání úsilí ve vzdušných bojích nebo v případě nepříznivých povětrnostních podmínek na některém směru.

Zpravidla stanovíme prostory nebo pásma odpovědnosti a pro každý útvar prostory střehu ve vzduchu. Obsazování těchto prostorů stíhači řídí velitel svazku PVOS v závislosti na vzdušné situaci. Kromě toho centrálně určíme čáry nasazení stíhacího letectva do boje a vyvedení stíhacího letectva z boje, jakož i sledy, ve kterých plánujeme jeho nasazení.

Stíhacímu letectvu frontu velíme cestou střediska bojového velení stíhacímu letectvu letecké armády. Přitom ponecháme možnost, aby stíhací letecké divizi velel velitel svazku PVOS v rámci vyčleněného úsilí. V zájmu času bude velet někdy i přímo útvarům a dodatečně bude informovat velitele svazku.

K ochraně objektu a vojsk na území státu je vhodné vyčlenit od stíhacího letectva určité úsilí. Čerpání tohoto úsilí musíme dohodnout tak, aby stíhací letectvo frontu mohlo plnit i úkoly spojené se zabezpečováním operací vojsk frontu. Jsou dvě možnosti: buď vyčlenit na potřebnou dobu úsilí jednoho stíhacího leteckého pluku, anebo vyčlenit úsilí od všech pluků v přísně vymezených časových úsecích.

Kromě toho v tomto bodě je nutné vyřešit zodpovědnost za navedení stíhacího letectva a určit součinnostní letiště.

4. Součinnostní spojení.

Při hodnocení stavu spojení vycházíme z toho, kolik a jaké druhy spojení jsou vybudovány v míru a co je třeba postupně vybudovat, abychom stanovené úkoly součinnosti plně zabezpečili. Zpravidla zpracujeme dva náčrty — jeden pro linkové a druhý pro rádiové a směrové spojení. Ty přikládáme k plánu jako přílohy.

Grafický plán součinnosti zpracujeme na mapě, kde zakreslíme:

- hlavní směry pravděpodobné činnosti vzdušného nepřítele, jeho složení a charakter činnosti podle variant;
- hranice prostorů součinnostních vojsk, dislokace a pásma nebo prostory bojové činnosti stíhacího letectva, protiletadlových prostředků a RTV, útvarů a jednotek protiradiotechnické činnosti součinnostních stran;
- velitelská, naváděcí stanoviště;
- objekty vojsk frontu a objekty bráněné vojsky PVOS;
- zálohy a jiné údaje.

K mapě dáváme přílohu s textem a těmito údaji:

- úkoly součinnosti;
- bojové složení součinnostních sil a prostředků;
- součinnost podle variant bojové činnosti;
- velení součinnostním vojskům a navádění stíhacího letectva;
- opatření operačního maskování a zabezpečení součinnosti.

Jaký plán budeme zpracovávat, bude záviset na konkrétní situaci. Ukazuje se, že z hlediska návaznosti a úplnosti řešených otázek a jednoznačného pochopení je účelné volit vhodnou kombinaci obou těchto plánů. Přitom údaje uvedené v jedné formě plánu se v podstatě neobjevují ve formě druhé.

Součinnost a zajištění bezpečnosti letu

S velením a součinností úzce souvisí i otázka zajištění bezpečnosti letu vlastního a součinnostního letectva proti možným sestřelům vlastními prostředky. Zajištění bezpečnosti vlastního letectva zahrnuje komplex opatření, která musíme projednat při organizaci součinnosti, a tím vytvořit předpoklady pro jejich praktické uskutečňování v průběhu bojové činnosti. Je to nutné proto, že jde o různou podřízenost útvarů a jednotek v míru, kdy jejich připravenost k plnění těchto zásad může být rozdílná. Důležité je proto jejich dovedení do nejnižších stupňů velení — oddílů a osádek.

Nasycenost vojsk prostředky PVO se zvyšuje. Rovněž tak vzrůstají bojové možnosti. Zatím co klasické protiletadlové dělostřelectvo bylo rozmístěno v určitém prostoru v komplexní sestavě, vyzbrojení útvarů a jednotlivců prostředky PVO přináší určitý zvrat, neboť tyto prostředky budou rozmístěny po celém prostoru všech druhů vojsk a mohou být v neustálém pohybu. Tyto okolnosti, zvláště pak to, že palba těchto prostředků není řízena z jednoho centra a některé nejsou vybaveny rozpoznávacím zařízením, vytváří nebezpečí pro sestřelení vlastních letounů.

Z tohoto důvodu při organizaci součinnosti musíme dodržet tyto principy:

- zajistit centralizované velení všem silám a prostředkům PVO na území státu;
- organizovat jediný systém vzdušného průzkumu, zpracovat jeho údaje, při uvědomování a rozpoznávání vlastního letectva používat technických prostředků (zavést rozpoznávací zařízení na všech typech letounů a vrtulníků). Pokud letouny a vrtulníky rozpoznávací zařízení nemají, mohou vlétat do prostoru účinné působnosti pozemních prostředků PVO jen po předchozím povolení a to ve stanovených prostorech, určených časech a nařízených výškách a rychlostech;
- vytvářet společná velitelská stanoviště. Kde taková nemohou být, musí stíhací letectvo vysílat svého představitele na příslušná VS protiletadlových útvarů a vybavit ho spojovacími prostředky. Tím umožníme velet letounům ve vzduchu a získávat od nich bezprostřední informaci o jejich činnosti;
- volit správné metody řízení letu vlastního letectva;
- určit způsoby přesného a jednoznačného přidělování cílů k ničení součinnostními svazky a útvary;
- vyznačit opatření, které musí přijmout jednotlivé stupně velení a druhy vojsk k dodržení stanovených zásad.

Zkušenosti z bojů na Středním východě a ve Vietnamu ukazují na nutnost dodržování těchto zásad.

Zajištění bezpečnosti vlastního letectva v mnohém závisí na celkové organizaci PVO, způsobech a metodách velení a organizaci a praktickém uskutečňování součinnosti uvnitř systému PVOS.

Z á v ě r

Při zahájení bojové činnosti můžeme sladěné činnosti všech sil a prostředků PVO na území státu dosáhnout pouze centralizací jejich celkového řízení v rámci celého státu. Pouze tak můžeme včas zjistit nejnebezpečnější směry a rozhodnout se pro soustředěné použití sil a prostředků potřebných na jednotlivých náletových směrech ke zničení vzdušného nepřítele.

Jednou z důležitých povinností velitelů a štábů všech stupňů je organizace součinnosti a nepřetržité její udržování v průběhu vedení boje. Velitelé a štáby musí správně pochopit cíl a zámysl příští bojové činnosti a úkoly podřízených svazků a útvarů, znát situaci, mít mezi sebou spolehlivé spojení, včas vysílat součinnostní skupiny nebo představitele a soustavně se vzájemně informovat.

Vojska PVOS, vojsko PVO a stíhací letectvo frontu trvale získává nové zkušenosti taktické a operační součinnosti při cvičeních a dalších opatřeních podle ročně sladovaných plánů. Praktické zkušenosti z těchto zaměstnání ukazují, že vytvořený součinnostní systém na území státu zabezpečuje spojeným úsilím splnění rozsáhlého okruhu úkolů protivzdušné obrany.

Cílem článku nebylo vyřešit všechny problémy součinnosti, ale spíše upozornit na to, že přijaté zásady v předpisech a nařízeních máme jednoduše v praxi realizovat.

ZKRÁCENÍ DOBY PŘÍPRAVY HROMADNÉ PALBY DĚLOSTŘELECTVA

Základním úkolem bojové činnosti dělostřelectva je ničení a umlčování nepřátelských cílů palbou. K využití palebných možností vytvářejí jednotky, útvary a svazky dělostřelectva skupiny podle pevně stanovených zásad Bojového řádu dělostřelectva. Podle organizačního začlenění vytvářejí plukovní, divizní, armádní dělostřelecké skupiny a samostatné raketometné skupiny (MDS, DDS, ADS, ARMS).

Limitujícím činitelem k efektivnímu použití uskupení dělostřelectva na všech stupních je čas. Analyzujeme-li z hlediska času způsobilost soustavy k činnosti skupiny dělostřelectva na libovolném organizačním stupni, můžeme podíl času k zahájení palby vyjádřit — viz **obr. 1**.

Z **obr. 1** je zřejmé, kde jsou dosud největší možné časové rezervy a kde hledat možnosti racionalizace procesu pohotovosti k palbě.

Doba rozvinutí oddílu do bojové sestavy je dána terénními a povětrnostními podmínkami, kvalitou průzkumu, vycvičeností a sladěním oddílu a také technickou úrovní a druhem materiálu.

K plnění úkolů palbou a manévrem dělostřelectvo zaujímá bojovou sestavu, kterou tvoří:

- a) u dělostřelectva divize
 - bojová sestava DDS,
 - bojová sestava dělostřelectva pluků,
 - velitelsko-pozorovací stanoviště NRVD divize,
 - velitelské stanoviště divize s rozmístěným štábem RVD divize;
- b) u dělostřelectva armády
 - bojová sestava ADS, ARMS,

- bojová sestava dělostřelectva prvosledových svazků,
- velitelsko-pozorovací stanoviště NRVD armády,
- pozorovatelny ADS, ARMS,
- velitelské stanoviště armády s rozmístěným štábem RVD armády.

Rízení palby dělostřelectva je nejdůležitější součástí plánované činnosti dělostřelectva a prostředkem k centralizovanému použití dělostřelectva na všech stupních. Na stupni divize a armády musí zabezpečit zničení (umlčení) cíle, nebo skupiny cílů, jejichž vyřazení v konkrétní situaci je rozhodující pro splnění úkolů boje — operace.

Dělostřelectvo divize — armády může plnit palebné úkoly tímto způsobem:

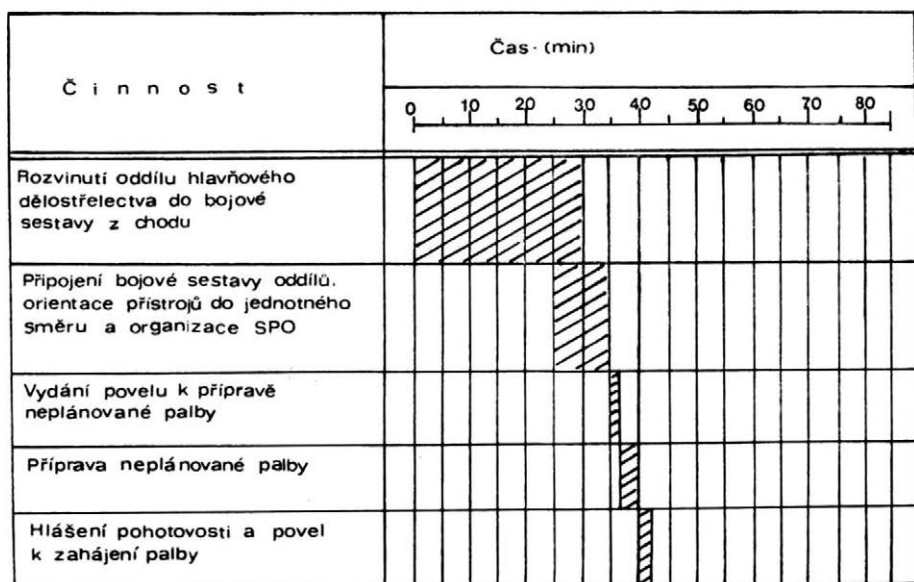
a) dělostřelectvo divize

- soustředěnými palbami skupin a dělostřelectvem pluků,
- hromadnou palbou dělostřelectva divize,
- účastí v hromadné palbě dělostřelectva armády;

b) dělostřelectvo armády

- samostatnými soustředěnými palbami dělostřeleckých skupin armády a divizí,
- hromadnými palbami dělostřelectva divizí,
- hromadnou palbou dělostřelectva armády.

Tyto palby z hlediska střelecko-technického mohou být náložmo, s rozdělením úseku, nebo s rozdělením cílů. Z hlediska času pak každá palba může být připravena jako plánovaná, nebo neplánovaná.

Obr. 1

Maximální rozměry postřelovaného úseku náložmo mohou být — viz **tabulku 1 a 2**.

[Pro srovnání uvádím maximální rozměry hromadné palby dělostřelectva armády k postřelování „náložmo“ z článku generála ing. Miroslava PELOUŠKA — VM 1/78].

Poznámka: definované podmínky pro hromadné palby dělostřelectva armády v podstatě zaručují, že k postřelování je přibrán vždy minimálně jeden oddíl 122 mm RM vz. 70.

Tabulka 1

Maximální rozměr HP dělostřelectva divize „náložmo“

Počet a druh oddílů	Rozměr		Plocha v ha
	š	h	
Méně než 5 oddílů hlavního dělostřelectva	500	600	30
5 a více oddílů hlavního dělostřelectva	600	800	48
Přibrán oddíl 122 mm RM, pak nezávisle na počtu oddílů hlavního dělostřelectva	600	800	48

Tabulka 2

Maximální rozměr HP dělostřelectva armády „náložmo“

Počet oddílů	Rozměr		Plocha v ha
	š	h	
7— 8 přibráných oddílů	800	800	64
14—16 přibráných oddílů	1200	1200	144

Síly a prostředky

Zkušenosti ukázaly, že pro praktické řízení palby dělostřelectva armády je nezbytné vytvářet z počtu štábu RVD A operační skupinu schopnou s využitím spojovací soustavy NRVD armády, zaujatých VPS podřízených skupin (ADS, ARMS), nebo kteréhokoli VPS NRVD divize prakticky řídit palbu dělostřelectva armády. Tato okolnost přirozeně nezbavuje povinnosti štáb RVD A na VS armády, ani ZVS armády, kdy to situace vyžaduje a podmínky to umožňují, připravit a vydat povel pro hromadné palby dělostřelectva armády. Stejně tak v dynamice boje za přesunu může úkol plnit z pohyblivého velitelského stanoviště. Uvádíme-li jako jednu z podmínek pro aktivní řízení palby dělostřelectva armády NRVD armády ze zaujatého VPS armádní dělostřelecké skupiny, armádní raketometné skupiny, nebo z VPS NRVD prvosledového svazku, tak především proto, že v tomto případě přiznává opatření v přípravě velitelů a štábů předstihla organizační opatření v materiálním technickém doplnění štábů RVD armád prostředky pro zaujetí VPS.

Každý z uváděných stupňů VPS má podle rozvinutých prostředků základního průzkumu a autonomní spojovací soustavu také prostředky pro přímé úkolování a řízení prostředků vzdušného průzkumu.

Potřeba vzdušného průzkumu při řízení palby dělostřelectva armády je nezbytná.

Možné obsazení a rozmístění osob na zaujatém VPS velitele ADS s operační skupinou NRVD armády pro řízení palby dělostřelectva armády ukazuje **obr. 2 a 3**.

Obr. 2 uvádí schéma rozmístění osob na pozorovatelně velitele ADS s operační skupinou NRVD.

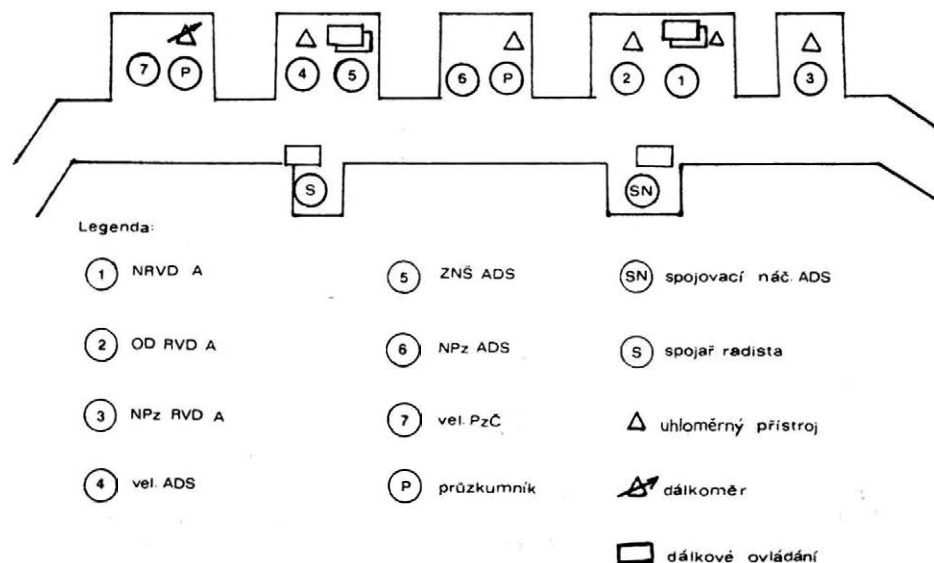
Obr. 3 uvádí možné rozmístění osob v pohyblivém VS NRVD A a velitele ADS.

Metodika a opatření ke zkrácení doby přípravy hromadné palby

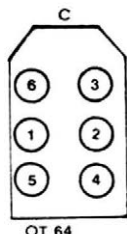
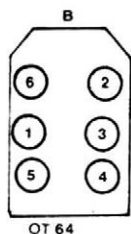
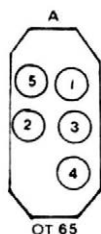
Uskupení dělostřelectva armády představuje náročnou a přísně organizovanou integrovanou soustavu řízení. Příprava hromadné palby dělostřelectva armády vyžaduje proto vysokou odbornou profesionální úroveň, organizovanost a sladěnost štábů všech stupňů, důsledné respektování zásad velení technickými pojítky a přesnost v práci specialistů dělostřelectva — až po štáb RVD armády.

Rada opatření pro řízení palby se realizuje už v období plánování boje (operace), v průběhu rekognoskace a součinnosti na všech stupních. Velitelé (náčelníci) musí osobně řídit palby (toto je funkce nezastupitelná).

Možnou metodu přípravy a vedení hromadné palby dělostřelectva armády z hle-

Obr. 2

Legenda:

A 1 velitel pohyblivého VS

2 starší průzkumník - dálkoměřič

3 průzkumník

4 průzkumník

5 řidič - spojař

B 1 NRVD A

2 NPz RVD

3 OD RVD

4 velitel rádiového družstva

5 radista

6 řidič

C 1 velitel ADS

2 ZNS

3 NPz ADS

4 velitel rádiového družstva

5 radista

6 řidič

Obr. 3

diska času ukazují ve zjednodušené podobě na **obr. 4**.

Kvalita, rychlost a přesnost práce závisí na kvalifikaci příslušníků operační skupiny. V každém pracovním týmu samotná praxe si vynutí dodržení pracovních postupů zabezpečujících splnění úkolu. Tím více tato zásada platí pro operační skupinu, která řídí palbu soustavou velitele armády.

Proto je výhodné při přípravě a vydání povelu pro hromadnou palbu dodržovat postup, který zabezpečuje správnost rozhodnutí, reálnost kalkulací, střelecko-technickou proveditelnost vykonavatelů a včasnou pohotovost. Na **obr. 5** uvádím blokové schéma možné činnosti operační skupiny NRVD A při přípravě hromadné palby dělostřelectva armády „náložmo“.

Pro přípravu hromadné palby dělostřelectva armády **náložmo** je povinen NRVD A stanovit:

- volací znaky dělostřeleckých skupin armády a dělostřelectva divizí přibíraných k palbě,
- naléhavost palby,
- počet použitých oddílů ze skupin dělostřelectva divizí,
- charakter cíle, název hromadné palby,
- souřadnice a výška cíle,
- způsob vedení palby,

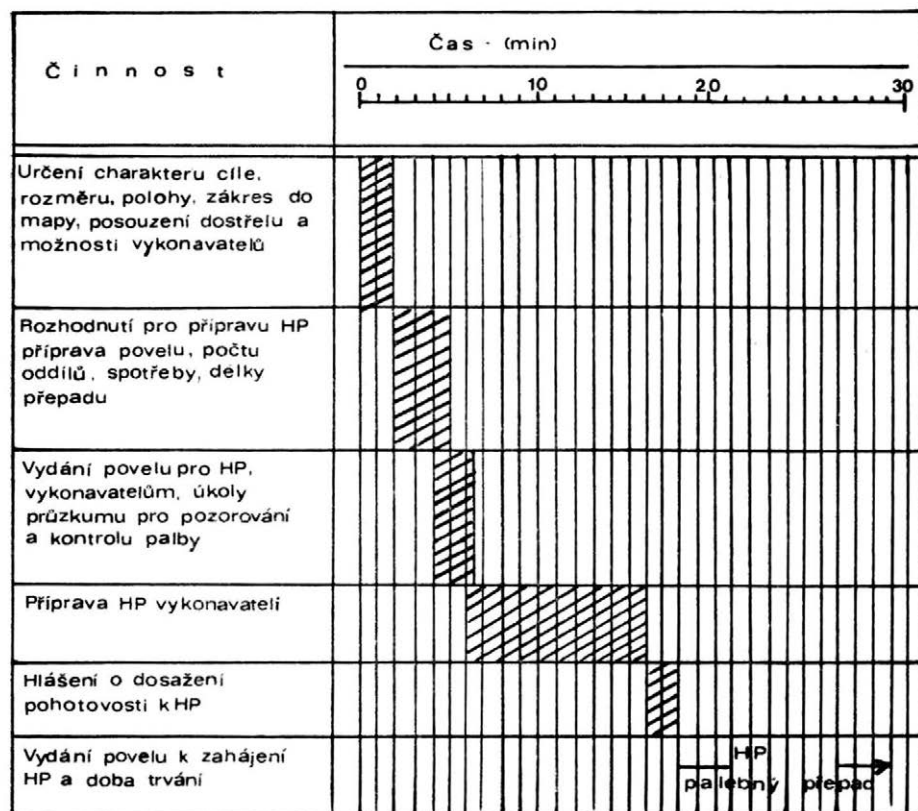
- šířku a hloubku cíle v metrech,
 - počet a délku palebných přepadů, např. účast a pořadí v postupných palebných přepadech,
 - spotřebu střel ve zlomcích normy pro oddíl,
 - pohotovost a způsob zahájení palby.
- Možné uskupení dělostřelectva armády — viz **obr. 6**

Příklad povelu:

„ACETÁT, ARGON, NÁBOR, NUGÁT, palbu staví ARGON, NÁBOR všemi, ACETÁT šesti, NUGÁT dvěma, krytá, SIRIUS, x 42850, y 12620, výška 420, náložmo, 800 × 800, palebný přepad, spotřeba 1/18 normy, nabíť!“

Pro přípravu hromadné palby dělostřelectva armády s rozdělením úseků má v povelu NRVD armády stanovit:

- volací znaky dělostřelectva přibíraného k palbě,
- naléhavost palby,
- charakter cíle,
- název hromadné palby a číslo úseku,
- souřadnice a výšku středu úseku,
- šířku a hloubku úseku v metrech,
- počet a délku palebných přepadů,
- spotřebu střel ve zlomcích normy na cíl — úsek,
- pohotovost a způsob zahájení palby.

Obr. 4

Příklad povelu:

„ACETÁT, NUGÁT, NITRÁT, palbu stav! Pěchota, JUPITER, palebný přepad, spotřeba norma nabíť!“

ACETÁT — úsek 1, x 03180, y 56280, výška 550, 600 × 600,

NUGÁT — úsek 2, x 02720, y 5578, výška 540, 600 × 800,

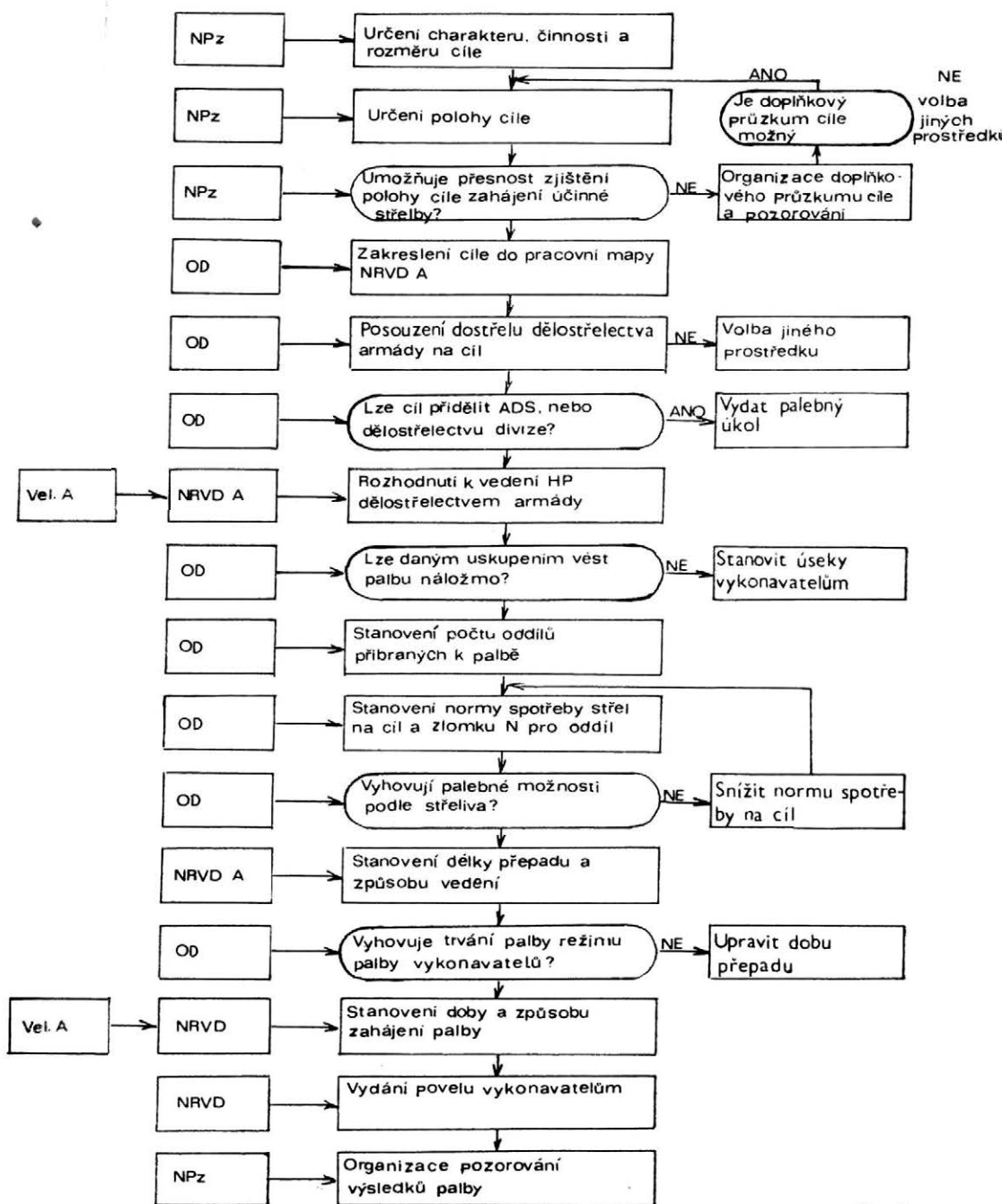
NITRÁT — úsek 3, x 02320, y 55220, výška 535, 600 × 600.

Při přípravě hromadné palby dělostřelectva armády s rozdělením cílů přiděluje NRVD armády vykonavatelům — dělostřeleckým skupinám armády a dělostřelectvu divizí jen takový počet cílů, který odpovídá jejich palebným možnostem. Ve svém povelu udává nejdříve ty části povelu, které jsou společné pro všechny vykonavatele, potom části povelu určené pro každého vykonavatele zvlášť.

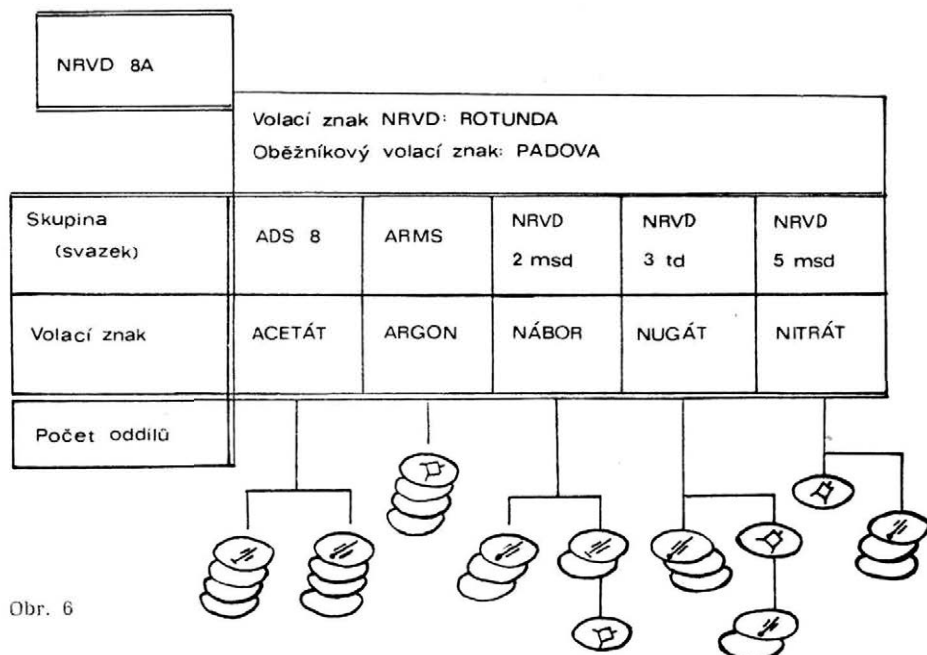
Příklad povelu:

ACETÁT, ARGON, NUGÁT, palbu stav! Nabíť! ACETÁT, baterie cíl 602, x 50450, y 34820, výška 510, šířka 250; cíl 604, x 51280, y 35160, výška 480, šířka 300; cíl 606, x 51390, y 34900, výška 495, šířka 250; cíl 608, x 52050, y 35220, výška 520, šířka 300, palebný přepad, spotřeba norma, pal na signál TAJFUN, ARGON, pěchota; cíl 501, x 53100, y 36320, výška 480, 1500 × 1500, spotřeba 1/2 normy, pal na signál TORNADO! NUGÁT, krytá, palebný přepad 10', spotřeba 1/2 normy, pal na signál HURIKÁN; cíl 401, x 52610, y 36050, výška 490, 300 × 200; cíl 403, x 53150, y 36600, výška 510, 300 × 200.

Povel NRVD armády je určen velitelům dělostřeleckých skupin armády a náčelníkům dělostřelectva divizí. Z posledních dvou povelů je zřejmé, že v systému řízení palby velitelé skupin a NRVD svaz

Obr. 5

Obr. 6

ků rozhodují kdo a jakým způsobem (za stanovených omezujících podmínek) bude úkol plnit. V tom se projeví a uplatní právo i povinnost velitelů a náčelníků v konkrétních podmínkách v souladu s technickými možnostmi dosáhnout splnění úkolu optimálními prostředky.

K jednotlivým částem povelu NRVD armády

Volací znaky:

V povelu NRVD armády uvádí:

- oběžníkový volací znak NRVD A, plní-li palebný úkol všichni účastníci sítě velení, což bude případ výjimečný,
- volací znaky skupin, NRVD svazků přibíraných k vedení palby.

Další praxe ukáže, nebude-li výhodné zavést signál, který by jednoznačně informoval obsluhu pojitky o přípravě hromadné palby dělostřelectva armády.

Naléhavost palby:

Uvádí podle povelové techniky a předpisu Tvary a palebná služba dělostřelectva.

Počet použitých oddílů ze skupin a dělostřelectva divizí:

Počet oddílů použitých k palbě z jednotlivých skupin udává pouze, stejně jako

u HP divize, při přípravě HP dělostřelectvem armády **náložmo**. V ostatních případech počet oddílů jednotlivých skupin nevelí. V povelu stanoví počet oddílů ze skupiny, nebo dělostřelectva divize tak, že za volacím znakem skupiny, nebo dělostřelectva divize stanoví, kolika oddíly je skupina nebo dělostřelectvo divize povinno se palby **náložmo** zúčastnit. Například: „ACETÁT všemi, ARGON čtyřmi, NÁBOR třemi...“

Druh cíle:

Uvedení druhu cíle v povelu NRVD armády, stejně jako při HP dělostřelectva divize má dvojitý význam:

- zabezpečuje určení spotřeby střeliva stanovené předpisem,
- umožňuje velitelům oddílů stanovit potřebu nastavení zapalovače a zvolit optimální náplně.

Požadavek zkracování času a opatření k rozpracování otázek řízení palby by měl zcela zákonitě vyústit ve zjednodušené udávání spotřeby pro vykonavatele, např. formou NORMY pro dělo, nebo trvání přepadu. Charakteristické druhy cílů — závazné i pro stupeň řízení palby dělostřelectva armády jsou uvedeny v předpise Pravidla střelby a řízení palby pozemního dělostřelectva.

Číslo cíle, nebo název hromadné palby a čísla úseků:

Při stanovení palebného úkolu pro hromadnou palbu dělostřelectva armády uvedeme buď čísla cílů podle nařízené varianty číslování cílů, nebo HP pojmenujeme názvem hvězd. Jednotlivé cíle, nebo úseky v hromadné palbě potom číslováme pořadovým číslem.

Souřadnice a výška cíle:

Poloha jednotlivého cíle, nebo střed skupinového cíle v povelu NRVD armády udáváme pravoúhlými, nebo **polárními** souřadnicemi. Při udání cíle polárními souřadnicemi uvedeme stanoviště, z něhož byly polární souřadnice určeny. Polární souřadnice udáváme směrníkem cíle a pozorovací délkou. Výšku jednotlivého cíle a středu skupinového cíle v povelu uvádíme v metrech. Zjišťuje se zpravidla z mapy, měřítko nejméně 1:50 000.

Způsob vedení palby:

Při přípravě hromadné palby dělostřelectva armády náložmo v povelu NRVD armády uvádí „náložmo“. V ostatních případech způsob vedení neuvádí.

Šířka a hloubka cíle:

U jednotlivého cíle rozměry v povelu NRVD armády neuvádí. U lineárních skupinových cílů v povelu uvede jen šířku cíle v metrech. U skupinových cílů udává rozměry cíle v metrech tak, že nejprve uvede šířku a potom hloubku cíle. Např. 800 × 600.

Počet a délka palebných případů:

Počet a délku palebných případů v povelu NRVD armády uvádí takto:

— „palebný případ“ — má-li být jeden palebný případ s tempem, které dovoluje režim palby materiálu,

— „palebný případ 10“ — má-li být jeden palebný případ stanovené doby trvání,

— „dva a více palebné případy“ — má-li být několik palebných případů s rozdílnou dobou trvání.

Spotřeba střel:

Spotřebu střel v povelu NRVD armády udává ve zlomcích normy takto:

— pro oddíl — při přípravě hromadné palby dělostřelectva armády „náložmo“,

— na cíl — při přípravě hromadné palby dělostřelectva armády v rozdělení cílů, nebo úseků.

Pohotovost a způsob zahájení palby:

Pohotovost k palbě v povelu NRVD armády udává těmito stupni:

— „zapsat“ — jako nejnižší stupeň pohotovosti k palbě. Vydává se tehdy, mají-li být určeny a toliko zapsány prvky střelby a způsob vedení palby;

— „pohotovost v 10,30“ — je vyšší stupeň pohotovosti k palbě. Vydá se tehdy, má-li být hromadná palba dělostřelectva armády připravena ke stanovené době. Prvky i způsob vedení palby se připraví a zapíše. Ke stanovené době, nebo na signál se palba navěsí, děla se nabíjí a hlásí se pohotovost;

— „nabít“ — je vyšší stupeň pohotovosti k palbě než předchozí. Vydá se tehdy, je-li nutné připravit palbu okamžitě a současně ji zahájit. Proto po dosažení pohotovosti se velí: „Pal!“;

— „pal!“ — je nejvyšší stupeň pohotovosti k palbě. Na tento povel zahajují jednotky (baterie — oddíly a skupiny) palbu okamžitě, jakmile jsou připraveny.

Předpokládám, že většina paleb dělostřelectva armády se zahajuje na povel „Pal!“. Mohou však nastat případy, kdy je nutné zahájit hromadnou palbu dělostřelectva armády na smluvený signál. V takovém případě NRVD armády udává způsob zahájení takto: „Pal na signál TORNADO!“.

K otázkám spojení a velení

V článku nerozebírám technickou stránku spojovací soustavy NRVD armády, která není bez problémů. Je však prověřenou skutečností, že v sítích velení NRVD armády (KV, případně VKV) lze velení podřízeným skupinám dělostřelectva armády a NRVD svazků realizovat. Praxe však ukázala, že jedním z rozhodujících předpokladů účinného velení je důsledné respektování osobních velitelských hovorů v systému řízení palby jak na stupni NRVD armády, tak na stupni NRVD svazků a armádních skupin dělostřelectva. Osobní velení velitelů a náčelníků je rozhodujícím předpokladem pro rychlé a jednoznačné předání povelů k palebným úkolům. Dálková ovládání rádiových i radioelektronických pojítek to za všech podmínek dovolují.

Zprostředkované velení přes služby pojítek by mělo být spíš výjimkou, než pravidlem.

Praxe ukazuje, že štáb RVD armády nemá v podstatě autonomní spojení, jako je tomu u štábu RVD divize. Je v podstatě uživatelem vyčleněných sítí a nikoliv prostředků. V praktickém provozu je pak patrná neznalost a nepřipravenost radistů,

jejichž výcvik je odlišný a nezahrnuje zvláštnosti a specifiku povelové techniky při řízení palby dělostřelectva. Proto musíme hledat cesty, jak účinně ovlivnit přípravu spojovacích prostředků, ale především výcvik obsluh vyčleněných k prostředkům síti velení NRVD armády. V praxi uplatňovaná zásada zaujímání společného VS s velitelem ADS, ARMS, popř. společně s NRVD jednoho z prvosledových svazků v mnohém situaci usnadňuje, není však řešením zásadním. Je však nezbytná, protože povinnost organizovat pozorování a opravování účinné střelby i na stupni řízení palby dělostřelectva armády zůstává.

K otázkám součinnosti

Mají-li být trvale vytvářeny podmínky k organizovanému a vysoce efektivnímu použití dělostřelectva divize (armády) v celém průběhu vedení boje (operace) formou hromadných palb, pak jednou z cest k reálnému zabezpečení tohoto kvalitativně nového úkolu musí být prosazení odborné součinnosti v dělostřelectvu na všech stupních. Je na škodu věci, že tato forma praktické přípravy velitelů a štábů k plnění úkolů se v posledních letech opomíjela. I v případě, kdy se reali-

zovala, její obsah neodpovídal skutečným potřebám. Tento náročný úkol může zabezpečit jen dokonale připravená, cílevědomě řízená odborná součinnost s jednoznačně stanovenými úkoly vykonavatelů v prostoru a čase. To předpokládá na štábu RVD armády, štábu RVD divize i štábu skupiny připravovat odbornou součinnost tak, že příslušný náčelník nebo velitel skupiny podle podmínek a času, na plastickém stole, mapě, na stupni skupiny zpravidla v terénu, tvůrčím způsobem, podle zámyslu velitele, po obdobích nebo úkolech předvídá vývoj situace na vybraných směrech, čarách nebo lokalitách, rozebírá a usměrňuje činnost dělostřelectva zejména v těchto základních otázkách:

- organizace průzkumu, síly a prostředky, cíle a úkoly, odpovědnost na vybraných směrech, v pásmu divize a armády;
- vyvádění dělostřelectva, uskupení, úkoly dělostřelectva, prostory, čas předpokládané centralizace velení, organizace;
- přemístění dělostřelectva, osy a prostory, pohotovost;
- organizace topogeodetické, povětrnostní, balistické a technické přípravy, zabezpečení municí a materiálem, zálohy a zvláštní opatření.

Závěrem chci zdůraznit, že v článku šlo spíše o rozbor úkolu z hlediska času a aplikaci platných zásad přípravy hromadné palby dělostřelectvem divize na podmínky dělostřelectva armády při respektování zásad řízení palby. Do vydání závazné směrnice pro štáby RVD operačních stupňů může posloužit jako podklad k úpravě dosavadních metodik.

PODPORA BOJE VŠEVOJSKOVÉHO SVAZKU FRONTOVÝM LETECTVEM

Motostřelecká (tanková) divize je jedním z hlavních realizátorů zámyslu boje velitele vševojskové armády. Na vševojskových svazcích spočívá hlavní tíha boje. Proto jsou v jejich sestavách začleněny všechny druhy vojsk, kromě letectva.

Frontové letectvo vzhledem ke svým operačně taktickými možnostem, vysokým technickým požadavkům a tím, že i přes svůj početní vzrůst ho bude stálý nedostatek, je prostředkem velitele frontu. Velitel frontu je jediným vševojskovým velitelem, který na návrh velitele frontového letectva dává letectvu úkoly a rozhoduje o jeho použití.

Je to proto, aby bylo zabezpečeno centralizované použití letectva v rámci zámyslu operace frontu a využití jeho operačně taktických vlastností zejména:

- vysoké manévrovosti s možností měnit v krátké době prostory úderů nebo činnosti,
- soustředění letectva na důležité cíle v relativně krátkých časových rozměrech,
- možnosti působení do hloubky sestavy protivníka až do svého taktického doletu,
- možnosti měnit cíle úderu i ve vzduchu,
- působit na výzvu v krátkých časových lhůtách po rozhodnutí velitelů.

Vzhledem k důležitosti motostřeleckých (tankových) divízi a nutnosti efektivního využití operačně taktických vlastností frontového letectva, které neumožňují jeho začlenění přímo do bojových sestav vše-

vojskových svazků, budeme řešit jejich podporu těsnou součinností s nimi.

Proto zpravidla k motostřelecké (tankové) divizi, která působí na hlavním směru úderu nebo plní důležitý úkol v armádní operaci, vysíláme orgán k řešení součinnostních otázek. Tímto orgánem je skupina bojového velení (SkBV) jako součást střediska velení letecké armády (SBVLA).

Skupina bojového velení (SkBV) je určena k udržování součinnosti letectva s motostřeleckou (tankovou) divizí a k řízení letectva, které působí na bojišti v bezprostřední blízkosti předního okraje.

Z určení, úlohy a místa SkBV vyplývá, že jejím umístěním na VS motostřelecké (tankové) divize došlo ke zkvalitnění součinnosti při řešení podpory motostřelecké (tankové) divize frontovým letectvem. Dříve vyslaný letecký představitel nebo návodčí nebyl schopen zvládnout všechny otázky součinnosti. Zvláště v poslední době v souvislosti se zaváděním nových typů letounů a používaných prostředků ničení letectva i pozemních vojsk dochází ke zvýšeným požadavkům na řešení otázek součinnosti mezi motostřeleckou (tankovou) divizí a frontovým letectvem. SkBV zajišťuje řešení náročných otázek součinnosti.

SkBV je složena z náčelníka a důstojníka bojového velení, protože s otázkou podpory boje motostřelecké (tankové) divize jsou úzce spjaty další dva závažné součinnostní úkoly a to součinnost letectva

s PVO divize a zajištění bezpečnosti pozemních vojsk i letectva ve společném prostoru bojové činnosti. Zajištění obou uvedených součinností úkolů je velmi dů-

ležitý, protože jejich úspěšné vyřešení zásadním způsobem ovlivňuje i efektivnost plnění úkolů letectvem ve prospěch boje motostřelecké (tankové) divize.

Úkoly SkBV v přípravném období bojové činnosti motostřelecké (tankové) divize

Náčelník SkBV se zúčastňuje na všech důležitých úkolech plánovacího procesu motostřelecké (tankové) divize. Pracuje v úzké součinnosti s velitelem a hlavními funkcionáři divize.

Důstojník bojového velení v této době zpravidla řeší s náčelníkem PVO divize konkrétní otázky součinnosti.

Náčelník SkBV po obdržení předběžného nařízení od velitele vševojskové armády a po seznámení příslušných funkcionářů s ním si ujasní situaci divize. Z ujasnění mu vyplynou důležité fáze bojové činnosti divize, i které objekty protivníka budou nejvíce bránit realizaci stanovených úkolů velitelem vševojskové armády. Z těchto objektů — cílů všimá si zejména těch, které budou vyžadovat společné činnosti druhů vojsk, tedy i letectva a těch, které jsou mimo dosah palebných prostředků divize.

Na základě tohoto ujasnění náčelník SkBV dohovori se s průzkumným oddělením, raketovým vojskem a dělostřelectvem o výběru cílů v prostoru společné bojové činnosti letectva, raketového vojska a dělostřelectva divize. Přitom přihlíží k bezpečnostním opatřením. Důležitost bezpečnostních opatření vyniká zejména při použití jaderných zbraní oddílem vojskových raket a rovněž v důležitých fázích boje jako např. při zasazování druhého sledu, odrážení protiztečí, prolamování pásma obrany protivníka apod.

Po dohovoru o výběru cílů pro frontové letectvo zpracovává návrhy a požadavky na ničení objektů — cílů protivníka frontovým letectvem v pásmu divize na příští den bojové činnosti. Tyto návrhy a požadavky předkládá náčelníku SBVLA. Je to proto, aby tyto odpovídaly možnostem letectva, o kterých má v této době náčelník SBVLA již širší přehled. Náčelník SBVLA může náčelníku SkBV upřesnit cíle, na které povede frontové letectvo údery jadernými pumami i klasickými prostředky podle plánu velitele frontu, i které cíle bude ničit vyčleněné úsilí frontového letectva na výzvu velitele vševojskové armády v hloubce a po stranách prostoru bojové činnosti divize.

Tim si náčelník SkBV shromáždí podklady pro svůj návrh veliteli divize. Údaje o dohodované součinnosti frontového letectva s divizními prostředky PVO, dohod-

nutá opatření k vyloučení sestřelu vlastních letounů a sladění způsobů označování vlastních vojsk a letectva na bojišti hlásí náčelníku SkBV důstojník bojového velení, který je v této době řeší s příslušnými funkcionáři svazku. Náčelník SkBV je potom zahrne do svého návrhu veliteli divize.

Návrh náčelníka SkBV zpravidla obsahuje:

- počet vyčleněných plukovních letounových vzletů jednotlivých druhů letectva na výzvu velitele divize,

- jak vyčleněné letectvo použít, konkrétně na které cíle, jakými počty, doby úderů apod. Dále uvede předpokládané výsledky úderů proti jednotlivým cílům,

- letiště podpory a dobu letu od vydání výzvy velitelem divize na čáru dotyku, do čáry bližšího a dalšího úkolu divize,

- informace o celkové činnosti letectva, které bude působit v hloubce a po stranách pásma divize (které cíle bude ničit, jakými počty letounů a v kterém čase),

- způsob řešení součinnostních otázek, zejména s PVO svazku a způsob označování vlastních vojsk,

- požadavky na velitele divize při záchráně osádek, obsazování letišť protivníka apod.

Po obdržení bojového nařízení velitele vševojskové armády si náčelník SkBV zkontroluje zda v něm nejsou změny vzhledem k obsahu předběžného nařízení. Případné změny řeší s příslušnými funkcionáři VS divize. Náčelník SkBV po prostudování si bojového nařízení velitele vševojskové armády stručně informuje náčelníka SBVLA.

Tato informace může obsahovat:

- stručný úkol divize (bližší, další úkol, směr hlavního úderu), rozmístění VS, oddílů vojskových raket, protiletadlového dělostřeleckého pluku apod.,

- použití jaderných zbraní svazkem, konkrétně na které cíle jsou plánovány, kilotonáž, druh a dobu úderu,

- stručně o součinnostních zásadách s vojsky svazku s důrazem na opatření k vy-

loučení sestřelu vlastních letadel palbou divizních prostředků PVO,

— dohovořené cíle, na které působí letectvo na výzvu velitele divize, počty letounů a doby úderů,

— požadavky velitele divize na průzkum a jiné.

Dříve na některých cvičeních docházelo k tomu, že neměl-li velitel divize vyčleněno úsilí na výzvu, návrh od náčelníka SkBV nevyžadoval. Tento postup nebyl příliš předvídatelný, protože vyčleněno úsilí letectva na výzvu divize představuje jen část celkového úsilí letectva, které působí do pásma divize. Tím se velitel zbavoval možnosti znát situaci v ničení důležitých cílů protivníka v hloubce, před a po stranách sestavy divize. Obdobně je tomu i se znalostmi o stíhací obraně pozemních vojsk, kterou plánuje centrálně velitel frontu. K PVO divize sice proniknou základní údaje např. o prostorech stěhu ve vzduchu cestou PVO armády, ale způsob obrany pozemních vojsk (jakými silami a ve kterém čase), zda ze stěhu na zemi nebo ve vzduchu se může divize dovědět jen od náčelníka SkBV. Proto je návrh náčelníka SkBV pro velitele motostřelecké divize nutný i v tom případě, nemá-li na svoji výzvu vyčleněno žádné úsilí.

Důstojník bojového velení podle pokynů náčelníka SkBV v období přípravy k bojové činnosti motostřelecké (tankové) divize upřesňuje součinnost s PVO podle podkladů, které SkBV dostává z SBVLA. Sleduje způsob uvědomování podřízených prostředků PVO divize o průletech vlastních letounů a vrtulníků v prostorech palby, podmínky a způsob zasazení do boje stíhačů v prostorech palby prostředků PVO a zajištění jejich bezpečné činnosti při ničení vzdušných cílů protivníka.

Volba nejvýhodnějšího způsobu uvědomování v konkrétních podmínkách je důležitá, protože údaje o průletu vlastních letounů a vrtulníků musí proniknout v krátkém čase z VS divize na VS pluků a z nich na prostředky přenosných odpalovacích zařízení PLRS (jsou-li v sestavě) a dále do praporů. Z nich zase přes rotu až do osádek tanků a dalších jednotlivých palebných prostředků. S náčelníkem PVO přesně propočte potřebnou dobu k proniknutí údajů o průletech vlastních letounů až do posledního palebného prostředku. Potřebná doba k proniknutí informací o vlastních letounech limituje potom důstojníka bojového velení, kdy musí potřebné údaje předat, aby bylo zabráněno případnému postřelování vlastních letounů prostředky PVO divize.

Po splnění tohoto úkolu na VS dohovoří způsoby označování vlastních vojsk na

bojišti. Jde zejména o způsob označování vlastních letounů stanovenými signály, vyznačování předního okraje vlastními vojsky, způsoby použití stanovených signálů při označování přesunů vojsk při boji v hloubce na jednotlivých směrech a další potřebné otázky. Při označování předního okraje vlastními vojsky dohovoří pro jednotlivé fáze bojové činnosti šířku označovaného úseku, vzdálenost jednotlivých signálů označení od sebe a další potřebnou problematiku. Hlavním úkolem této činnosti je rovněž vyloučit možnost úderu vlastního letectva na pozemní vojska a opačně zabránit postřelování vlastního letectva vojsky divize.

Po skončení důstojník bojového velení SkBV hlásí náčelníkovi SkBV závěry z řešené součinnosti. Ten si je ve stručnosti zahrne do svého návrhu veliteli divize a do informační zprávy SBVLA.

Potom náčelník i důstojník bojového velení SkBV spolu s příslušnými funkcioniéry VS divize se podílejí na konečném zpracování „Plánové tabulky součinnosti“. Dosud se žádný písemný samostatný dokument o dohovořené součinnosti mezi pozemními vojsky, raketovým vojskem a lelostřelctvem, prostředky PVO a letectvem na stupni motostřelecké (tankové) divize nezpracovával. Je však výhodné a nutné jej zpracovávat. Vyplývá to z nově zavedeného předpisu o součinnosti, platného v celé Varšavské smlouvě.

Po zpracování plánové tabulky součinnosti náčelník SkBV dokončuje zpracování své pracovní mapy a upřesňuje se směnou pracoviště SBVLA ještě další potřebné údaje k bojové činnosti. Potom podrobně studuje cíle na mapě, zvažuje možnosti, způsoby a směry ztečí letectva na plánované cíle. Vzhledem k tomu, že není vyloučena změna cílů, musí důkladně prostudovat v mapě i okolní terén s důrazem na jeho konfiguraci a zvláštnosti tak, aby se mu všechny charakteristické znaky terénu vryly do paměti a mohl snadněji navádět letouny na pozemní cíle.

V době přípravy náčelníka SkBV k navádění, důstojník bojového velení zpravidla přebírá ze SBVLA údaje o plánovaných letech letectva na příští den bojové činnosti, které prochází prostorem bojové činnosti divize. Zpracovává z nich „Výpis z plánované tabulky letů“. Uvedené údaje předá na PVO divize a vysvětlí náčelníku PVO divize případné nejasnosti. Současně s náčelníkem PVO podle plánovaných tratí, výšek, velikosti skupin a dob letů upřesní, které plánované údaje, na které prostředky PVO předat na příští den bojové činnosti. Předáním informací o le-

tech vlastního letectva předem se zjednodušuje a hlavně urychluje pronikání údajů při vedení bojové činnosti příštího dne. Dále s NS SBVLA upřesňuje čáry předání

údajů o letech frontového letectva do pásma bojové činnosti divize vzhledem k rozmístění prostředků PVO a jejich takticko-technickým možnostem.

Úkoly SkBV v průběhu bojové činnosti motostřelecké (tankové) divize

Náčelník SkBV se zdržuje v blízkosti velitele divize. V důležitých fázích boje odchází s ním na jeho předem určené VS.

V průběhu bojové činnosti předkládá veliteli divize návrhy na použití vyčleněného úsilí letectva na jeho výzvu v souladu se schváleným požadavkem z předchozího dne. Po schválení návrhu velitelem divize zprostředkuje výzvu letectva k úderům na stanovené cíle.

Dále navrhuje vyzvané letouny v bezprostřední blízkosti předního okraje. Před přiletem letounů v předem spočítaném čase, vydá výzvu k označení předního okraje pozemních vojsk. Stanovení přesného času k označení předního okraje je velmi důležité. Výzvu k označení nesmí vydat předčasně, aby protivník nemohl učinit protipatření, např. použití stejných či podobných prostředků, ani opožděně po přiletu letounů do prostoru bojové činnosti, ale těsně před jejich přiletem.

Navádění řídí zpravidla na malém příručním planšetu (na mapě 1:200 000). V mapě má předem vyznačeny přesné polohy cílů, podle rychlosti, síť orientačních bodů, vlastní polohu a předpokládanou polohu letounů v okamžiku zahájení navádění.

Před zahájením navádění naváže s vedoucím skupiny letounů spojení v rádiové síti velení a navedení a přebere velení letounům. Od tohoto okamžiku plně za velení skupiny zodpovídá.

Vyzádá si polohu od velitele skupiny a informuje ho o PVO cíle. V případě, že skupina není na plánované trati, nařídí jí opravu kursu, popř. (je-li toho třeba) opravu výšky a rychlosti.

Po těchto upřesněních zpravidla již skupinu letounů sám vidí a navrhuje ji do východiště zteče informacemi o charakteristických orientačních bodech a čarách, nad kterými bude skupina přelétávat. Po-

voluje skupině vejít do zteče, popř. nařídí opakovanou zteč cíle. Po hlášení vedoucího o ukončení ztečí vyvádí letouny zpět nad vlastní území. Potom od vedoucího žádá výsledek úderu a skupinu předá na předem stanovené čáře dalšímu prvku řízení bojové činnosti SBVLA.

Letouny, které sám nenavádí, ale které prolétávají v pásmu divize, informuje před přiletem o průběhu předního okraje.

V případě poškození letounu, ztrátě orientace, nebo po obdržení hlášení osádky v nouzi, informuje o tom bezprostředně SBVLA.

Kromě toho nepřetržitě udržuje součinnost s náčelníkem RVD divize s důrazem na okamžité předání všech změn v plánovaných jaderných úderech oddílem vojskových raket (s udáním epicentra, kilotonáže, druhu a výšky výbuchu) na SBVLA.

Důstojník bojového velení SkBV v průběhu řízení bojové činnosti se zpravidla zdržuje na VS náčelníka PVO divize. Informuje ho o přiletu vlastních letounů prostorem bojové činnosti divizních prostředků PVO. Vychází přitom z plánovaných letů a z hlášení NS SBVLA o vletu letounů (skupin) do pásma bojové činnosti divize na dohodnutých čarách. Rovněž upřesňuje součinnost mezi stíhači a prostředky PVO divize ve společném prostoru bojové činnosti.

Prostřednictvím VS divize kontroluje včasné označování vlastních vojsk určenými prostředky označování.

Předává stručnou informaci na SBVLA o změnách průběhu předního okraje, o změnách v rozmístění VS, prostředků divize, celkové situaci a plněných úkolech.

Včas informuje osádky o prostorech, do kterých vede jaderné údery oddíl vojskových raket.

K vyčleňování přiděleného úsilí na výzvu velitele divize

Přidělení vyčleněného úsilí na výzvu považuje správně každý velitel motostřelecké (tankové) divize za důležité. Je to proto, že tak může bezprostředně ovlivňovat uskutečňování svého zámyslu. Pravda, i ostatní činnost letectva do pásma bojové činnosti bude ovlivňovat boj divize, ale v některých případech

ne již bezprostředně. Výsledky úderů na cíle protivníka letectvem se mohou projevit např. až za několik hodin, popř. i déle.

Vyčleňování části úsilí na výzvu velitele divize zdůvodňuje okolnost, že informace o situaci na bojišti dříve získá divize a pak je předá nadřízenému stup-

ni — vševojskové armádě. Proto může velitel armády z úsilí, které mu bylo vyčleněno na podporu boje armády, vyčlenit část sil na výzvu velitele motostřelecké (tankové) divize. Toto opatření vylučuje možnost časových ztrát, které jsou jedněmi z rozhodujících v současném boji. Vyčlenění části úsilí frontového letectva na výzvu velitele motostřelecké (tankové) divize však v žádném případě neznamena jeho decentralizaci, ale pouze přiblížení jeho činnosti boji motostřelecké (tankové) divize a jeho efektivnější využití. Půjde zpravidla o vyčlenění části úsilí SBoL a vrtulníků.

Velitel armády vyčleňuje úsilí na výzvu velitele divize na návrh náčelníka SBVLA podle určitých zásad, které vyplývají z konkrétní situace.

Prvním kritériem, které limituje výši přiděleného úsilí na výzvu velitele divize, je počet přidělených plukovních vzletů na výzvu velitele armády. Má-li armáda přiděleny na den dva plukovní vzlety SBoL, sotva může vyčleňovat nějaké úsilí pro motostřeleckou (tankovou) divizi.

Druhým možným kritériem je, že úsilí vyčlení jen těm motostřeleckým (tankovým) divizím, které plní hlavní úkoly zámyslu velitele armády.

Třetím kritériem může být, jak složitou předpokládá velitel armády situaci v toku informací v průběhu bojové činnosti.

Žádá-li velitel motostřelecké (tankové) divize úder letectvem na výzvu v jiném čase, jiným počtem letounů nebo na jiný cíl, který není v souladu se schvá-

leným požadavkem, prodlouží se nutně doba zásahu frontového letectva na cíl. Je to proto, že výzva ke vzletu nemůže být dána přes SBVLA přímo např. stíhacímu, bombardovacímu svazku, ale musí být předána až na VS LA a to ji musí schválit. Tím dochází k časovým ztrátám. Jiný postup totiž nezaručuje, že na stejný cíl nebudou vedeny údery letectvem dvakrát, nebo že cíle na bojisti budou ničeny podle pořadí důležitosti vzhledem k úhroze pozemních vojsk. Jinými slovy, jde o dodržení zásady centralizovaného velení a efektivnosti při použití letectva při podpoře pozemních vojsk. Kromě toho se může stát, že letectvo plní v této době jiné úkoly podle plánu velitele frontu a výzvu, která není v souladu se schváleným požadavkem, ve změněném čase nemůže splnit. Na tuto okolnost musí náčelník SkBV velitele divize včas upozornit. Za uvedené situace je ovšem oprávněná námitka, že ozbrojený boj je záležitostí dvoustrannou, že zejména doby, počty letounů i cíle bude nutné měnit a že nebudou vždy totožné se schváleným požadavkem. Tuto námitku za určitých okolností můžeme přijmout. Musíme však rovněž připustit, že v protikladu k ní stojí požadavek plánovitého použití letectva při plnění jeho bojových úkolů, jako každé jiné zbraně.

Řešení tohoto antagonismu vypadá na pohled složité, ale je možné. Vyžaduje od velitele motostřelecké (tankové) divize a náčelníka SkBV, aby podle konkrétní situace protivníka a situace vlastních vojsk předával změněné požadavky na výzvu vyčleněným úsilím letectva.

Závěrem chceme uvést, že otázku podpory boje motostřelecké (tankové) divize frontovým letectvem nemůžeme zužovat jen na vyčlenění úsilí letectva na výzvu velitele divize. Jde o problematiku daleko širší, která v sobě zahrnuje řešení součinnostních otázek všeho letectva, které působí do pásma bojové činnosti motostřelecké (tankové) divize. Složitost situace vyžaduje řešení těchto problémů na VS divize s hlavními funkcionáři, včetně samotného velitele. Vycházíme ze zásadní otázky, že kvalita řešených součinnostních problémů při podpoře motostřelecké (tankové) divize rozhodujícím způsobem ovlivní její bojovou činnost nejen vyčleněným úsilím, ale i ostatní činností letectva v hloubce, před a po stranách bojové sestavy divize. Z toho vyplývá i důležitost SkBV při řešení součinnostních otázek, její určení, místo a úloha na VS divize v údobí přípravy a vedení bojové činnosti.

ŽENIJNÍ ZABEZPEČENÍ ÚTOKU ZA ZVLÁŠTNÍCH PODMÍNEK

Úspěch v soudobém boji vyžaduje vést bojovou činnost nepřetržitě. Vedle obvyklých podmínek vedení útočného boje dochází v řadě případů ke zvláštním podmínkám, které vyplývají z takticko-operační situace, ze specifických geografických okolností nebo z klimatických skutečností. I když tyto zvláštní podmínky nijak nemění obecně platné zásady vedení útočného boje, musíme je v rozhodovací činnosti velitelů a v bojové činnosti vojsk respektovat, což se projevuje zejména v metodice vedení útoku, uzpůsobení bojových sestav divizí a pluků a v bojovém použití sil a prostředků.

Výrazně se vedení útoku za zvláštních podmínek projevuje v obsahu ženijního zabezpečení vševojskových útvarů a svazků a v bojovém použití ženijních jednotek.

1. Ženijní zabezpečení útoku z přímého dotyku

O útoku z přímého dotyku s nepřítelem mluvíme při přechodu do útoku z obrany po nezbytném přeskupení anebo v případě, kdy se útok z chodu nezdařil a je nutné přiblížit nebo přeskupit palébné prostředky, nově uspořádat bojovou sestavu vojsk, upřesnit bojové úkoly a součinnostní otázky.

Od útoku z chodu se liší tím, že hlavní opatření útočného boje organizujeme v přímém bojovém dotyku a naše vojska jsou pod pozorováním a palbami nepřítele.

Útok z přímého dotyku s nepřítelem umožňuje velitelům všech stupňů dokonale poznat terén a nepřátelské cíle, poskytuje více času na organizaci a přípravu útoku a vytváří lepší podmínky pro velení a organizaci součinnosti. Naproti tomu vyžaduje podstatně obsáhlejší ženijní budování výchozího postavení, vlastní vojska, která jsou soustředěna na malém prostoru, mohou utrpět ztráty palbami nepřítele, organizačně i časově náročné je i přeskupení vojsk.

Ženijní zabezpečení útoku z přímého dotyku musí napomáhat skrytému a bezpečnému zaujetí výchozího prostoru k útoku, zachovat bojeschopnost vojsk, umožnit energické prolomení nepřátelské obrany a vést útočnou činnost ve vysokém tempu do hloubky obrany nepřítele.

Hlavní úkoly ženijního zabezpečení útoku z přímého dotyku jsou:

- ženijní průzkum obrany nepřítele a terénu,
- ženijní budování výchozího prostoru,
- úprava cest pro vyvedení vojsk k přednímu okraji nepřátelské obrany a pro manévr,
- zřízení průchodu v zátarasech.

Další úkoly ženijního zabezpečení řešíme obdobně jako při útoku z chodu.

Ženijní průzkum obrany nepřítele a blízkého terénu vedeme ze ženijních pozorovacích stanovišť pozorováním s využitím infradalekohledů, nasloucháním a fotografováním. Ženijní průzkumné hlídky prozkoumávají přední okraj obrany nepřítele s cílem zjistit umístění jednotlivých opěrných bodů a rájů obrany, strukturu a druh zátarasů na předním okraji, ponechané průchody v zátarasech nepřítele a mezery mezi nimi. Ve dne plní průzkumné hlídky úkoly pozorováním, v noci přímou obhlídkou v prostoru obrany nepřítele.

Ve výchozím prostoru k útoku musí ženijní průzkum zjistit ochranné vlastnosti terénu a jeho maskovací kapacitu, skryté přístupy k přednímu okraji nepřátelské obrany, stav cest a potřebu jejich úpravy, vhodná místa pro těžbu materiálu z místních zdrojů pro budování výchozího prostoru. Tyto údaje zjišťují jednotky druhů vojsk a ženijní jednotky, předurčené k ženijnímu budování výchozího prostoru.

Výchozí prostor k útoku budujeme tak, aby zabezpečoval odrazení možného útoku nepřítele, zabezpečil ochranu živé síly a bojové techniky před účinky klasických a jaderných prostředků nepřítele a umožňoval organizovaný přechod do rozhodné útočné činnosti.

Výchozí prostor budujeme současně s jeho zaujímáním až do zahájení útoku se zvláštním důrazem na maskování. Plán jeho budování je součástí plánování ženijního zabezpečení útoku.

Ženijní vybudování výchozího prostoru divize a pluku zahrnuje:

- prověření terénu z hlediska přítomnosti výbušných zátarasů a jejich odminování;
- ženijní vybudování východišť prvosledových praporů, postavení a prostorů soustředění motostřeleckých a tankových jednotek a útvarů, prostorů rozmístění druhých sledů, prostorů bojového rozmístění raketového vojska, palebných postavení dělostřelectva a protiletadlových jednotek, prostorů záloh druhů vojsk, speciálních vojsk a týlů a míst velení;
- zřízení zátarasů na předním okraji výchozího prostoru i v jeho hloubce;
- maskovací opatření.

Výchozí prostor je třeba prověřit z hlediska přítomnosti výbušných zátarasů zejména na cestách a v jejich blízkém okolí, v plánovaných prostorech jednotek a útvarů s důrazem na místa velení, prostory bojového rozmístění raketových jednotek a nejdůležitější prvky bojové sestavy. Pro úplné plošné odminování zpravidla není nedostatek času a proto zjištěná minová pole označíme a je-li to nutné, uděláme v nich průchody. Úplně je potřebné očistit prostory velitelských stanovišť, rozšířit průchody v zátarasech na frekventovaných cestách, v prostorech bojového rozmístění raketových jednotek a palebných postavení dělostřelectva. Pozornost budeme věnovat úpravě plánovaných os a směrů přesunu jednotek a útvarů na čáry rozvinutí. Rozsah ženijního budování postavení a prostorů rozmístění vojsk závisí na časových možnostech. V případě, že útok z přímého dotyku zahájíme po neúspěšném útoku z chodu, je čas k ženijnímu budování omezen zpravidla na několik hodin. V podmín-

kách, kdy útoku z přímého dotyku předchází obrana, využíváme ženijních objektů vojsk v obraně, tyto zdokonalíme a další budujeme.

Východiště k útoku prvosledových praporů budujeme systémem ochranných okopů pro živou sílu a bojovou techniku, které umístíme podél cest a průseků tak, aby jednotlivé roty a prapory mohly v krátké době po jejich opuštění zahájit útočnou činnost. Na ohrožených směrech můžeme budovat i rotní opěrné body nebo praporní rajóny obrany, s cílem vytvořit podmínky pro úspěšné odrazení možného útoku nepřítele. Jednotky určené k budování obrany ve výchozím prostoru přecházejí po zahájení útoku zpravidla do druhého sledu.

Prostory rozmístění ostatních motostřeleckých a tankových jednotek a útvarů budujeme obdobným způsobem. Roty a prapory jsou rozmístěny v krytých prostorech podél komunikací, maximálně využívají přirozených ochranných vlastností terénu k ukrytí živé síly a bojové techniky tam, kde terén tyto možnosti neskýtá, budují ochranné okopy pro živou sílu a bojovou techniku.

Prvosledové prapory budují svá východiště nebo rotní opěrné body a rajóny obrany převážně ručním způsobem, výjimečně s použitím návesných dozbových radlic tam, kde to taktické podmínky umožňují. V hloubce výchozího prostoru k budování ženijních opatření plně využíváme návesných dozbových radlic, ženijních zemních strojů a trhavin, při zasazení ženijních organických jednotek a přidělených jednotek ženijních strojů. Při dostatku času budujeme pro část jednotek nebo útvarů záložní prostory, jako součást opatření k snížení ničivých účinků jaderných úderů nepříteli. Prostory bojového rozmístění raketových jednotek budujeme v plném rozsahu. Důraz klademe na úplné vybudování okopů pro odpalovací zařízení včetně záložních, na ukrytí a ochranu naváděcích zařízení a vybudování ochranných okopů pro technickou baterii. K včasnému splnění uvedených úkolů raketové jednotky zpravidla zesílíme ženijními jednotkami a technikou pro zemní práce.

Palebná postavení dělostřelectva a protiletadlových jednotek budujeme úpravou palebných postavení, krytů pro obsluhu a municí vlastními silami a prostředky, ručním způsobem i s využitím trhavin.

Zálohy druhů vojsk, speciálních vojsk a prvky týlů rozmísťují své jednotky v prostorech poskytujících ochranu, pro část živé síly a bojové techniky budují ochranné okopy, mohou využívat i obydlených míst.

Vysokou pozornost musíme věnovat vybudování míst velení. Velitelská stanoviště velitelů jednotek budujeme tak, že zřídíme ochranný okop pro velitelské vozidlo. Na velitelských stanovištích pluků a divize vybudujeme systém ochranných okopů na plný počet štábních pracovišť, okopy pro živou sílu obsluhy velitelského stanoviště a jejich techniku. Při dostatku času budujeme na velitelském stanovišti pluku 1—2 úkryty lehkého typu, na velitelském stanovišti divize 3—4 úkryty lehkého typu pro práci velitele a hlavních funkcionářů štábu. Ochranné okopy je třeba vybudovat i pro spojovací uzel a hlavní objekty vysílacího rádiového střediska. Velitelská stanoviště pluku a divize budují jejich obsluhy. Náročné ženijní úpravy, stavby úkrytů a velkoobjemové zemní práce udělá zpravidla přidělená ženijní jednotka s technikou.

Výchozí prostor budujeme v pořadí prací, jak stanoví velitel. První pořadí prací se stanoví na 4—6 hodin a jeho realizace zabezpečuje hodnotu prvního stupně přímé ochrany pro všechna vojska a hodnotu druhého stupně přímé ochrany pro důležité prvky bojových sestav. Druhé pořadí prací je časově omezena zpravidla na 10—12 hodin a jejich ukončení zabezpečuje převážně hod-

notu druhého stupně ochrany a hodnotu třetího stupně ochrany pro důležité prvky bojových sestav. Úplné vybudování výchozího prostoru divize vyžaduje dobu 3—4 dnů.

Zátarasý zřizujeme na předpokládaných směrech možného útoku nepřítele s předpokladem jejich dalšího doplnění manévrem zátarasý. V prvním pořadí zřizujeme zátarasý před předním okrajem výchozího prostoru a v jeho prvním postavení. Současně probíhá příprava k ničení komunikací na možných směrech útoku nepřítele a zřizujeme uzly zátarasů. Pohyblivé odřady zátarasovací v součinnosti s protitankovými zálohami si rekognoskují čáry zásahů. Hustota zátarasů podle terénních a časových podmínek dosahuje obvykle hodnoty ne větší jako 0,3—0,5. Systém zátarasů uspořádáme tak, aby neomezoval manévry vojsk ve výchozím prostoru, umožňoval celé bojové sestavě nerušený přechod do útoku, při plnění i žádoucí obranné funkce. Na zřízení systému zátarasů se podílejí ženijní jednotky pluků a divize, v případě potřeby i vybrané motostřelecké jednotky. K přímému zabezpečení palebných postavení dělostřelectva a k ochraně velitelských stanovišť zřizujeme krátká ochranná protitanková a smíšená minová pole.

Maskování musí být důsledné v celém výchozím prostoru. Pečlivě je třeba maskovat všechny ženijní práce, vojska a techniku v jednotlivých prostorech a stopy po jejich činnosti. Zvláštní pozornost věnujeme maskovacím opatřením velitelských stanovišť, jednotek raketového vojska a hlavních prvků bojové sestavy. Při maskování plně využijeme maskovací kapacity terénu, normovaných maskovacích prostředků a maskovacích nátěrů techniky. Frekventované komunikace, pozorovatelné nepřítelem, maskujeme zřízením svislých nebo šikmých masek. Některé úseky důležitých komunikací maskujeme proti radiolokačnímu průzkumu zřízením protiradiolokačních masek z koutových odražečů.

K úpravě cest

K vytvoření optimálních podmínek k úspěšnému útoku je třeba předem prozkoumat a upravit systém k zabezpečení rychlého vyvedení vojsk na určené čáry a k přednímu okraji nepřátelské obrany a pro manévry vojsk.

Podélné cesty slouží k rychlému přesunu prvosledových jednotek na čáru nasazení, pro přesun druhých sledů, velitelských stanovišť, jednotek a útvarů druhů vojsk a týlů. Pro potřeby praporů prvního sledu je třeba upravit po jedné praporeční cestě od plukovní příčné cesty až po přední okraj. Pro potřeby prvosledových pluků je nutné vytyčit a upravit jednu až dvě cesty od divizní příčné cesty po přední okraj pro manévry druhého sledu pluku a plukovního dělostřelectva. K tomu využijeme upravených praporečních cest. Divize vytyčuje a upravuje dvě divizní cesty od armádní příčné cesty po přední okraj pro manévry druhosledového pluku, raketového útvaru, dělostřelectva, záloh a týlů divize. Při stanovení konkrétních tras využívá v plné míře plukovních cest.

Příčné cesty slouží k zabezpečení manévru vojsk ve výchozím prostoru a v průběhu útoku. Plukovní příčinou cestu obvykle určujeme za východiště k útoku praporů prvního sledu. Divizní příčné cesty určujeme zpravidla jednu až dvě, z toho jednu na úrovni pluku druhého sledu a záloh divize, další může být podle konkrétních podmínek a potřeb mezi 2. sledem a týly.

Tyto cesty vytyčují a upravují již v průběhu budování výchozího prostoru motostřelecké a organické ženijní jednotky pluků a divize. Na úpravě diviz-

ních cest se podílí i ženijní jednotky pluků druhého sledu. Se zahájením útoku stanovené cesty udržují odřady k zabezpečení pohybu a ženijní zálohy.

Stanovený a udržovaný systém cest využívají všechny druhy vojsk a speciálních vojsk. Místní cesty, např. v prostoru bojového rozmístění raketového oddílu, v palebných postaveních dělostřeleckých skupin apod., si upravují jednotky druhů vojsk svými silami a prostředky.

Zřízení průchodů v zátarasech je jedním z rozhodujících úkolů při zahájení útoku z přímého dotyku. Vzhledem k tomu, že nepřítel má na budování obrany delší čas, bude zpravidla četnost zátarasů větší, než při útoku z chodu. Vojska budou přecházet přes vlastní zátarasy v předem zřízených a vyznačených průchodech, ve kterých pohyb vojsk řídí pořádková a regulační služba. Regulační službu v průchodech ve vlastních zátarasech zabezpečují zpravidla ženijní jednotky, které zátarasy zřizovaly.

Průchody v zátarasech nepřítele mohou z části zřizovat ženijní jednotky pluků a divize ručním způsobem v průběhu noci před zahájením útoku. Zbytek potřebných průchoďů uděláme v době dělostřelecké přípravy mechanickými a výbušnými odminovači. Útok z přímého dotyku umožňuje, na základě ženijního průzkumu zátarasů, předsunout odtarasovací prostředky do vybudovaných prostorů v blízkosti předního okraje nepřátelské obrany a tím zabezpečit i včasné zřízení průchoďů. Metodika zřizování průchoďů a řízení pohybu vojsk v nich je obdobná jako při útoku z chodu. Spotřeba náloží výbušných odminovacích prostředků bude však větší, což vyžaduje jejich neprodlené doplnění pro překonávání dalších zátarasů v hloubce nepřátelské obrany.

2. Ženijní zabezpečení průlomu připravené obrany nepřítele bez použití jaderných zbraní

Pravděpodobný nepřítel věnuje vysokou pozornost otázkám obrany. Jejím obsahem je úporná obrana hluboce členěných a vybudovaných obranných postavení a pásem obrany s rozsáhlým systémem zátarasů a překážek. Tato skutečnost se může nepříznivě projevit na tempu útočného boje našich vojsk. V útoku bez použití jaderných zbraní organizujeme průlom připravené obrany nepřítele s použitím klasických prostředků.

Průlom je specifický druh útočné činnosti, jehož cílem je soustředění sil a prostředků na úzkém úseku fronty zničit nepřítele bránícího předem vybudované obranné pásmo, proniknout do hloubky obrany, vyvrátit ji z boků a týlu a vytvořit podmínky pro úspěšné pokračování v útočné činnosti. Pluk prolamuje obranu v úseku 2 km, divize v pásmu 4 km širokém. Pluk ani divize nevede průlom samostatně, ale zpravidla v rámci armádního průlomového pásma.

Úkoly ženijního zabezpečení průlomu jsou:

- vyvedení vojsk průlomu na čáru rozvinutí a zabezpečení jejich zasazení;
- zřízení průchoďů v zátarasech nepřítele na předním okraji a v hloubce obrany nepřítele;
- zabezpečení vyvedení druhých sledů pásmem průlomu a jejich zasazení.

Složitost ženijního zabezpečení vyvedení vojsk průlomu na čáru rozvinutí ovlivňuje stále se zužující pásmo přesunu divize (pluku) až na šířku 4 km na čáře zasazení. Přitom je nezbytné pro každý pluk stanovit jednu osu přesunu, pro divizi dvě osy přesunu, což je při hustotě existující silniční sítě velmi obtížné. Proto bude třeba volit i méně výkonné a polní cesty, což se projeví ve

zvýšených nárocích na jejich úpravu. Ještě komplikovanější situace nastává po rozčlenění vojsk do praporečních proudů, kdy příčná vzdálenost potřebných cest se zmenší na 1 km. Tento požadavek můžeme zabezpečit vedením praporečních proudů na postupových směrech terénem.

Úspěšné zabezpečení tohoto úkolu vyžaduje vést pečlivý ženijní průzkum cest i tras v terénu, jejich úpravu zabezpečit v předstihu a přehledně je pro uživatele označit. Část ženijních jednotek divize a pluků předsuneme na stanovené osy, ostatní vytváří odřady k zabezpečení pohybu a ženijní zálohy a upravují cesty v průběhu přesunu. Ve prospěch zasazované divize i pluků působí zpravidla i ženijní jednotky vojsk v dotyku, armádní ženijní jednotky dělají podélnou úpravu cest nebo cest v určeném prostoru.

Čáru zasazení vojsk pro průlom musíme ženijně zabezpečit, zejména ochranou jejich boků manévrem zátarasy pohyblivého odřadu zatarasovacího divize a pluků v dotyku, při vážné úhroze i zasazením armádních prostředků.

Průchody ve vlastních zátarasech jednotek v dotyku zřizujeme v počtu odpovídajících bojové sestavě vojsk v průlomu. Ženijní jednotky pluků a divize v dotyku uvolňují v časovém předstihu stávající průchody v zátarasech odstraněním minových uzávěr nebo jednotlivých min uzavírajících průchody a další průchody vytyčují v mezerách mezi jednotlivými minovými poli. V případě, že uvedenými opatřeními nelze dosáhnout potřebného počtu průchodů, zřizují si další průchody v noci před zahájením průlomu ručním způsobem nebo v krajním případě si další průchody vytváří mechanickými a výbušnými odtarasovacími prostředky vojska v dotyku. Přímo součástí tohoto úkolu je vytyčení a označení průchodu podle požadavků vojsk průlomu, zabezpečení regulace na průchodech a jejich vyvedení na odvrácenou hranici vlastních minových polí. Po projetí prvních sledů vojsk průlomu se postupně část průchodů uzavírá a zabezpečuje se provoz na průchodech vyhrazených pro přesuny druhých sledů a záloh.

Průchody v nepřátelských zátarasech před předním okrajem jeho obrany vytváříme v souladu s bojovou sestavou pluků a divize, v počtu jednoho průchodu pro každou čet. Jejich počet a umístění v terénu se upřesňuje na součinnosti, je-li dostatek času i na odborné ženijní rekognoskaci. Část průchodů v zátarasech nepřítele pro vojska průlomu vytvářejí ručně ženijní jednotky pluků a divize v dotyku, část odminovacími a mechanickými prostředky vojska v dotyku. Větší část si vytvářejí vojska v průlomu vlastními odtarasovacími prostředky. Průchody v nepřátelských zátarasech se označují shodným způsobem jako v zátarasech vlastních, regulací na nich zabezpečují ty jednotky, které je zřídily. Ke zřízení průchodů v zátarasech nepřítele je zpravidla nutné použít většinu odtarasovacích prostředků vojsk v průlomu, včetně prostředků druholedových praporů i pluků. Současně vyžaduje tento úkol i zvýšenou potřebu ženijních sil.

Po překonání zátarasů nepřítele na předním kraji je nezbytné doplnit odtarasovací prostředky trhavinovými náložemi pro překonání zátarasů v hloubce obrany protivníka. Toto je výhodné učinit po průlomu prvního postavení nepřítele.

Ženijnímu zabezpečení vyvedení druhých sledů pluků a divize pásmem průlomu musíme věnovat vysokou pozornost zejména proto, že úzké úseky a pásma průlomu omezí výběr cest pro přesuny druhých sledů a mimo to cesty budou současně poškozeny záměrnou činností nepřítele a bojovou činností vojsk. Proto musí odřady k zabezpečení pohybu a ženijní zálohy průběžně opravovat cesty, pro druhé sledy s důrazem na vážně poškozená místa, vyhledávat a vy-

tyčovat vhodné objížďky, opravovat a zesilovat komunikační objekty, očišťovat cesty od zátarasů a roztroušených min. K zabezpečení příčného manévru druhých sledů je třeba udržovat rokádní cesty, zejména před obtížně průchodnými prostory, vodními překážkami i na přístupech k čáře zasazení.

Stálým úkolem ženijního zabezpečení průlomu je spoluúčast na odražení nepřátelských protiztečí a protiúderů manévrem zátarasy, ničením komunikací a komunikačních objektů na směrech činnosti nepřítele, zřizováním uzlů zátarasů a ve zdůvodněných případech i zatarasených prostorů. Stejným způsobem zabezpečíme i čáry zasazení druhých sledů, zejména manévrem zátarasy pohyblivých odřadů pluků a divize v součinnosti s protitankovými zálohami.

Všechna opatření ženijního průlomu vybudované nepřátelské obrany s použitím klasických prostředků musí být uskutečňována s předpokladem možného přechodu na použití jaderných zbraní.

Ženijní zabezpečení průlomu klade zvýšené požadavky na ženijní síly a prostředky, což vyžaduje posílení divizí až hodnotou ženijního praporu i působení ženijních sil nadřazených stupňů ve prospěch vojsk průlomu.

3. Ženijní zabezpečení útoku v horském terénu

Při organizaci ženijního útoku v horském a zalesněném terénu bereme v úvahu především:

- omezenou průchodnost terénu mimo cesty,
- omezené možnosti použití mechanizačních prostředků,
- nutnost zabezpečit útok především prvosledových jednotek (útvárů) a omezené možnosti manévru ženijních sil a prostředků z hloubky bojových sestav mezi jednotlivými směry útoku,
- možnosti nepřítele vhodně využívat lesních záseků a závalů i jiných zátarasů pro přehrazení cest a směrů útoku,
- možnost rychlého vzniku a rozšiřování lesních požárů,
- příznivé podmínky pro maskování, možnosti využití dřeva při plnění různých ženijních úkolů,
- možnosti rychlých změn počasí a tím i charakteristiky horských bystřin a potoků.

Ženijních jednotek u motostřeleckých (tankových) útvárů útočících na samostatných směrech, u taktických vzdušných výsadek a u obcházečích odřadů použijeme k úpravě cest, k průzkumu a zřízení průchodů v zátarasech nepřítele, odtarasení průsmyků (horských přechodů) a k zatarasování dobytých prostorů a důležitých objektů.

Mimořádnou pozornost věnujeme zabezpečení útoku prvosledových jednotek. Tyto posílíme ženijními jednotkami s potřebnou ženijní technikou a zvýšeným množstvím trhavin. V případě potřeby k plnění úkolů ženijního zabezpečení ve větším rozsahu použijeme motostřelecké (tankové) jednotky i jednotky druhů vojsk. Odřady zabezpečení pohybu můžeme začleňovat do sestavy prvosledových praporů (pluků). Ženijní i jinou techniku, kterou nelze využít při plnění ženijních úkolů a která by omezovala pohyb na cestách postupu (např. zákopové pluhy apod.), můžeme soustředit a vést až na zádi bojových sestav.

Pomocné cesty zřizujeme převážně na svazích horských hřbetů, v údolích, s využitím lesních cest, horských stezek a suchých řečišť. Před prudkým stoupáním, klesáním, serpentínami a na těžce průchodných úsecích cest s jedno-

směrným provozem budujeme vyčkávací místa pro bojové a dopravní prostředky. Mezi vyčkávacími místy upravujeme výhybky.

K udržování těžce průchodných úseků cest a k budování vyčkávacích míst a výhybek vyčleníme ženijní jednotky i jednotky druhů vojsk s mechanizačními prostředky. Při úpravě a udržování cest v údolích horských říček, v suchých řečištích a při udržování přepravišť na horských řekách organizujeme pozorování zvyšování hladiny vody způsobené lijáky nebo rychlým táním sněhu.

Při zajištění dobytých čar, objektů, průsmyků budujeme v celé jejich hloubce (šířce) pozorovatelný, palebné okopy pro pěchotní i protitankové zbraně. Vytváříme i skládky různého materiálu určeného k obnově (úpravě) cest.

Pozornost je nutné věnovat i nejvhodnějšímu začlenění pohyblivých odřadů zatarasovacích i ženijních záloh do bojových sestav jednotek (útvárů) útočících na jednotlivých směrech. Nadřízený ženijní náčelník může přímo ovlivnit místo a začlenění ženijních odřadů podřízeného stupně.

Při útoku v horském a zalesněném terénu může docházet ke ztrátě rádiového spojení se ženijním náčelníkem. Narůstá význam samostatnosti, rozhodnosti a iniciativy všech velitelů ženijních odřadů i jednotek.

4. Ženijní zabezpečení útoku v zimě

Při organizaci ženijního zabezpečení útoku v zimě bereme v úvahu:

- výšku sněhové pokrývky, která ztěžuje ženijní průzkum, zřizování zátarasů a průchodů, úpravu a udržování postupových os,
- zlepšené možnosti přechodů vodních překážek a bažin při dostatečné tloušťce ledu a ztížené podmínky při zřizování přepravišť při nedostatečné tloušťce ledu a při jeho odchodu,
- omezené možnosti pohybu jednotek v hlubokém sněhu,
- omezené možnosti použití strojů pro zemní práce, zvýšenou potřebu pracovních sil a tržavin při odtarasovacích a zemních pracích,
- značné zhoršení maskovacích kapacit terénu a ztížené maskování vojsk,
- nutnost vytápění různých objektů a věnování zvýšené přípravě ženijní techniky pro její použití při nízkých teplotách.

Ženijní jednotky v zimě používáme, kromě k plnění určených úkolů ženijního zabezpečení útoku, především k rychlému zřizování průchodů v sněhových, leďových a jiných zátarasích, k udržování cest ve sjízdném stavu a k jejich ochraně před sněhovými závějemí, k zřizování a udržování přepravišť na ledě.

Při zvlášť vysoké vrstvě sněhové pokrývky bude útočná činnost vojsk charakterizována mimo jiné bojem o silnice a manévrem po nich. Proto ženijní náčelníci musí učinit veškerá ženijní opatření pro jejich rychlé a včasné odtarasení, především ve prospěch prvosledových jednotek a pro jejich úpravu a údržbu k zabezpečení manévru ostatních prvků bojových sestav.

5. Ženijní zabezpečení útoku ve městě

Při organizaci ženijního zabezpečení útoku ve městě bereme v úvahu:

- charakter městské zástavby, zejména šířku ulic, výšku budov, četnost sadů, parků a zahrad,
- přítomnost překážek a barikád v ulicích a závalů z pobořených budov,
- možnost vzniku požárů,
- existenci podzemních dopravních staveb a hlavních kanalizačních stok,

- obtížnost zřizování výbušných zátarasů na komunikacích s pevným povrchem,
- omezené manévrovací možnosti ženijní techniky,
- možnost využití objektů městské zástavby k ochraně štábů, vojsk a techniky,
- možnosti využití zdrojů energie a vody.

Při dobývání města ženijní jednotky přidělujeme k jednotlivým odřadům a skupinám, upravují cesty na přístupech k městu, zřizují průchody v zátarasech a překážkách (v závalech a barikádách apod.), ničí jednotlivé budovy a jiné objekty (s odpory nepřítele), zřizují zátarasy k upevnění dobytých částí města a zabezpečují násilný přechod vodních překážek ve městě.

Podzemní komunikace (kanalizace, metro apod.) pečlivě prozkoumáme, zda nejsou zaminovány a využijeme k manévru jednotek. Pro místa velení a ob-
vaziště využijeme nejodolnějších odminovaných budov se sklepními a polo-
sklepními místnostmi.

Ženijní jednotky, které působí v sestavě úderných odřadů a skupin vedou průzkum, zřizují průchody v barikádách a jiných závalech, prorážením stěn budov (místností) zabezpečují manévr mezi budovami, zabezpečují činnost tanků i děl velké ráže pro přímou střelbu, trhavinami ničí budovy (palebné sruby, pevnůstky) a podzemní objekty a nepřítele v nich.

Boj o město bude charakterizován mimo jiné decentralizovaným použitím ženijních jednotek a zvýšenou spotřebou trhavin i speciálního náloživa.

Vedení útoku za zvláštních podmínek vyžaduje některá specifická opatření v organizaci ženijního zabezpečení, v metodice plnění ženijních úkolů, ve způsobech použití ženijních jednotek i jejich materiálního zabezpečení. V řadě případů, jako odraz těchto zvláštních podmínek vzniká i nutnost řešení nových ženijních opatření.

Vzhledem k tomu, že tyto zvláštnosti budou zcela zákonitým a objektivním jevem v průběhu vedení útočného boje, je nezbytné, abychom se jimi zabývali i v případě velitelů, štábů i vojsk.

K ODSTRAŇOVÁNÍ NÁSLEDKŮ POUŽITÍ CHEMICKÝCH ZBRANÍ

Odstraňování následků tvoří jedno z rozhodujících realizačních opatření ochrany proti zbraním hromadného ničení. V praxi ji mnohdy zužujeme jen na oblast jaderných zbraní. Nedoceňujeme skutečnost, že soudobé chemické zbraně při hromadném použití se svými účinky na živou sílu přibližují účinkům malorážných jaderných zbraní. Navíc důsledky účinků hromadných chemických napadení na živou sílu mohou být, ve srovnání s účinky jaderných napadení, z některých hledisek mnohem drastičtější a odstraňování jejich následků složitější a obtížnější.

Jednoznačně stanovit možnosti pravděpodobného nepřítele v použití chemických zbraní je velmi obtížné. Ovlivňuje to celá řada činitelů různého charakteru. V závislosti na celkové situaci a záměrech nepřítele se bude jejich význam v průběhu boje a operace měnit. Bude velmi obtížné reálně stanovit, s jakou porpcí použije nepřítel k chemickým napadením letectva, raketového vojska a dělostřelectva, jednotlivých druhů otravných látek v různých obdobích boje a operace.

Na druhé straně efektivní organizace ochrany vojsk před účinky chemických

zbraní vyžaduje, aby byla odvozena od reálných možností nepřítele a byla s nimi plně v souladu. Z těchto důvodů budeme při výpočtu možnosti nepřítele vycházet z určitých, zdůvodněných předpokladů, které doceňují jak jeho reálné možnosti, tak jeho zásady použití chemických zbraní. Při tom bychom měli volit variantu pro nás tu nejpesimističtější. Je charakteristická tím, že je sice méně pravděpodobná, ale nelze ji vyloučit. Má-li být organizace ochrany vlastních vojsk před účinky chemických zbraní dokonalá, musí být schopna čelit důsledkům této pesimistické varianty. Z toho vyplývá, že ochranu proti chemickým zbraním obdobně jako celou OPZHN nemůžeme plánovat komplex standardních a stereotypních opatření. Musíme ji vyvodit časově i prostorově z konkrétně zanalýzovaných reálných možností nepřítele. Ochranu proti chemickým zbraním chápeme jako vševojenskou záležitost a řešíme ji v celém komplexu organizace OPZHN.

Reálné možnosti nepřítele v použití chemických zbraní budeme vždy vyvozovat z konkrétní situace. Propočty sovětských autorů ukazují např. tyto možnosti divize a armádního sboru USA v použití chemických zbraní v obraně:

	Období vedení obranného boje	Počet zamořených objektů		
		prvosledových rot	praporů 2. sledu	děl. oddílů (baterií raketového vojska)
md, od	při přípravě obrany	—	1—2	3
	při protipřípravě	14—16	1—2	1
	při podpoře protizteče	1—2	do 1	1
as	při přípravě obrany	—	4—5	8—10
	při protipřípravě	52—57	9—10	7—8
	při podpoře protiúderu	10—13	4	6—7

Cílem propočtů není podrobná analýza možností pravděpodobného nepřítele v použití chemických zbraní, ale přesvědčivě ukázat jeho reálné možnosti a nutnost jejich doceňování. Ukazují, že nepřítel může denně chemicky napadat naše vojska do celé hloubky operačního uskupení (bojových sestav). Účinkům těchto napadení budou vystaveny především bojové sestavy prvosledových praporů bojujících i mimo obrněné transportéry, palebná posádky hlavně dělostřelectva, prostory bojových rozmístění raketového vojska, velitelská stanoviště a útvary (jednotky) za přesunu v operační hloubce.

Plnošné účinky jednotlivých prostředků chemického napadení nepřítele jsou uvedeny v pomůcce Chem-51-8, tab. 1. Ztráty u napadených útvarů a jednotek podle druhu otravné látky, prostředků napadení a stupně ochrany živé síly mohou kolísat od 5 % do 85 %.

Údaje o prostorových účincích chemických zbraní (skříňových leteckých pum, dělostřeleckých granátů, aerosolových granátů) plněných psychoaktivní otravnou látkou BZ zatím nemáme.

Odřady pro odstraňování následků budeme aktivovat především po napadení nervově paralytickými otravnými látkami sarin a VX a po napadení psychoaktivní otravnou látkou BZ.

Chemická napadení bude nepřítel vést hromadně, tzn. podle zámyslu a povahy cílů zpravidla několika oddíly, řízenými střelami a leteckými roji (dvojicemi letounů) současně.

Důležité pro pochopení nutnosti zasažení odřadů pro odstraňování následků po chemických napadeních je alespoň přibližná představa o jejich následcích.

Následky chemických napadení otravnými látkami sarin a VX budou v podstatě stejné. V obou případech OL vnikají do organismu celým povrchem těla, především však dýchacími orgány, očima spojivkami a zažívacím traktem. Vyvolávají postupně zužování zorniček, prudké bolesti v oku, poruchy vidění, silné bolesti hlavy, pocity úzkosti, neklid, ucpávání dýchacích cest nadměrným vylučováním slin, zvracení, paralyzu jazykových svalů, dýchacích svalů, dýchacích orgánů, kóma, řeči, apatie, silné křeče, bezvědomí. Smrt nastává ochromením činnosti dýchacích orgánů a srdce.

Intenzita a doba, po které se projeví příznaky zasažení, závisí na druhu otravné látky a celkové obdržené dávce.

U sarinu bude účinek na organismus okamžitý. Smrtelné otravy při zasažení přes kůži mohou nastat během 1–2 minut, ale také během 1–2 hodin. Při inhalač-

ních otravách smrt nastává za 1 až 10 minut.

U otravné látky VX se rozvoj otravy při působení směsi par a aerosolů projeví během 15–30 minut. Při zamoření přes oděv dokonce za 2–25 hodin. Smrt podle stupně zasažení může nastat během několika desítek minut až 48 hodin.

Tyto příznaky budou určovat jak celkovou ztrátu (snížení) bojeschopnosti napadené jednotky (útvary), tak i morálně psychickou situaci v prostoru napadení. Současně však ukazují, že včasným poskytnutím lékařské pomoci zasaženým osobám lze ztráty na živé síle podstatně snížit.

První, co budou jednotky a velitelé po zjištění příznaků napadení nervově paralytickou otravnou látkou organizovat, bude hlášení o napadení nadřízenému a použití laických injekčních stříkaček. Jejich včasným použitím lze účinky nervově paralytických látek podle stupně zasažení buď vyloučit, anebo podstatně zmírnit.

Vždy však dříve nebo později, ve větším nebo menším rozsahu dojde k zastavení pohybu, ztrátě schopnosti plnit funkční úkony a povinnosti, k vážným psychickým narušením, ke ztrátě odhodlání, předpokladům pro vznik paniky, prostě ke ztrátě bojeschopnosti. V důsledku vyřazení a obsluh spojovacích prostředků dojde buď k narušení, nebo ke ztrátě spojení. Dojde k zatarasení pochodových os vozidel, jejichž řidiči budou vyřazení. Drastické průběhy otrav mohou u nezasažených jedinců pod dojmem celkové psychózy vyvolat snahu opustit zamořený prostor, zamořenou jednotku. Bojová technika, výzbroj, výstroj budou po napadení otravnou látkou VX dlouhodobě zamořeny.

Po napadení psychoaktivní látkou BZ dojde k narušení jak psychických i fyzických schopností člověka. Účinky otravné látky BZ, která vniká do organismu převážně dýchacími orgány, se projeví nejčastěji asi 1 hodinu po zasažení. Zasažené osoby budou neschopné plnit bojové úkoly po dobu několika dnů. Složitost situace umocňuje skutečnost, že zasažené osoby (velitelé, řidiči, obsluhy bojové techniky) se i při zjevném poškození psychiky snaží velet, plnit vydané rozkazy, povinnosti, funkční úkony, což vede k živelnosti a dezorganizaci.

Charakteristika účinků otravných látek ukazuje, že jednotky, útvary, velitelská stanoviště, týlová a jiná zařízení, která budou vystavena rozsáhlým chemickým napadením nervově paralytickými a psychoaktivními otravnými látkami, nebudou schopny odstranit následky napadení svými silami a prostředky. V jejich prospěch

budeme organizovat řadu opatření, na kterých se budou podílet celé štáby.

Povaha důsledků chemických napadení si vyžadá organizaci těchto opatření:

1. Chemický průzkum v místě napadení a kontrolu zamoření zasažené jednotky (útvary).

2. Komplexní zjištění situace u napadené jednotky (útvary).

3. Obnovu spojení a velení. V případě napadení velitelského stanoviště otravnou látkou BZ jeho rychlé vyloučení z řídicí činnosti.

4. Zvládnutí nepříznivých morálně psychických důsledků napadení, předejít vzniku paniky, morálně psychickou přípravu jednotek určených k poskytnutí 1. pomoci a odstranění následků v ohnisku napadení.

5. Vyvedení zasažené jednotky (útvary) ze zamořeného prostoru.

6. Vyproštění zasažených osob, poskytnutí 1. pomoci a jejich odsun na zdravotnická zařízení.

7. Odsun a odmoření zasažené bojové techniky, výstroje a materiálu všeho druhu.

8. Úplnou speciální očistu.

9. Odmoření terénu.

10. Organizační stmelení zasažení jednotky (útvary) a upřesnění původně stanoveného úkolu.

Průzkum v místě chemického napadení a kontrolu zamoření napadené jednotky (útvary) budou vést především pozorovatelé-signalisté, chemičtí instruktoři a organizační družstva radiálního a chemického průzkumu napadených jednotek (útvary), pokud si uchovávají bojeschopnost. Pro potřebu odřadu pro odstraňování následků chemického napadení vedou chemický průzkum družstva radiálního a chemického průzkumu do nich zařazená. Počet družstev určujeme podle potřeby dokončit chemický průzkum a kontrolu zamoření v nekratším čase. Omezené počty chemických průzkumných jednotek však neumožní vždy doplnit odřad pro odstraňování následků v optimálním rozsahu. Plukovní a divizní odřady můžeme vybavit 1–2 drchp, armádní do 1 drchp. K vedení doplňkového chemického průzkumu bude nutné i v rámci odřadu využívat pozorovatelů-signalistů včleněných především do vševojskového jádra.

Rozhodující význam pro organizaci odstranění následků použití chemických zbraní nepřitelem bude mít komplexní zjištění situace v prostoru napadení. Tento úkol bude plnit zvláštní skupina vyčle-

něná z nadřízeného štábu. Úkolem této skupiny bude:

a) zjistit:

— rozsah chemického napadení a druh použití OL;

— rozsah ztrát osob v prostoru napadení, zejména pokud jde o velitele, obsluhy spojovacích prostředků, řidiče a ostatní specialisty, potřebné k vyvedení napadené jednotky (útvary) ze samotného prostoru;

— počet zamořených osob a bojové techniky;

— morálně psychickou situaci u napadené jednotky (útvary);

— rozsah sil a prostředků napadení jednotky (útvary) schopných podílet se na odstranění následků napadení;

b) navrhnout:

— opatření k obnově spojení a velení;

— opatření ke zvládnutí morálně psychických důsledků napadení;

— způsob poskytnutí první pomoci zasaženým osobám a organizaci zdravotnických odsunových opatření;

— místo a způsoby úplné speciální očisty;

— organizaci vyproštění zamořené i nezamořené bojové techniky, jejíž obsluha byla vyřazena;

— zda a jak organizovat odmoření terénu;

— prostor soustředění a organizačního stmelení zasažené jednotky (útvary) po odstranění následků napadení.

Určená skupina z nadřízeného štábu bude plnit tyto úkoly formou důstojnického průzkumu, k němuž musí být vybavena hermetizovaným obrněným transportérem vybaveným filtračním ventilačním zařízením a rádiovou stanicí pro spolehlivé spojení se štábem. Povaha řešených úkolů ukazuje, že tuto skupinu musí tvořit funkcionář štábu, politický pracovník a po jednom důstojníku spojovacího vojska, štábu týlu, chemického vojska, technické služby a výzbrojní služby (zejména po napadení psychoaktivními látkami). Z hlediska časového a organizačního bude nejvhodnější, když tento komplexní průzkum v prostoru napadení povede předurčená řídicí skupina odřadu pro odstraňování následků pod vedením jeho velitele, jímž obvykle bude zástupce velitele útvaru (svazku).

Bude účelné, aby tato řídicí skupina vyjžděla společně s jednotkami radiálního a chemického průzkumu včleněnými do odřadu pro odstraňování následků a do prostoru napadení vstupovala až po dokončení chemického průzkumu.

Komplexní průzkum si opět (podle situace a stupně velení) vyžádá přibližně 20–60 minut.

Obnova spojení bude spočívat především v nahrazení vyrazených obsluh u nezamořených spojovacích prostředků. Proto bude účelné, aby řídicí skupina přivezla nejnutnější počet obsluh již při komplexním průzkumu v prostoru napadení. Jedině v případě, že spojovací prostředky budou v převážné většině zamořené, obnovíme spojení ze zálohy spojovacích prostředků.

Velení obnovíme podle obvyklých zásad, platných při nahrazování vyrazených velitelů a štábů. Zvláštní situace nastane v případě napadení psychoaktivními látkami, kdy bude nutné u zasažených jednotek, útvarů a štábů přijímat rychlá a účinná opatření k zamezení řídicí činnosti velitelů, náčelníků, štábů a činnosti obsluh spojovacích prostředků. Tato opatření budou realizovat převážně příslušníci spojovacího vojska, které začleníme v potřebném množství do odřadu pro odstraňování následků po napadení psychoaktivními látkami.

V důsledku výrazného účinku nejdůležitějších soudobých OL na psychiku člověka se objektivně projeví u napadených jednotek vážné morálně-psychické důsledky. Drastické příznaky otrav spolu s oslabenou psychickou odolností povedou ke snaze vyhnout se povinnostem poskytnout první pomoc zasaženým, přisvojovat si násilně prostředky osobní ochrany (LIS, IPB, UOS), svévolně opouštět zamořený prostor i s využitím bojové techniky apod. U jednotek (útvarů), které ztratí bojeschopnost v důsledku napadení psychoaktivní OL, bude nutné zabránit řidičům v řízení vozidel a postupně je odzbrojit. To všechno bude mít za následek vznik neobvykle složitých a náročných situací, jejichž organizační a časovou náročnost lze zatím těžko reálně jednoznačně posoudit.

Neméně náročnou, ale nezbytnou bude morálně-psychická příprava jednotek před jejich zasažením. Záchranné a odsunové práce v zamořeném prostoru budou na ně klást krajní fyzické a psychické nároky.

Skutečnost, zda se podaří napadenou jednotku (útvár) vyvést ze zamořeného prostoru, bude mít pro organizaci odstranění následků chemického napadení zásadní význam. Z tohoto důvodu velitelé napadených jednotek musí vyvinout maximální úsilí, aby vyvedli podřízené jednotky ze zamořeného prostoru mimo oblast šíření sekundárního oblaku. Nesmějí připustit zatarasení komunikací. Vyvést je co

nejrychleji do nejbližšího vhodného prostoru, kde je nechat v četových (rotních) prouděch tak, aby k nim měly oboustranný přístup jednotky speciální očišty vybavené pojízdným zařízením pro speciální očištu TZ-74. Po rychlém vyvedení ze zamořeného prostoru ihned pokračovat pod vedením organických velitelů v ochranných opatřeních (použití LIS, IPB, postupně částečné speciální očištění, poskytování první pomoci zasaženým osobám). Podaří-li se takto vyvést napadené jednotky ze zamořeného prostoru, usnadní se tím značně vyproštění osob, průběh speciální očišty bojové techniky a její odsun.

Složitější situace nastane v případě, kdy se napadeným jednotkám zamořený prostor opustit nepodaří, nebo když vzhledem k plněnímu bojového úkolu zamořený prostor opustit nemohou. V takovém případě musíme nejdříve vyprostit zasažené osoby a odsunout je na příslušné zdravotnické etapy vybavené tak, aby mohly vykonat jejich speciální očištu. V druhém pořadí odsuneme zamořenou bojovou techniku k vykonání speciální očišty a poté do příslušného shromaždiště.

Speciální očištu budeme podle celkové situace vykonávat různým způsobem. Převážná většina zasažených osob bude očišťována na zdravotnických etapách. Speciální očištu bojové techniky bude nejvhodnější vykonávat buď na průjezdných MSO nebo zájezdem do prostoru jejího soustředění po vyproštění ze zamořeného úseku.

Odsun osob zamořených destilováním pyretem, jehož doba latence činí 4–6 hodin nebude činit vážnější organizační potíže. Mimořádně obtížný bude však u osob napadených organofosfáty. V tomto případě běžné normy pro vyprošťování raněných (čtyři sběrači raněných osádků tanku za 15–20 minut, osádky OT podle typu za 15–25 minut) nebude možné dodržet. Nosiči raněných budou muset pracovat v ochranných pláštích — kombinézách a při teplotách vyšších jak 20 °C je musíme nejpозději po 50 minutách střídát. Při vyprošťování otrávených osob musíme zabránit jejich dalšímu zamoření a poskytnout jim neprodleně nejnutnější lékařskou pomoc. To vše bude mít za následek, že doba vyprošťování osob se prodlouží o 1/3 až 1/2. Rovněž doba potřebná pro poskytování první lékařské pomoci bude ve srovnání se zamořením radioaktivními látkami podstatně delší. Obvazistiště, která se budou rozvíjet ve vzdálenosti větší než je hloubka působení sekundárního oblaku, musí být vybavena zařízením pro speciální

očistu osob. U vozidel, která byla použita k evakuaci osob ze zamořeného prostoru, bude nutné vykonat úplnou speciální očistu.

Normy pro vyprošťování bojové techniky (25–35 minut na 1 kus, rychlost vlečení tankem 4–5 km/h, AV nebo OT 10–15 km/h) bude možné dodržet. Nejrychlejším způsobem speciální očisty vybavených pojízdným zařízením pro speciální očistu TZ-74 v místě, kde je vyproštěná technika zařazená v proud. Toto místo bude účelné volit poblíž zamořeného prostoru ve vzdálenosti vylučující působení sekundárního oblaku, a tak zamezit viedení zamořené techniky na větší vzdálenosti.

Terén budeme odmořovat podle běžných zásad. To znamená především na těch úsecích zamořených komunikací, které nelze obcházet.

Organizační stmelení jednotky (útvaru), u níž byly odstraněny následky chemického napadení, ovlivňuje skutečnost, že dojde k vyřazení pouze osob, kdežto materiálové vybavení vojsk nebude narušeno. Organizační stmelení bude tedy závislé především na tom, kolik osob a jakých funkcí zůstalo bojeschopných, a na možnostech doplnění vojsk záložními útvaru.

Složení odřadů pro odstraňování následků chemických napadení se bude poněkud lišit od odřadů pro odstraňování následků jaderného napadení. Kromě toho jeho skladbu bude nutné účelově upřesňovat podle charakteru chemického napadení (např. po napadení psychoaktivními látkami BZ nebude zapotřebí do odřadů včleňovat jednotky speciální očisty). Rozsah sil a prostředků včleňovaných odřadů pro odstraňování následků chemických

napadení bude záviset na stupni velení a charakteru útvaru, svazku nebo svazu, který je organizuje.

Obecně odřad pro odstraňování následků chemických napadení bude mít tyto prvky:

1. Řídící skupinu,
 2. Vševojskové jádro určené k:
 - vyprošťování zasažených osob,
 - odzbrojení a střežení jednotek na padených psychoaktivními látkami.
 3. Spojovací jádro určené k obnově spojení.
 4. Chemické jádro určené k:
 - chemickému průzkumu a kontrole zamoření,
 - úplné speciální očistě bojové techniky.
 5. Zdravotnické jádro určené k:
 - odsunu zasažených osob ze zamořeného prostoru na zdravotnické etapy,
 - speciální očistě osob,
 - poskytnutí rychlé lékařské pomoci zasaženým osobám.
 6. Technické jádro vybavené silami a prostředky k vyproštění zamořené techniky z ohniska napadení a po její speciální očistě k odsunu techniky do určeného shromaždiště.
 7. Jádro výzbrojní služby určené k evidenci, naložení a odsunu zbraní a munice.
- Zdůvodnění konkrétního početního vybavení odřadu silami a prostředky by vyžadovalo další podrobné variantní kalkulace. Zhruba bude obdobné jako u odřadů organizovaných na jednotlivých stupních velení k odstraňování následků jaderných napadení.

Z analýzy možných důsledků chemických napadení a charakteru prací spojených s odstraněním jejich následků vyplývají tyto jednoznačné závěry:

- odstranění následků hromadných chemických napadení je záležitostí nadřazených velitelů a štábů,
- k likvidaci chemických napadení majících za následek rozsáhlejší ztráty bude nutné organizovat odřad pro odstraňování následků,
- organizace odstraňování následků chemických napadení bude z některých hledisek co do času, sil a prostředků náročnější, než při jaderných napadeních.

V souvislosti s tím vzniká celá řada dílčích teoretických i praktických problémů, jejichž zvládnutí musí zainteresovaní velitelé, političtí pracovníci, funkcionáři štábů a specialisté věnovat cílevědomou a soustavnou pozornost. Nemenší důraz však budeme klást na účinná preventivní opatření. Vojska ČSLA jsou vybavena dokonalými ochrannými prostředky proti účinkům otravných látek, které umožňují při dokonalém výcviku, kvalifikovaném velení a pevné chemické kázni snížit ztráty živé síly na minimum. Rozsáhlému zamoření bojové techniky zabránit samozřejmě nelze. Pouhé zamoření bojové techniky však neznamená ztrátu bojeschopnosti a jeho odstranění již není tak organizačně a časově náročné. Tyto skutečnosti musíme při přípravě vojsk plně docenovat.

Vojenská ergonomika

Redakčně zpracovaný a zkrácený článek plukovníka ing. N. I. Burlačenka, kandidáta technických věd, uveřejněný v sovětském časopise „VOJENNAJA MYSL“, čís. 7/1978.

Lidé a stroje tvoří základ soudobé armády. Sloučené do různých systémů „člověk – vojenská technika“ plní ve svém obsahu různé úkoly. Zdokonalování těchto systémů je nutnou podmínkou udržování vysoké bojeschopnosti vojsk.

Tento složitý problém řeší mnohé vědecké disciplíny s cílem vytvořit soudobou techniku (komplexy) a zabezpečit její účinné použití vojsky. Mezi nimi má zvláště významné místo **vojenská ergonomika, která zkoumá činnost vojáků a na tomto základě rozpracovává způsoby a prostředky optimální činnosti a vzájemné spojitosti člověka a stroje.**

Tento problém vznikl z potřeb vojenské praxe. Výsledky vědy a možnosti průmyslu umožňují totiž rychlejšími tempy zdokonalovat tradiční a vytvářet novou vojenskou techniku s vysokými parametry. K úspěšné činnosti systému „člověk – vojenská technika“ to však nestačí. Je velmi důležité vytvořit takové podmínky, aby člověk v krátké době mohl zvládnout bojový prostředek a způsoby jeho použití, plně realizovat své fyzické i duševní možnosti a schopnosti při jeho obsluze a účinně využívat techniku v nejsložitější situaci.

Vědecké řešení těchto a dalších otázek napomáhá zvyšování bojeschopnosti vojsk. Cílem článku je informovat čtenáře o obsahu a funkcích nového vědeckého odvětví, které se rozvíjí, a formulovat některé praktické náměty, které napomohou širšímu zavedení výsledků výzkumu vojenské ergonomiky do každodenní vojenské praxe.

Problém činnosti a vzájemné spojitosti člověka a techniky vznikl se zavedením strojů do vojsk. S rozvojem vojenství její význam dále vzrostl. V současné době jsou tyto otázky středem pozornosti vědy a praxe. Vysvětluje se to tím, že vybavení vojsk novými prostředky ozbrojeného zápasu mělo za následek změny ve způsobech vedení bojové činnosti, značně zkomplikovalo splnění povinností člověka ve vztahu k technice a zvýšilo celkovou intenzitu činnosti vojáků.

Soudobé zbraně s vysokými parametry na jedné straně zvyšují možnosti vojáka v boji, zvyšují jeho úlohu při ovládání bo-

jové techniky, na druhé straně nesmírně zvětšují psychologickou zátěž na organismus a nutí člověka působit na hranici svých možností. Vzhledem k podstatnému zvýšení složitosti podmínek bojové činnosti, vojáci nejsou vždy schopni plně využít technický potenciál prostředků ozbrojeného zápasu, což má za následek snížení jejich bojové účinnosti a spolehlivosti o 30–50 % i více.

Vojenská praxe svědčí o tom, že **problém zabezpečení činnosti a vzájemné spojitosti člověka a vojenské techniky můžeme řešit ve dvou základních směrech:**

— **přizpůsobením techniky k člověku a**

— člověka k technice na základě jeho biologických možností a schopností.

V souhrnu tyto otázky jsou podrobně zkoumány ve výzkumných ústavech v procesu vytváření techniky a jejího využívání u vojsk.

V minulých válkách, kdy člověk využíval hlavně svoji sílu k zabezpečení činnosti mezi ním a zbraněmi, stačilo vzít v úvahu jen některé jeho antropologické a jednotlivé fyziologické rysy. Při vytváření bojových prostředků byly hodnoceny i válečné zkušenosti. Začátek 20. století nastolil nové požadavky. Bylo nutné počítat s fyziologií vojenské práce. Kromě toho s rozvojem techniky a jejím použitím pro válečné cíle narůstaly funkce její obsluhy v boji. Při vytváření zbraní vznikla nutnost brát v úvahu psychologické možnosti člověka, a ve výcviku vojáků vznikla nutnost aktivizovat u nich význam odborných kvalit. Samotná vojenská praxe si tak vynutila vznik nových vědeckých disciplín, jako je např. hygiena vojenské práce, vojenská psychologie a pedagogika ve vztahu k novému technickému vybavení vojsk a později také vojenská inženýrská psychologie.

Soudobé zbraně a bojová technika představují složité dynamické systémy a celé komplexy. Jejich složitost je vytvářena velkým množstvím součástí (prvků), možných spojitostí mezi nimi a různým (většinou se měnícím v náhodném pořadí) stavem systému nebo komplexu. Řídí-li v boji člověk (osádka) stroj v omezeném čase, zpravidla ve stressové situaci, musí dostávat potřebné informace, roztřídit je ve spojitosti se stavem systému (komplexu) velení, zhodnotit situaci nepříteli atd. V minimální době, na základě analýzy a zhodnocení vzniklé situace, musí voják přijmout optimální rozhodnutí, rychle a přesně plnit požadovanou činnost a být připraven k další, často úplně opačné činnosti.

V soudobém boji místo individuálního velení nastoupilo skupinové a kolektivní velení systémům a komplexům. Zvýšily se požadavky na funkce člověka. Kromě funkce velení má ještě navíc regulační a kontrolní funkce. Při optimalizaci činnosti člověka a stroje (ve všech etapách vytváření a použití techniky) v současné době již nestačí vzít v úvahu jen jednotlivé její charakteristiky. Musíme dokonale znát antropometrické, psychofyziologické a další charakteristiky, sladit je mezi sebou a zkoordinovat se splněním úkolů a bojovým prostředím. To nás nutí nejen studovat funkční možnosti vojáků, ale také zkoumat a projektovat celý proces jejich vojenské činnosti.

Zkoumání činnosti vojáků a na jejím základě rozpracování cest a způsobů optimalizace činnosti a vzájemné spojitosti člověka a vojenské techniky je velmi složitý problém. Jeho řešení vyžaduje hluboké znalosti podmínek a způsobů vedení soudobé války, možnosti a schopnosti člověka při obsluze technických prostředků boje v průběhu bojové činnosti, dále i bojových vlastností a technických kvalit zbraní. Komplexní charakter znalostí při řešení dané problematiky nás nutí rozpracovávat a uskutečňovat složitá opatření k optimalizaci činnosti a vzájemné spojitosti člověka a vojenské techniky.

Všechna tato opatření jsou spojena jedním společným cílem — zabezpečit z hlediska vojenského umění účinné a správné využití technických možností zbraní u vojsk. Jedním z hlavních úkolů v současné době je vytrvalé hledání způsobů nejúčinnějšího využívání vysokých bojových možností soudobých zbraní, neustálé zdokonalování taktického arzenálu a umění přípravy a vedení operací.

Při zabezpečení činnosti a vzájemné spojitosti člověka a vojenské techniky mají zvláště velkou úlohu ty součásti vojenské vědy, které se zabývají předvídáním charakteru budoucí války, vytvářením vojenské techniky, zdokonalováním metod a technických prostředků bojové přípravy vojsk a rozpracováním nových způsobů bojového využití systému „člověk — vojenská technika“.

Zkoumání problému, rozpracování teoretických zásad a praktických návodů, které směřují k jejich řešení, předpokládá systémový přístup. Umožňuje nám posoudit systém „člověk — vojenská technika“ jako jeden celek, kdy jednotlivé složky v procesu plnění bojových úkolů nevstupují samostatně, ale v dynamické součinnosti. Každý z nich má své vlastnosti a podle potřeby může být uveden jako objekt, jehož zkoumáním se zabývají určité vědecké disciplíny.

Vlastnosti jednotlivých součástí systému (člověk, stroj, bojové prostředky) zkoumají sociální, psychologické, biologické, vojenskotechnické a další vědy. Vlastnosti systému jako celku, které vytvářejí systémové spojitosti a vztahy mezi nimi, zkoumá vojenská ergonomie.

Tím, že zkoumá a studuje bojovou činnost vojáků, vojenská ergonomie rozpracovává vědecké základy optimalizace dynamické součinnosti složek vojenských systémů s cílem zvýšit jejich bojovou účinnost. **Jejím hlavním úkolem je zvýšit bojeschopnost vojsk zabezpečením maximálního využití technických možností zbraní člověkem.** Toho můžeme dosáhnout tako-

vou organizací činnosti vojáků, při níž osádka [obsluhy] v procesu obsluhy techniky přesně a spolehlivě plní své povinnosti v minimální době a za minimálního využití energie.

Vojská ergonomika zkoumá obecně otázky spojené se zabezpečením činnosti člověka a vojenské techniky. Ve vztahu k odpovídajícímu druhu vojsk a ozbrojených sil je řeší příslušné odbornosti. Vznik vojenské ergonomiky a jejích odvětví podle druhů vojsk a ozbrojených sil svědčí o novém přístupu vojenské vědy ke zkoumání ještě nepoznaných jevů ve vojenství a je přirozeným procesem rozvoje vědeckých znalostí o poměru a vzájemné spjatosti člověka se zbraní a technikou.

Rozpracování vědeckých základů optimalizace práce systému „člověk — vojenská technika“ začíná ergonomika zkoumáním úkolů, které jsou uloženy vojákům, podmínek jejich plnění, a rovněž možnostmi a schopnostmi člověka a vojenských kolektivů při obsluze prostředků ozbrojeného zápasu v průběhu vedení bojové činnosti (způsobu a rychlosti přemístování, délka trvání nepřetržitého plnění funkčních povinností osádkami a obsluhami, včetně jejich práce v uzavřených a obsazených kabinách nebo bojových prostorech). Všechno zkoumá ve srovnatelných veličinách vzhledem k nepříteli (bere v úvahu zbraně a způsoby jejich použití, hloubku a tempo operace atd.).

Zkoumání způsobů vedení boje (operace) a plnění úkolů vojáky umožňuje určit také podmínky, ve kterých člověk (vojenský kolektiv) bude působit v bojových situacích. Tyto podmínky jsou určovány prostředím a režimem práce vojáků. Bojové prostředí je charakterizováno procesy (jevy) a dělíme je na vnější a pracovní. Vnější prostředí se vytváří na pozadí přírodních podmínek, pracovní prostředí představuje souhrn fyzických, biologických a jiných faktorů, které bezprostředně působí na člověka v obsazených jednotlivých bojových prostorech nebo kabinách. Režim práce vojáků je charakterizován rychlostí a délkou doby plnění povinností, dále i střídáním práce a odpočinku.

Analýzou řešených úkolů a podmínek jejich plnění určujeme, nakolik úspěšně může člověk splnit své povinnosti, jaké psychofyzické vlastnosti, úroveň vytrvalosti i natrénovanosti, jakou funkční psychickou spolehlivost a emocionálně volní pevnost musí mít, aby mohl účinně obsluhovat techniku.

Získané souhrnné výsledky předurčují hlavní směry zabezpečení účinného využí-

vání technických možností výzbroje osádkami a obsluhami. Mezi nejdůležitější patří:

- vytvoření zbraní a bojové techniky s ohledem na možnosti a schopnosti člověka;

- psychofyzický výběr a formování vojenských kolektivů s přihlédnutím k individuálním vlastnostem lidí;

- intenzifikace výcviku (návuky) vojáků;

- organizace jejich bojové činnosti v souladu se změnami bojeschopnosti člověka v průběhu 24 hodin a podle doby plnění bojových úkolů.

Ve stadiu projektování vojenské techniky je nutné vzít v úvahu antropometrické ukazatele, psychofyzické, psychologické a fyziologické rysy vojáků, povolanců a vojáků v záloze.

Antropometrické ukazatele zahrnují rozměry a formy těla člověka a určují rozměry pracovních míst a jejich skladbu.

Psychologické schopnosti jsou základem požadavků, které určují soulad technických částí strojů se zvláštnostmi psychiky člověka, který plní své povinnosti v boji (vnímání, paměť, myšlení, formování a upevňování návyků při obsluze technických prostředků atd.).

Psychofyzické vlastnosti charakterizují zvláštnosti činnosti citových orgánů člověka s technickými částmi strojů. S ohledem na tyto schopnosti jsou kladeny požadavky na prostředky zobrazení informací, jejich prostorové rozmístění, formu a barvu.

Fyziologické možnosti tvoří základ požadavků, které určují soulad konstrukčních a funkčních charakteristických rysů technických částí strojů s fyziologickými vlastnostmi člověka; mezi hlavní patří síla a rychlost.

Na základě údajů o člověku vytvářejí se pracovní místa členů osádek (obsuh), jejich informační a motorové prostory, dále i pracovní prostředí, které je charakteristické fyzickými a chemickými faktory.

Mezi fyzické faktory patří:

- elektromagnetické (statické pole, elektromagnetické vyřazování);

- fyzické vlastnosti vzduchu (mikroklimatické podmínky, mechanické přísady, barometrické a elektrické charakteristiky);

- mechanické (hluk, vibrace a zrychlení).

Chemické faktory zahrnují:

- přirozené plynné složení vzduchu (obsah kyslíku, kyslíčnou uhlíčitou atd.);

- škodlivé příměsi (zbytky z tekutin a syntetických materiálů, produkty po hoření, metabolismu a běžné plyny).

Pracovní prostředí musí odpovídat zdravotnicko-technickým požadavkům, které jsou formulovány na základě zkoumání fyziologických mechanismů působení faktorů na organismus člověka a fyziologických i hygienických zvláštností bojové činnosti vojáků při obsluze vojenské techniky.

V období vytváření vojenské techniky rozpracovává ergonomika i náměty na zkrácení lhůt a zvýšení kvalit jejich zvládnutí vojáky. Přitom důležitou pozornost věnuje zabezpečení jednoduchého algoritmu jejich bojové činnosti, dále unifikaci prvků pracovišť nejen ve vojenské technice, ale také u strojů, které jsou používány v národním hospodářství (auta, traktory atd.) a v mobilizaci přicházejí do armády.

V etapě vytváření vojenské techniky ergonomika rozpracovává náměty, jejichž zavedení do konstrukce strojů zabezpečí zkrácení času a spotřebování energie vojáků při využívání a opravách zbraní a vojenské techniky. V tomto směru je důležité zkrácení období údržby techniky, snížení množství konaných operací v průběhu údržby, dále zpracování vytištěných materiálů a návodů, ve kterých je jednoduše a krátce vysvětlena potřebná informace.

Po zavedení ergonomických námětů do konstrukce strojů bylo možné o 20–30 % zvýšit účinnost využití technického potenciálu zbraní a bojové techniky vojáky (celkový nerealizovaný objem technického potenciálu člověkem — 100 %). Tyto údaje svědčí o tom, že **brát v úvahu možnosti a schopnosti člověka v období vytváření vojenské techniky je velmi perspektivní směr zvyšování bojových možností systému „člověk — vojenská technika“**. K zabezpečení vysoké bojové schopnosti vojsk nestačí však jen vytvořit techniku s dobrými ergonomickými kvalitami. Je nutné, aby tyto stroje obsluhovali lidé, kteří mají odpovídající psychofyziologické vlastnosti.

Možnosti a schopnosti lidí nejsou stejné a jsou různé i podmínky vojenské činnosti. Vzhledem k tomu také požadavky kladené na ně ke zvládnutí jednotlivých odborností nemohou být stejné. To znamená, že před zahájením přípravy specialistů musíme znát jejich psychologické vlastnosti. Jsou zjišťovány odborné psychofyziologické výběrem. Vojenská ergonomika společně s jinými disciplínami rozpracovává metody tohoto výběru, předvádění úspěšnosti výcviku a bojové činnosti vojenských specialistů, dále praktické návody k uskutečnění opatření spojených s výběrem.

Použití vědeckých metod výběru umožňuje s pravděpodobností do 80 % správně zhodnotit schopnosti lidí k zvládnutí různých vojenských odborností, snížit úbytek, např. v odbornostech operátorů z 30 % na 8 %, snížit poruchovost některých technických systémů vinou operátorů o 40–70 % a snížit cenu výcviku vojáků o 30–40 %.

Psychofyziologický výběr umožňuje racionálně využít lidi. Zavedení takového výběru se rovná zvýšení počtu pozemních vojsk o hodnotu od praporu do jedné divize plného stavu na každý milión osob, které prošly touto klasifikací. Význam psychofyziologického výběru spočívá dále v tom, že po určení schopnosti a možnosti vojáků je možné vytvářet vojenskou techniku na základě dřívějších znalostí, pro koho je určena.

Zhodnocení schopností a možnosti člověka umožňuje využívat lidi jako specialisty tam, kde se nejvíce hodí k obsluze konkrétního technického systému, což vytváří předpoklady k jejich úspěšné vojenské činnosti. K tomu, aby však bylo možné plně realizovat tyto předpoklady, je nutné kvalitně a v krátké době vycvičit vojáky.

Úspěšný výcvik a nácvik vojáků jsou v mnoha směrech určovány efektivností metod a dostatečným množstvím technických prostředků pro přípravu vojsk. S využitím výsledků vlastního výzkumu, a též na podkladě výsledků vojenské psychologie a pedagogiky, vojenská ergonomika rozpracovává návrhy na zdokonalování metod výcviku a vytvoření technických prostředků přípravy vojáků (trenažéry, imitátory, výcviková technika, učební pomůcky, makety atd.).

Základem činnosti vojáků byl vždy způsob a zpracování informací. Po zavedení strojů je to reprodukování nacvičené činnosti při obsluze techniky. Mezi úkoly ergonomiky patří vytváření takových metod a takových prostředků technické přípravy, které by umožnily zkrátit na minimum dobu reakce člověka na signály získávané v procesu obsluhy technických systémů a které by zabezpečily kvalitní formování návyků a znalostí v krátké době.

K úspěšné činnosti člověka v souběhu bojů však nestačí jen formovat kvalitní konceptní model, je nutné ještě, aby byl odolný vůči působení nepříznivých psychofyziologických zátěží, které vznikají v průběhu bojové činnosti. Toho je možné dosáhnout výcvikem a nácvikem vojáků v podmínkách maximálně blízkých k bojovým, vytvářením stressových situací, opakujících se nepravidelně a tak, aby

cvičící neznal dobu, způsob a prostředky jejich imitace. Při několikanásobném opakování stressových situací přichází emocionální adaptace, kdy ostrost emocionálního stavu ochabuje a místo záporného psychologického stavu vzniká povzbuzení.

Vojenská ergonomika zkoumá procesy formování vzorových a koncepčních modelů vojáků, funkční spolehlivosti jejich psychiky, emocionálně volní stálosti a na tomto základě rozpracovává technické prostředky imitace jevů, které provázejí bojovou činnost. S pomocí těchto prostředků je možné vytvořit model podmínek výcviku vojáků, které se značně přibližují reálným podmínkám.

Vědecká předvídání svědčí o tom, že intenzifikace výcviku a nácviku vojáků vedené podle návodů ergonomiky (usměrněné na formování kvalitativního a odolného vzorové koncepčního modelu člověka) umožňují význačným způsobem zvýšit účinnost využívání technických možností zbraní a bojové techniky vojáků. Kromě toho je možné zkrátit dobu, zlepšit kvalitu výcviku i nácviku vojenských odborníků, zvýšit i funkční spolehlivost jejich psychiky a emocionálně volní pevnost.

Vyčvičení vojáci zahajují boj nejčastěji po přesunech vedených v kterékoli době a na velké vzdálenosti. Při přesunu za působení různých činitelů a značného fyzického a psychologického vypětí pracovní schopnost osádek (obsluh) se mění s časem.

Bojeschopnost vojáků je také vystavena změnám v průběhu dne a době plnění bojových úkolů. Při přesunu vojsk na velké vzdálenosti efektivnost činnosti, např. osádek tanků je při zahájení a ukončení pochodu nejnižší. Navíc, ne všichni členové osádek (obsluh) jsou cvičeni k plnění funkčních povinností za přesunu, což má za následek snížení jejich návyků.

Vojenská ergonomika rozpracovává metody a způsoby, které umožňují udržet pracovní schopnost osádek (obsluh) v průběhu přesunu a podle možností zdokonalit návyky těch odborností, které bezprostředně vyhledávají a ničí cíle v boji. Zkoumá vliv rychlosti přesunu vojsk, dobu práce a odpočinku člověka na jeho pracovní schopnost, zákonitosti změny bojeschopnosti vojáků v průběhu dne a doby plnění bojových úkolů. Na základě výsledků tohoto výzkumu zpracovává návrhy na dobu přesunu vojsk, způsoby nácviku vojáků, střídání, dobu práce a odpočinku členů osádek (obsluh).

Plánování a přesun útvarů a svazků na základě návrhů ergonomiky pomáhá orga-

nizovaněji uskutečňovat přesuny a v určité míře uchovat bojeschopnost vojáků.

Rozbor podmínek vedení soudobé války, bojových vlastností a technické kvality prostředků ozbrojeného zápasu, také i předvídání jejich možného zdokonalování umožňují předpokládat, že potíže projekce, konstrukce, výroby a bojového použití technických ústrojí vojenského určení budou spojeny ve značné míře nejen s výzkumem technických parametrů strojů a jejich ztělesněním v konstrukci, ale též s určením cest a prostředků optimální činnosti člověka a vojenské techniky.

K řešení daného problému a na tom základě i k dosažení účinného využití technického potenciálu zbraní a bojové techniky vojáků, vojenská ergonomika zkoumá komplex otázek, které je možné rozdělit na dvě skupiny. V jedné z nich zkoumá bojovou činnost vojáků z hlediska vědy o člověku, v druhé pak působení bojové techniky z hlediska vojenských technických věd. Při tom každou z těchto skupin otázek řeší ve vzájemné souvislosti a z hlediska optimalizace činnosti a vzájemné souvislosti komponentů systému „člověk — vojenská technika“.

Rozpracování a zavedení do praxe opatření ergonomiky zasahuje do celého komplexu problematiky, která zahrnuje zdůvodnění požadavků ergonomiky na konstrukci zbraní a bojové techniky, prověrku jejich zavedení v průmyslu, zdokonalování metod a vytváření technických prostředků, které zabezpečují intenzifikaci výcviku a nácviku vojáků, dále udržení jejich bojeschopnosti v průběhu vedení bojové činnosti. Všechna tato opatření mají mnohostranný charakter, ale směřují k dosažení jednoho cíle — k plné realizaci přirozených i získaných možností a schopností člověka při obsluze vojenské techniky ve složitých podmínkách soudobého boje. K rozpracování tohoto cíle musí být použito různých vědeckých disciplín, ovšem z jednotlivých teoretických hledisek vojenské ergonomiky.

Důležitost rozpracování a zavedení do praxe opatření ergonomiky má za následek potřebu koncentrace sil a prostředků na jejich teoretické zdůvodnění a realizaci. Účelné je za prvé určit možnosti a schopnosti vojáků, kteří obsluhují zbraně a techniku. **Není vyloučeno, že v procesu zavedení opatření ergonomiky do vojenského průmyslu a do vojsk může vzniknout nový druh zabezpečení bojeschopnosti vojsk, ergonomické zabezpečení.** Jeho úkolem bude:

— rozpracování otázek při vytváření vojenské techniky z hlediska lidských faktorů;

- výběr specialistů a organizace vojenských kolektivů;
- výcvik a nácvik osádek a obsluh;
- podíl při organizaci a vedení bojové činnosti.

Hlavním cílem takového zabezpečení musí být zvýšení účinnosti využití technických možností zbraní vojáků. Teoretické zásady a praktické návrhy ergonomického zabezpečení bojeschopnosti vojsk musí rozpracovat vojenská ergonomika jako vědecké odvětví vojenských znalostí nebo jako vědecká disciplína. V souladu s usměrněním a charakterem řešených úkolů její struktura může zahrnovat tyto součásti:

- metodologickou,
- operačně taktickou,
- psychofyzilogickou,
- systémově technickou,
- provozní [exploatační],
- pedagogickou,
- sociologickou.

Úkolem **metodologické** součásti bude určení úlohy a místa člověka v systému obsluhy zbraní a bojové techniky, rozpracování metodologie výzkumů, zpracování výsledků a jejich rozbor. Tato součást řeší obecné otázky vojenské ergonomiky [terminologie, klasifikace vojenských specialistů atd.].

Operačně taktická součást je základní součástí vojenské ergonomiky. Na základě údajů vojenského umění [úkoly vojsk, hloubka operace, způsoby přesunu, podmínky a doba nepřetržitého pobytu vojáků v boji a operaci] a rovněž odpovídajících údajů o nepříteli rozpracovává požadavky na tvorbu pracovišť a podmínek bojové činnosti osádek (obsluh) v obsazených prostorech (kabinách, bojových prostorech), intenzifikace jejich přípravy (výcviku) a uchování bojeschopnosti v průběhu vedení bojové činnosti.

Psychofyzilogická součást je svázána se zkoumáním těch vlastností člověka,

které mají největší význam při rozpracování požadavků ergonomiky na zbraň a bojovou techniku, na metody přípravy a nácviků vojáků a režim jeho bojové činnosti. Dále určuje metody profesionálního výběru, požadavky a způsoby hodnocení psychofyzilogického stavu vojáků při plnění bojových úkolů.

Úkolem **systémově technické** součásti je rozpracování ergonomických požadavků na zbraň a bojovou techniku a způsobů jejich realizace v konstrukci strojů ve všech stadiích jejich vytváření [při zdůvodňování požadavků, určování takticko-technických požadavků, v procesu konstrukce strojů, při jejich zkouškách a v bojovém použití].

Provozní [exploatační] součást zkoumá otázky vztahu faktorů člověka v procesu využívání vojenské techniky, při plnění úkolů spojených s oddělností vojsk, a dále při plánování a vedení bojové činnosti.

Pedagogická součást řeší otázky zdokonalování metod výcviku a nácviků vojáků, určení kritérií a metod hodnocení jejich přípravy, dále rozpracování technických prostředků bojové a psychologické přípravy vojsk.

Sociologická součást rozpracovává metody a návrhy [z hlediska ergonomiky] na utváření vojenských kolektivů na vědeckém základě.

Kromě těchto otázek, ergonomika dále zkoumá vojenskoekonomickou stránku navrhovaných doporučení na zlepšení činnosti a vzájemné spojitosti člověka a vojenské techniky.

Tato struktura ergonomického zabezpečení bojeschopnosti vojsk bezesporu neobsahuje všechny stránky analýzy a syntézy systému „člověk — vojenská technika“. Umožňuje však vidět v hrubých rysech problematiku optimalizace činnosti vojáků a vojenské techniky a napomáhá určení hlavních směrů jejího řešení s cílem koncentrovat síly a prostředky na výzkum a rozpracování teoretických základů a praktických návrhů.

Budoucí válka, vzhledem k síle a mohutnosti prostředků ničení, bude doprovázena jevy, s kterými jsme se do současné doby nesetkali v dějinách ozbrojeného zápasu. Mohou podstatně ovlivnit normální psychiku vojáků.

Příroda obohatala člověka množstvím různých mechanismů fyziologických a biologických, organicky vzájemně sladěných, které v souhrnu zabezpečují možnost plnění velmi složitých bojových úkolů. Avšak možnosti a schopnosti člověka jsou omezené. Ve složitých podmínkách soudobé bojové činnosti, kdy člověk bude pociťovat značné psychické vypětí a fyzickou zátěž, jeho bojová činnost musí být dokonale organizovaná. Dosavadními metodami řešit tento úkol je téměř nemožné.

Vznikla nutnost všestranně zkoumat bojovou činnost vojáků a na tomto podkladě rozpracovat vědecké metody její optimalizace. Samotný život podmínil vznik ergonomiky pro tyto cíle. Její rozvoj a dosažené výsledky svědčí o perspektivnosti zvyšování bojeschopnosti vojsk zaváděním návrhů vojenské ergonomiky do konstrukce vojenské techniky a do metod bojové přípravy vojáků.

z kapitalistických armád

SLABÁ A ZRANITELNÁ MÍSTA VÁLEČNĚ EKONOMICKÉHO POTENCIÁLU STÁTŮ NATO

Výrobní kapacity, lidské a surovinové zdroje charakterizují jen možnosti imperia-
listické koalice zabezpečit válku po ma-
teriální stránce. Tyto možnosti nemůžeme
přeceňovat. Stupeň jejich využití závisí na
charakteru ekonomického a státního zří-
zení, na vzájemném vztahu tříd a sociál-
ních skupin, na úrovni spolupráce a jed-
noty členských zemí.

Do oblasti válečně ekonomických pří-
prav se promítají základní rozpory kapi-
talismu. Kapitalisticky zespolečenštěná vý-
roba, založená na vykořisťování námezdní
práce, nemůže adekvátně řešit složité vá-
lečně ekonomické problémy. Kromě hlu-
bokých třídních antagonismů, které zne-
možňují plné využití válečně ekonomické-
ho potenciálu, existují v zemích NATO
i ostré rozpory mezi státním aparátem a
ziskovými zájmy jednotlivých monopolů,
mezi vojenskoprůmyslovými a civilními
monopoly a také mezi vojenskoprůmyslo-
vými monopoly navzájem v boji o státní
zakázky.

Gharakteristickým rysem hospodářského
rozvoje vyspělých kapitalistických zemí,
včetně členských států NATO, v sedmdesá-
tých letech je nerovnoměrnost spojená
se strukturálními, surovinově energetický-
mi, ekologickými, měnovými, sociálními a
dalšími problémy. Narůstají inflační ten-
dence, objevuje se výrazné zpomalení ekono-
mického růstu a v letech 1974—1975
dokonce absolutní pokles výroby. Např. ve
Spojených státech a Francii poklesl ob-
jem průmyslové výroby v roce 1975 oproti
roku 1974 o —8,9 %, v Itálii o —10,0
%, v NSR o —6,2 %. Výrobní kapacity by-
ly využívány na 80 %, nezaměstnanost do-
sáhla až 18 milionů osob. Hospodářské obtí-
že a nevyužívání výrobních faktorů znač-
ně snižuje ekonomické i válečně ekono-
mické možnosti států NATO.

Na pozadí hospodářských obtíží se zvy-
šuje počet stávek a jejich účastníků, stup-
ňuje se třídní boj. V důsledku toho je zá-
polí NATO v sociálně třídním směru znač-
ně zeslabováno. Ekonomická a politická
nestabilita členských zemí vede k nepl-
nění přijatých hospodářských a vojen-
ských závazků a narušování dohodnutých
koaličních opatření.

Nadporučík PhDr. Jan Šelěšovský, CSc.

Vnitřní antagonismy buržoazních států jsou tak násobeny rozpory na koalici úrovni. Západoevropská integrace sice upevnila válečně ekonomickou základnu NATO, ale neodstranila existující mezistátní rozpory. Výrazně se to projevilo v nejednotném přístupu zemí EHS a USA k řešení sporných otázek s arabskými zeměmi, v tresčí válce mezi Velkou Británií a Islandem, ve sporu Turecka a Řecka o Kypr, který vyústil téměř ve válečný konflikt. Posléze ve vystoupení Řecka z vojenské organizace bloku, které se tak stalo po Francii druhým státem, který částečně opustil Severoatlantický pakt. Kromě toho ne všechny evropské státy NATO jsou členy EHS (Island, Norsko, Portugalsko, Turecko, Řecko). Irsko, účastník Evropského hospodářského společenství, není zase členem NATO. Některé státy NATO (Norsko, Portugalsko, Island) jsou členy konkurenčního ekonomického integračního seskupení Evropského sdružení volného obchodu. Rozpory západoevropské integrace se nyní, mimo jiné, objevují v souvislosti s otázkou vstupu Španělska do NATO a s přihláškou Portugalska, Řecka a Španělska do EHS. Meziimperialistické rozpory jsou dále zosilovány vzájemným konkurenčním bojem mezi EHS a USA o světové trhy a o přístup vyspělých kapitalistických zemí k nerostnému bohatství rozvojového světa. Typickým příkladem z poslední doby je snaha Francie, Belgie a Spojených států o získání co největšího dílu z vykořisťování Zaire.

V důsledku nerovnoměrného ekonomického a politického vývoje vyspělých kapitalistických zemí mění se vzájemný poměr sil mezi nimi. Silí boj za znovurozdělení mocenských pozic v NATO, narůstá nedůvěra mezi západní Evropou a Spojenými státy, mezi Francií a USA, mezi Francií a NSR, mezi mocnostmi NATO a jejich menšími spojenci.

Imperialistická integrace má tak protikladný charakter. Na jedné straně společné třídní zájmy monopolistické buržoazie umožňují v určitých hranicích koordinovat v rámci NATO opatření pro mobilizaci sil a prostředků pro boj proti revolučním silám současnosti. Na druhé straně imperialistická integrace není schopna překonat objektivní zákony kapitalismu. Proto je imperialistická integrace integrací neúplnou a omezenou a válečně ekonomický potenciál NATO netvoří jednotlivý celek.

Imperialistickým kruhům paktu se nepodařilo vytvořit účinný mechanismus, který by byl jednotou plánu a jeho realizace. Všechny schválené dlouhodobé plány nebyly splněny. Velení NATO se nepodařilo

vybudovat jednotný centralizovaný systém materiálně technického zabezpečení ozbrojených sil, vytvořit organizovaný a spolehlivý týl, uskutečnit v celém rozsahu programy válečně ekonomické a operační přípravy teritoria. Vystoupení Francie z vojenské organizace bloku do jisté míry narušilo dlouhodobou snahu vybudovat integrovanou soustavu týlového zabezpečení NATO na evropském kontinentě.

Rychle rostoucí nároky na soudobé zbraňové systémy komplikují financování společných vojenských programů a vedou ke střetnutí zájmů imperialistických států, které se pokoušejí přenášet břemeno vojenských výdajů jeden na druhého. Tato okolnost se názorně projevuje při stanovení absolutní a relativní výše vojenských rozpočtů, při financování rozvoje infrastruktury, v otázkách úhrady nákladů na americká vojska v západní Evropě.

Nedaří se uskutečňovat standardizaci zbraní a bojové techniky. Každý člen paktu se snaží rozvíjet vojenský průmysl, vyvíjet, vyrábět a vyzbrojovat se vlastními druhy zbraní, zvyšovat svou konkurenční schopnost a pronikáním na trhy cizích, zejména rozvojových ropných zemí, využívat zbrojního vývozu ke zlepšení platební bilance. Ve výzbroji států NATO je proto dnes 23 rozličných typů letadel, přes 30 typů protitankových raket, desítky typů torpédoborců, 36 navzájem se lišících radarových systémů a 40 typů děl. Jen ve středoevropské oblasti Severoatlantického paktu se používá 23 různých typových řad bojových letounů, 7 typů středních tanků, 8 typů obrněných transportérů, 22 typových řad PTRS atd. Ani současný standardizační aparát dosud nepřekonal zájmy národních monopolů a zájmy jednotlivých druhů vojsk. Dokladem toho je např. 6 taktických spojovacích systémů vyvíjených souběžně v 7 státech NATO, paralelnost ve výrobě letadel v některých státech NATO, konkurence mezi USA a NSR při vývoji nového tanku apod.

K výrobě moderních zbraní je nezbytné množství surovin. Např. v USA se na vojenské účely spotřebovává 2—3 % vyrobené oceli, víc jak 8 % hliníku, 33 % niklu, 90 % titanu. Víc jak polovina produkce berylia je v kapitalistických státech používána v jaderném průmyslu. V zemích Severoatlantického paktu se však projevuje značný nedostatek některých druhů surovin, zvláště po ztrátě kolonií a v souvislosti s bojem rozvojového světa o své přírodní bohatství. Velkou část své spotřeby surovin a energie musí státy NATO dovážet. Surovinově nejbohatší země bloku — USA — importuje 100 % své spotřeby přírodního kaučuku, 99 % plati

ny, 98 % kobaltu, 98 % hořčíku, 94 % merkura, 91 % bauxitu, 89 % chromu, 85 % cínu, 71 % niklu, 53 % titanu, 42 % ropy atd. Země EHS jsou na tom ještě hůře. Dovozen kryjí 100 % své spotřeby niklu, wolframu, merkura, platiny, litanu a přírodního kaučuku, 99 % hořčíku, 98 % chromu a kobaltu, 93 % cínu, 71 % ropy atd. Např. jen Francie v roce 1975 dovezla 103,4 miliónů tun ropy. Podle předpokladů západních expertů se deficit surovin bude v zemích NATO ještě zvyšovat, zejména koncem osmdesátých let. Kromě toho můžeme předpokládat, že v budoucí možné válce by byl pravděpodobně těžební průmysl evropských zemí NATO zničen.

Dovoz surovin a obrát zboží v evropských státech NATO zabezpečují z 80—85 % námořní spoje. Průmyslová a zbrojní výroba západní Evropy tak závisí na nepřetržitosti námořní dopravy. V průběhu války by bylo třeba kromě surovin, potravin a zařízení převážet i značné množství bojové techniky a zbraní a velké kontingenty vojsk zvláště ze Spojených států.

Ve II. světové válce se po moři převáželo asi 15 miliónů vojáků, víc jak 270 miliónů tun bojové techniky a jiných válečných nákladů. Jen Velká Británie dovezla z USA 23 tisíc letadel, 25 tisíc tanků, 10 tisíc děl apod. V důsledku zvýšení podílu bojové techniky (víc jak 2krát oproti II. světové válce) a vzhledem k předpokládaným ztrátám při použití ZHN by byly dovozní potřeby v příští možné válce několikrát vyšší. Podle údajů expertů NATO by bylo třeba dovážet do západní Evropy denně 80—100 transportů. Na námořních cestách by bylo asi 2000 lodí a velký počet ochranných a doprovodných plavidel. Velení NATO na tyto účely vyčlenilo asi 1000 eskadrových a strážních lodí a 1000 letadel. Ve II. světové válce

potopilo fašistické Německo s použitím konvenčních zbraní 4800 obchodních lodí o celkové tonáži 21 miliónů tun především na námořních spojích mezi USA a evropským kontinentem. Použití prostředků jaderného napadení na širokém moři nebo v důležitých přístavech, průlivench a průplavech by bezpochyby způsobilo nákladním konvojem daleko vyšší ztráty.

Válečně ekonomická základna NATO je dále velmi zranitelná v důsledku nebývalé koncentrace průmyslové výroby. Růská oblast, která zaujímá 2,5 % rozlohy NSR, dodává víc jak 25 % průmyslové produkce, 90 % kamenného uhlí, 75 % oceli, 33 % zpracované ropy, 25 % strojů a zařízení. V Itálii je převážná část průmyslu na úzkém prostoru Milán, Janov, Turín. Ve Francii podstatnou část průmyslu zahrnují tři hlavní střediska. Ve Spojených státech průmyslový sever zaujímá plochu okolo 33 % území USA. V této oblasti žije víc jak 60 % obyvatel, vyrábí se okolo 75 % produkce zpracovatelského průmyslu, 80 % černých kovů, 66 % elektrické energie. Na londýnskou oblast Anglie připadá 20 % průmyslové produkce země.

Taková obrovská koncentrace průmyslu ulehčuje úder raketovým jaderným zbraním. V oficiálním dokumentu amerického kongresu se uvádí, že bude-li v počátečním období války vedeno na nejdůležitější objekty USA 263 termionukleárních úderů o průměrném ekvivalentu 5 miliónů tun, pak bude zničeno 122 velkých vojenských objektů, mnoho průmyslových závodů a 71 velkých měst. Téměř polovina území Spojených států bude zamořena radioaktivními látkami a zahyne 50 % obyvatelstva. Angličtí vědci zase vypočetli, že 4 megatonové pumy svržené na Londýn, Birmingham, Lancashire a Yorkshire by zahubily minimálně 20 miliónů lidí, což je více jak jedna třetina obyvatel britských ostrovů.

Jak dosavadní výsledky, tak perspektivy imperialistické integrace, rezervy souběžného kapitalismu nemůžeme v žádném případě ignorovat. Nebylo by proto správné podceňovat válečně ekonomické přípravy Severoatlantického paktu, hodnotit jeho válečně ekonomický potenciál jen jako pouhou sumu možností jednotlivých účastníků. Představuje kvalitativně vyšší válečně ekonomickou sílu spojeného a především proti socialismu agresivně zaměřeného mezinárodního státní monopolistického kapitalu. Severoatlantický pakt dnes disponuje podstatně větším válečně ekonomickým potenciálem než fašistická koalice ve II. světové válce. Státy NATO mají 9krát větší rozlohu, třikrát více obyvatel a jejich podíl na výrobě kapitalistického světa je dnes 3,5krát vyšší než byl společný podíl fašistického Německa, Itálie a Japonska před II. světovou válkou. Ozbrojené síly NATO mají 4krát více tanků než předválečné fašistické armády a ničivý potenciál v jaderných zbraních je nesrovnatelný s konvenčními prostředky předválečných vojsk „osy“.

ZKUŠENOSTI Z VYUŽÍVÁNÍ KARTOTÉKY INFORMACÍ V MALÝCH KOLEKTIVECH

Podplukovník ing. Dalibor Růžička, CSc.

Potřeba mít neustále dostatečné množství aktuálních vědeckých, technických a ekonomických informací (VTEI) pro jakoukoli analytickou činnost spojenou s předpovědí je tak samozřejmá, že ji nemusíme zdůrazňovat. Nároky na množství, aktuálnost a podrobnost informací vzrůstají a vzrůstá i množství dostupných informací.

Integrace sběru a uschovávání VTEI je důsledek objektivního procesu racionalizace práce v této oblasti. Zřízení Ústředního vědeckoinformačního střediska ČSLA jako centrálního orgánu pro práci s informacemi je bezesporu účelný a důležitý krok v integraci VTEI vojenské tematiky. Značné zlepšení služeb poskytované tímto střediskem jistě pozitivně ovlivnilo i využívání VTEI v menších kolektivech.

V článku uvádím některé zkušenosti z organizace využívání VTEI v takovém kolektivu.

Vytvoření kartotéky informací

Poznatky ukazují, že i v malém pracovním kolektivu se neobejdeme bez určitého přehledu o množství, obsahu a místa uložení informací, které jsou pro práci příslušníků kolektivu potřebné. K rychlému poskytnutí „informací o informacích“ i k počátečnímu přehledu o daném problému je vhodné vytvořit ve zmíněných kolektivech **kartotéku informací**.

Ve vojenských kolektivech patří mezi důvody pro vytvoření kartotéky informací zejména:

- otázky zvláštního režimu utajení některých informací;
- existence informací, se kterými nemohou být dočasně seznámeni v plném rozsahu všichni příslušníci daného kolektivu;
- potřeba mít rychle k dispozici některé informace pro pracovníky kolektivu, kteří se dosud na pracích určité tematiky nepodíleli, ale kteří se do těchto prací dodatečně zapojují;
- s předstihem mít vytvořený přehled o informacích, které budou potřebné ke zpracování materiálů v budoucnu;
- mít přehled o tom, kde je možné získat podrobnější VTEI k daným problémům.

Kartotéka informací, vhodně obsahově volena a pravidelně doplňována, umožňuje neztrácet čas hledáním materiálů s potřebnými informacemi, usnadňuje shromáždit potřebné množství informací v krátké době a může dát poměrně dobrou základní orientaci v určitém problému. Je ale na místě připomenout, že vytvoření kartotéky informací nemůže v žádném případě

nahradiť zařízení vědeckoinformačního systému ČSLA ani ve své funkci, ani ve způsobu využívání.

K uložení informací v kartotéce se osvědčila malá lístkovnice pro uložení záznamů na lístcích formátu A6 (14,8 cm X 10,5 cm). V tomto formátu jsou dodávány z Ústředního vědeckoinformačního střediska ČSLA dělené vojenské technické a ekonomické informace. Tento formát je vhodný i z hlediska potřebné velikosti plochy pro záznam a umožňuje snadnou manipulaci při vyhledávání potřebných informací. Požadujeme, aby lístkovnice bylo možné uzamykat.

Velmi důležitou otázkou je volba rozsahu informací, které je potřebné a účelné uchovávat. Zkušenosti ukazují, že rozsah sledovaných tematických oblastí informací závisí především na různorodosti obsahu práce příslušníků kolektivu, na zaměření funkční odpovědnosti skupiny jako celku a na plánované perspektivě činnosti. Odchytky od optimálního rozsahu sledovaných informací jsou pro vlastní využití a práci s informacemi ve svých důsledcích stejně negativní. Příliš značný rozsah časově nadměrně zatěžuje pracovníky pověřené sledováním vhodných informací a znesnadňuje i operativní vyhledávání potřebných informací; malý rozsah zase neuspokojuje potřebu těch, kteří informace využívají. Stanovení vhodného rozsahu se netýká jen širší tematicky informací, ale i množství pramenů, které je potřebné sledovat.

Osvědčilo se zavést vlastní třídění informací do skupin a podskupin, bez ohle-

du na zavedené desetinné třídění. Skupiny v závislosti na rozsahu problémové oblasti je potřebné dělit na podskupiny s užší tematikou tak, aby v podskupině počet kartotéčních lístků nepřekročil 60 až 70 kusů.

Možný příklad třídění:

01. **Bojová pohotovost**

01.01 Technické prostředky a zařízení pro uvádění útvarů a svazků do bojové pohotovosti

01.02 Organizační opatření k racionalizaci uvádění do bojové pohotovosti.

01.03 Specifiky bojové pohotovosti pro útvary se zvláštním režimem utahování

01.04 Různé k bojové pohotovosti

02. **Průzkum**

02.01 Optické přístroje pro průzkum a přístroje pro vidění v noci

02.02 Dálkoměry

02.03 Radiolokátory pro průzkum

02.04 Prostředky vzdušného průzkumu

02.05 Průzkumová vozidla atd. atd.

Podle zvoleného roztržidění je vhodné oddělit v lístkovnici jednotlivé skupiny a podskupiny informací (kartotéčních lístků) jezdců. Pro rychlou orientaci v kartotéce je potřebné vyhotovit na tvrdší papír přehledový seznam názvů skupin a podskupin a na jezdce napsat číslo a název dané skupiny a podskupiny informací. Pro kartotéční lístky je vhodné připravit předtisk (formulář).

Jako dostačující se osvědčil formulář — viz **tabulka 1**.

02.00

Autor [zdroj] informace: *pplk. ing. Jaroslav NĚMEC*

Téma (název) informace: *Laserové dálkoměry cizích armád*

Hlavní otázky řešené problematiky:

Krátká charakteristika a hlavní takticko-technická data dělostřeleckých dálkoměrů TM-12, LAR, Simrak LP-3, LP-4, LP-7, UAL 11501, AN/GVS-3, AN/GVS-5

Kdo se může s informací seznámit?

Výhradně pro služební potřebu

Údaje o materiálu, kde je informace uvedena:

název informač. materiálu: *Dělostřel. technický průzkum*

číslo, ročník, strana: *1977, str. 70—83*

místo uložení materiálu: *Spisovna, ev. čís. 1163*

Poznámka: Údaje psané větším typem písma jsou uvedeny jako možný způsob vyplnění formuláře.

Organizace sběru a uschování informací do kartotéky

Sběr informací je potřebné přizpůsobit zvyklostem daného kolektivu. Nutné je především sledovat, aby „starostmi o informace“ nepřibýlo žádnému pracovníku kolektivu podstatně více práce. Disproporce vyvolané dalším větším pracovním zatížením by se zřejmě brzy projevily i v práci s informacemi. Evidenci a uschování informací proto zabezpečuje ten pracovník, který z hlediska svých funkčních povinností má nejbližší přístup k VTEI, ke své práci je často potřebuje a na pracovišti je dobře dosažitelný. Sběrem informací můžeme pak pověřit většinu příslušníků kolektivu. Zásadou je, aby materiály s informacemi pravidelně sledovali a vybrané informace (vyplněné kartotéční lístky) předávali určenému pracovníku či pracovníci, kteří daný materiál ke své práci nejčastěji využívají.

Materiály, ze kterých čerpáme informace, podle přístupů k vyhledání, můžeme rozdělit do čtyř skupin:

1. Materiály vydávané Ústředním vědeckoinformačním střediskem ČSLA, jako jsou zpravodaje, rešerše, studijní a situační zprávy, přehledy a jiné. Z těchto materiálů získané informace (VTEI) tvoří základ kartotéky.

Vybrané VTEI z periodicky vydávaného „Zpravodaje ÚVIS ČSLA — vojenská technika“ je vhodné zařazovat do kartotéky informací bez úprav; pouze doplnit číselné označení podskupiny informací do levého horního rohu lístku. Podle zkušeností je k výběru VTEI ze zpravodaje potřebné věnovat 2 až 3 hodiny měsíčně.

K vybraným informacím z rešerší, ze zpráv a přehledů se vyplňují kartotéční lístky. K vyplnění jednoho kartotéčního lístku je potřebná doba 4 až 7 minut.

2. Druhou skupinou informačních materiálů tvoří periodické i neperiodické odborné časopisy, sborníky a další publikace. Vhodné články, diskusní příspěvky nebo jejich části, informační zprávy apod. vybírá a kartotéční lístky vyplňuje ten pracovník kolektivu, který danou publikaci pravidelně sleduje. Měl by to však být v daném kolektivu vždy tentýž pracovník pro určitou publikaci. Pokud to není zvykem, pak je účelné stanovit tyto pracovníky nařízením. Časopisy, sborníky a jiné publikace jsou trvale uloženy po stanovenou dobu na spisovně (popřípadě podle zvyklostí kolektivu u některého pracovníka), odkud si je zájemci podle potřeby vypůjčují.

3. Do třetí skupiny informačních materiálů patří kandidátské a doktorské disertační práce, diplomové práce, vědecké úkoly, překlady apod. Tyto materiály nejsou zpravidla uloženy na pracovišti daného kolektivu a informace o problematice v nich obsažené se obvykle získávají z anotací, oponentského řízení, obhajob a z vydávaných přehledů. K jedné práci může být podle rozsahu a složitosti zpracované tematiky vyhotoveno i více kartotéčních lístků s informacemi odpovídajícími sledovanému tematickému zaměření podskupin informací v kartotéce.

Velmi důležité je mít na kartotéčním lístku místo trvalého uložení materiálu, způsob jeho vyžádání a vymezení okruhu osob, kterým jsou informace z hlediska utajení přístupny. Na zadní stranu kartotéčního lístku je vhodné poznamenat i zásadní námítky za závěrečného oponentského řízení či obhajoby práce, popřípadě i místo a jedací číslo, pod kterým jsou oponentské posudky uloženy.

4. Do čtvrté skupiny informačních materiálů můžeme zařadit zbývající zdroje informací. Jsou to především poznatky ze cvičení, kontrol, informace z konzultací a služebních jednání, zápisy ze školení, kursů atd.

Informace této skupiny se nejtěžší evidují. Zkušenosti ukazují, že administrativními opatřeními se zpravidla nedocílí, aby pracovníci nepovažovali tyto informace z valné části za „svůj osobní majetek“. Pouze soustavnou výchovou a přesvědčením se o účelnosti využívání těchto informací celým kolektivem můžeme dosáhnout požadovaného výsledku. Přitom zpracování kartotéčního lístku je otázkou několika minut a dobře vedený přehled o těchto informacích uspoří mnoho hodin pracného zjišťování, kde tyto informace získat.

Důležité je mít na kartotéčním lístku podchyceno, kdo je oprávněn se seznámit s danou informací v plném rozsahu, u kterého pracovníka, ve kterém záznamu a popřípadě na které straně záznamu je informace zapsána.

Vyhledávání informací v kartotéce

Vyhledávání potřebných informací je velmi snadné, pokud je kartotéka správně vedena a doplňována. Zájemci o určitou informaci je možné poskytnout k nahlédnutí celý blok informací požadované podskupiny, popřípadě několika podskupin, nebo rychlým prolistováním kartotéčních lístků vybrat podle názvů témat informa-

cí jen určitou část těchto lístků. VTEI ze zpravodajů (jak jsem již uvedl, tyto VTEI jsou součástí kartotéky) dají kusý přehled o některých faktech problému.

Kartotéční lístky s uvedením „informací o informacích“ umožní pak zájemci vypsat si potřebné informační materiály. Protože je na lístku uveden přesně materiál (ročník, číslo, strana, evidenční či pořadové číslo a místo uložení), může celkem rychle vybraný materiál vyhledat či vyžádat. Tím je zabezpečeno, že v poměrně krátké době může mít pracovník k dispozici všechny potřebné a dostupné informační materiály.

Kartotéka informací je útvarem otevře-

ným; je neustále doplňováno a zastaralé informace jsou vyřazovány. Podle potřeby jsou zaváděny do kartotéky nové tematické skupiny a podskupiny, nepotřebné jsou naopak vynechávány. Ukáže-li se nutnost, pak můžeme i dále dělit již zavedené tematické podskupiny na užší celky (např.: 02.02 — dálkoměry — rozdělit na 02.02-01 laserové dálkoměry a 02.02.02 optické dálkoměry atd.).

Efektivnost této jednoduché kartotéky informací je značná. Podle odhadu je úspora 8 až 10 časových jednotek pracovníků, kteří informací využívají na jednu časovou jednotku vynaloženou k tvorbě kartotéky. Není to zisk zanedbatelný.

OBSAH ROČNÍKU 1978

VM číslo Strana

generálmajor ing. Jiří Nečas		
K obsahu hlavních úkolů výchovného roku	1	3
podplukovník Jiří Voldán		
Závěry XV. sjezdu a úkoly přípravy politických pracovníků ČSLA	2	8
generálporučík M. A. Garejev, CSc.		
O předmětu a struktuře vojenské vědy socialistických zemí	3	3
plukovník profesor Ochozský		
Marxismus-leninismus — světónázorový a metodologický základ socialistické vojenské vědy	3	8
generálmajor PhDr. Václav Lokajíček		
Místo a úloha vojenskohistorických znalostí ve vojenské vědě	3	13
plukovník doc. ing. Emil Labuda, CSc.		
Cesty zvyšování efektivnosti vědecké spolupráce v armádách států socialistického společenství	3	15
generálmajor ing. Jaroslav Kováčík, CSc.		
Úloha vojenské vědy v rozvoji zbraní a vojenské techniky	3	18
podplukovník doc. PhDr. Adolf Grätzer, CSc.		
Význam propojování společenských, přírodních a vojenskoodborných věd pro prohlubování činnosti vědeckého poznání	1	8
podplukovník PhDr. Alois Kolínek		
Zákony dialektiky a zákony války	8	3
podplukovník ing. Jaromír Hlaváček		
K filozofickému pojetí kategorie subjektivní činitele v ozbrojeném zápase	1	12
podplukovník PhDr. Blažej Ondra		
Význam marxisticko-leninské gnoseologie pro vojenství	6	7
plukovník doc. ing. Emil Labuda, CSc.		
podplukovník ing. Mikuláš Rybář, CSc.		
Rozvíjejte vojenskovedeckou práci u štábů a vojsk — aktuální úloha	4	7
plukovník doc. ing. Emil Labuda, CSc.		
K aktivizaci vojenskovedecké práce v ČSLA	8	13
podplukovník doc. PhDr. Adolf Grätzer, CSc.		
Význam systémového přístupu ve vědeckovýzkumné činnosti	5	8
podplukovník PhDr. Vladimír Ulrych		
Ke vztahu politiky a raketové jaderné války	2	3
podplukovník doc. PhDr. Bohumil Hnízdo, CSc.		
Dialektickomaterialistický přístup k vojenství	10	3
podplukovník PhDr. Květoň Holc, CSc.		
Dialektika vojenské teorie a vojenské praxe	9	3

podplukovník ing. Josef Hrdlička		
K vojenské technické politice	7	3
plukovník PhDr. Vladislav Rybecký, CSc.		
K vojenskému uvolnění napětí	4	3
plukovník ing. Milan Šubrt		
Vojenskobezpečnostní problémy v Bělehradě	6	3
podplukovník Michal Lönčík, CSc.		
Komunistická morálka a zvláštnosti jej rozvoja v armáde	7	8
podplukovník RSDr. Jan Polášek		
Místo mravní výchovy v systému komunistické výchovy příslušníků armády	9	14
podplukovník PhDr. Jiří Seknička		
Problémy mravní výchovy vojsk	5	3
podplukovník PhDr. Julius Černický, CSc.		
K výchově morálních a bojových vlastností a bojového majstrovstva vojakov	9	8
podplukovník PhDr. Gustáv Dianiška, CSc.		
Problémy skúmania morálnej, politickej a psychologickéj prípravy	10	9
podplukovník ing. Karol Šufliarsky		
Vedeckotechnický rozvoj a problémy uvedomelej disciplíny	6	12
podplukovník PhDr. Stanislav Svoboda		
Vliv SPP na polní přípravu vojsk	10	12
podplukovník PhDr. Emil Barkol		
Straníckopolitická práca na vševojskových taktických cvičeniach	8	7
podplukovník PhDr. Ján Chmelár		
Některé otázky SPP v procesu vojenskotechnických a organizačních změn	5	13
Vojenské umění v bitvě u Kurska	4	11

VOJENSKÉ UMĚNÍ

podplukovník ing. Zdeněk Švandrlík		
Průlom připravené obrany nepřítele	5	22
podplukovník ing. Zdeněk Švandrlík		
Zabezpečení průlomu připravené obrany nepřítele	6	17
generálmajor doc. ing. Jaromír Jašek, CSc.		
K vytváření úderných uskupení v průběhu operace	8	17
generálmajor doc. ing. Jaromír Jašek, CSc.		
K vytváření úderných uskupení v průběhu operace	10	17
podplukovník ing. Přemek Vorlíček, CSc.		
Použití druhosledové armády ve frontové útočné operaci	4	17
plukovník doc. ing. Lubomír Freyburg, CSc.		
Zasazení druhého sledu vševojskové armády	1	17
podplukovník ing. Jan Štefka, CSc.		
K zasazení tankové divize	2	13
podplukovník ing. Jan Štefka, CSc.		
K narůstání úsilí za boje v hloubce nepřátelské obrany	9	19
podplukovník ing. Přemek Vorlíček, CSc.		
K narůstání úsilí v útočné operaci	5	17
podplukovník ing. Jan Štefka, CSc.		
Protiúder tankovou divizí ke zničení nepřítele v pásmu přikrytí	3	30
Protiúder tankovou divizí ke zničení nepřítele v pásmu přikrytí (pokračování z VM čís. 3)	4	26
podplukovník ing. Jaroslav Jílek, CSc.		
podplukovník ing. František Kořístek		
Vyvedení pluku na čáru zteče	8	28

generálmajor doc. ing. Jaromír Jašek, CSc.		
Útočná operace v zastavěném prostoru	3	23
plukovník gšt. ing. Zdeněk Bažant		
K určování bojových úkolů divizím	7	13
podplukovník ing. Jiří Dojiva, CSc.		
K organizaci boje s prostředky jaderného napadení nepřítele	2	20
plukovník gšt. ing. Zdeněk Bažant		
K hodnocení bojeschopnosti vojsk po jaderném napadení	1	27
podplukovník ing. Jiří Křížek		
K odolnosti a pohyblivosti míst velení	7	24
plukovník ing. Ladislav Dyčka		
Ke zpracování bojových dokumentů ve štábech svazů	4	40
podplukovník ing. Jiří Florián		
Ke sběru informací o situaci	3	37
podplukovník ing. Miloš Pelikán, CSc.		
Centralizace a komplexnost v řízení průzkumu	3	40
plukovník ing. Vojtěch Rybář		
plukovník ing. František Sedláček		
Požadavky na průzkum	9	36
podplukovník ing. Miloš Pelikán, CSc.		
Průzkum radioelektronických prostředků, bitevních vrtulníků a pozemních protitankových prostředků nepřítele	6	32
podplukovník ing. František Tesař, CSc.		
K racionalizaci práce štábu divize v útočném boji	7	16
plukovník ing. Jaroslav Šebek, CSc.		
Zkušenosti z využívání prostředků MAV	7	29
plukovník ing. Jaroslav Kolář		
podplukovník ing. Tomáš Miniberger, CSc.		
K využití výpočetních automatů Consul ve štábu divize	8	36
podplukovník ing. Pavel Záhořík, CSc.		
podplukovník ing. František Huml		
K využívání prostředků MAV na velitelsko-štábním cvičení	2	30
podplukovník ing. Ján Bukvaj		
K využívání prostředků výpočetní techniky na štábu ZVO	2	26
podplukovník doc. ing. Zdeněk Hron, CSc.		
Vrtulníkový výsadek při ovládnutí horského přechodu	5	29
podplukovník doc. ing. Zdeněk Hron, CSc.		
Násilný přechod řeky a vrtulníkový výsadek	1	23
podplukovník doc. ing. Zdeněk Hron, CSc.		
Bojová dokumentace vrtulníkového výsadku	9	26
podplukovník ing. Jindřich Bureš		
K odražení silných protiúderů nepřítele	4	33
podplukovník ing. Přemek Vorlíček, CSc.		
Organizace obrany vševojskové armády v dotyku s nepřítelem	10	24
podplukovník ing. Jiří Křížek		
Bojové možnosti msd (s BVP) v obraně	8	23
generálmajor ing. Miroslav Peloušek		
K vedení hromadných palb dělostřelectva armády	1	32
podplukovník ing. Ludvík Janeček		
Zkrácení doby přípravy hromadné palby dělostřelectva	10	41
podplukovník ing. František Bárta, CSc.		
Získávání průzkumných údajů pro hromadné palby dělostřelectva	5	39
podplukovník doc. ing. Čestmír Jirsák, CSc.		
K použití dělostřeleckých pohyblivých přehradných palb	6	40

podplukovník ing. Milan Novotný, CSc.		
Boj dělostřelectva s pozemními protitankovými prostředky nepřítele	8	43
podplukovník doc. ing. Čestmír Jirsák, CSc.		
Výpočet potřeby prostředků pro boj se samohybným dělostřelectvem	3	47
podplukovník doc. ing. Čestmír Jirsák, CSc.		
K boji se samohybným dělostřelectvem	2	35
podplukovník ing. František Bárta, CSc.		
Dělostřelecký průzkum při zjišťování radioelektronických prostředků nepřítele	9	43
podplukovník doc. ing. Jaromír Lank, CSc.		
Dělostřelectvo v boji s radioelektronickými prostředky nepřítele	9	49
podplukovník ing. Emil Sovák		
K bojové činnosti dělostřelectva při násilném přechodu vodního toku	4	45
podplukovník gšt. ing. Steva Perišiř		
K boji s tanky v obraně	7	34
podplukovník ing. Stanislav Hořejší		
Bojová činnost letectva při průlomu obrany nepřítele	9	55
plukovník ing. Vlastislav Klein		
podplukovník ing. Jan Blumenstein		
Podpora boje vševojskového svazku frontovým letectvem	10	32
podplukovník ing. Rudolf Klíma		
Zabezpečení přeletu frontového letectva nad sestavou vojska PVO armády	5	50
podplukovník ing. Ivan Kozák		
Příprava leteckého taktického cvičení	3	55
podplukovník ing. Zdeněk Saturka		
Maskování letectva a letišť	8	49
plukovník ing. Miloš Vinklárek		
Operační umění vojska PVOS	2	41
plukovník ing. Václav Hamr		
Součinnost sil a prostředků PVOS s vojskem PVO a stíhacím letectvem frontu	10	36
podplukovník ing. Vladimír Hádek		
Organizace radioelektronického boje u vojsk PVO pozemního vojska	4	53
podplukovník ing. Valentín Krehlík		
Organizácia protivzdušnej obrany teritória	9	58
podplukovník ing. Jaroslav Šmídl		
Ženíjní zabezpečení rychlého tempa v útočné operaci	1	39
plukovník doc. ing. František Páleník, CSc.		
Ženíjní zabezpečení útoku za zvláštních podmínek	10	55
plukovník ing. Karel Liebl		
Ženíjní zabezpečení překonávání zátarasů	4	61
plukovník ing. Karel Liebl		
K hodnocení následků jaderných úderů ve štábu ženijního vojska	6	51
plukovník doc. ing. František Páleník, CSc.		
K eliminaci devastačních účinků hydrotechnických děl	9	63
generálmajor ing. Ján Franko		
K obnovení bojeschopnosti vojsk po napadení zbraněmi hromadného ničení	1	44
generálmajor ing. Ján Franko		
Zvláštnosti ničivých účinků prostředků jaderného napadení velmi malých ráží	2	44
plukovník gšt. ing. Ervín Čahký		
Základní zbraně a ochrana proti nim	7	41
plukovník ing. Miloš Zeman		
K odstraňování následků použití chemických zbraní	10	64
podplukovník ing. Alois Neuman		
Chemické zabezpečení přesunu vševojskového svazku	5	54

generálmajor ing. Ladislav Stach		
Rozvoj spojovacích soustav v ČSLA	6	59
plukovník ing. Josef Jaroš		
K novému pojetí zabezpečení spojení	6	64
podplukovník ing. Antonín Janata		
Vliv ničivých účinků jaderných zbraní a možnosti ochrany vojsk	8	55
podplukovník doc. ing. Josef Hruška, CSc.		
K technickému zabezpečení vojsk v poli	7	47
podplukovník ing. Jaroslav Vykydal		
Týlové zabezpečení průlomu nepřátelské obrany	3	63
podplukovník ing. Mirko Zelený		
Zvláštnosti zabezpečení vojsk PHM do rozvinutí polního zásobovacího systému	5	60
podplukovník ing. Evžen Mach		
Týlové zabezpečení dělostřelecké divize	2	58
podplukovník ing. Vladimír Marek, CSc.		
Obnova železnic v týlovém prostoru frontu	1	48
podplukovník ing. Vladimír Marek, CSc.		
Obnova železnic v týlovém prostoru frontu (pokračování)	2	53
podplukovník ing. Vladimír Marek, CSc.		
Obnova železničních mostů v útočné operaci	7	60
podplukovník ing. Evžen Mach		
K činnosti týlu v podmínkách teritoria	8	65
podplukovník gšt. ing. Jiří Kliment		
podplukovník ing. Lubomír Zák		
Využití výpočetních prostředků ve vojskovém a operačním týlu	10	32
plukovník ing. Zdeněk Straka, CSc.		
plukovník ing. František Suchý		
Zkušenosti z týlového zabezpečení při cvičeních	4	65

ZE SOCIALISTICKÝCH ARMÁD

O sovětské vojenské vědě	2	61
Obsah a funkce součástí vojenského umění	7	67
Fyzický zeměpisný faktor ve vojenském umění	7	72
K vojskotechnické politice KSSS	3	72
Vědeckotechnický pokrok a vojenství	2	65
Kybernetika ve vojenství	9	69
Vojenská ergonomie	10	69
K problematice strategické činnosti	6	69
Pohraniční sražení	4	74
Stretná sražení	5	65
Boj v obklíčení	5	71
Manévr letectva	9	74
Úkoly a možnosti vojenského spojení	1	55
Obrana	3	67
Práce v terénu	8	71
K problematice přípravy štábů	4	69

INFORMACE

Vojenské umění pozemních vojsk NATO	7	77
podplukovník ing. Miroslav Kadera		
Problémy použití jaderných zbraní vojsky NATO	4	77

nadporučík PhDr. Jan Šelešovský, CSc.		
Charakteristika ekonomického potenciálu států NATO	8	77
podplukovník ing. Zdeněk Jurnr		
Vojenské výdaje členských zemí Severoatlantického paktu v roce 1977	1	63
nadporučík PhDr. Jan Šelešovský, CSc.		
Charakter válečné ekonomických příprav a základní směry rozvoje spolupráce členských zemí NATO	9	77
nadporučík PhDr. Jan Šelešovský, CSc.		
Slabá a zranitelná místa válečné ekonomického potenciálu států NATO	10	75
podplukovník ing. Josef Suda		
Hlavní rysy vnitřní, zahraniční a vojenské politiky americké vlády	3	75
plukovník doc. PhDr. Jiří Kuzín, CSc.		
Plánování a rozborů jako základní funkce řízení SPP u útvaru	7	84
major ing. Antonín Řehoř		
Racionalizace při práci s informacemi	1	71
plukovník Emil Čevela		
Požadavky na organizaci utajenia	1	75
podplukovník ing. Zdeněk Mrázek		
K předpisu „Mechanizace a automatizace velení“	5	75
plukovník ing. Miroslav Dvořák, CSc.		
K normativně technickému zabezpečení vojsk	6	79
podplukovník ing. Dalibor Růžička, CSc.		
Zkušenosti z využívání kartotéky informací v malých kolektivech	10	78
podplukovník MUDr. Jiří Teplý		
Ochrana před alkoholismem a jinými toxikomaniemi v ČSLA	9	83
generálmajor doc. ing. Jaromír Jašek, CSc.		
podplukovník ing. Břetislav Janík, CSc.		
Vojenská terminologie	1	78
Vojenská terminologie	3	81
Dějiny druhé světové války 1939—1945 (6. díl. Základní přelom ve válce)	2	69
Dějiny druhé světové války 1939—1945 (7. díl. Dokončení zásadního přelomu ve válce)	5	79
Dějiny druhé světové války 1939—1945 (8. díl. Krach obranné strategie fašistického bloku)	8	30
plukovník PhDr. Jaroslav Pecka, CSc.		
Třicet let od vzniku Škol důstojnického dorostu	6	84

СОДЕРЖАНИЕ

Подполковник Богумил Гниздо, кандидат философских наук, доцент	
Диалектико-материалистический подход к военному делу	3
Автор объясняет значение освоения диалектико-материалистического мышления для ориентировки в сложной проблематике военного дела и принципы материалистического подхода к нему. Далее он разбирает принципы взаимосвязи, взаимной условности, движения и развития в военном деле, конкретный исторический подход, а также принципы диалектических противоречий и противоположностей.	
Подполковник Густав Дянишка, кандидат философских наук	
Проблематика морально-политической и психологической подготовки	9
Автор рассматривает этапы развития и исследования проблематики морально-политической и психологической подготовки, ее главное содержание и методологический подход. Внимание он сосредоточивает на принципах коммунистического воспитания, которые выражают классовую сущность морально-политической и психологической подготовки. Объясняет почему выступает на первый план исследование вопросов связанных с содержанием и структурой психологической устойчивости личного состава и воинских коллективов.	
Подполковник Станислав Свобода	
Влияние партийно-политической работы на полевую подготовку войск	12
Автор показывает значение полевой подготовки войск для боевой подготовленности армии и объясняет требования, которые предъявляет полевая подготовка на современный бой. Основой статьи является разбор задач, форм и методов партийно-политической работы в указанной подготовке.	
ВОЕННОЕ ИСКУССТВО	
Генерал-майор Яромир Яшек, кандидат военных наук, доцент	
К созданию ударных группировок в ходе операции	17
Автор разбирает особенности методики работы командующего и штаба общевойсковой армии при планировании и перенесении главного удара на другое направление и создание новой ударной группировки, а также ее всестороннее обеспечение на вновь избранном направлении. Главные особенности методики работы автор видит в разработке и выдаче большого количества предварительных распоряжений и в принятии решения в сжатое время. При объявлении решения автор предусматривает участие подчиненных командиров только, как исключение.	
Подполковник Пржебек Ворличек, кандидат военных наук	
Организация обороны общевойсковой армии в непосредственном соприкосновении с противником	24
Автор, исходя из возможностей боевой деятельности вероятного противника на Среднеевропейском театре военных действий, разбирает некоторые особенности и проблемы связанные с переходом общевойсковой армии в оборону, в обстановке непосредственного соприкосновения с противником, и возможные способы ее решения. Он рассматривает вопросы перехода в оборону после неудачного встречного сражения и в ходе наступательной операции при отражении контрудара противника.	
Подполковник Йирижи Климент подполковник Лубомир Жак	
К использованию электронно-вычислительных средств в войсковом и оперативном тыле	32
Авторы, на основе практической деятельности, разбирают сложную проблематику внедрения и использования электронно-вычислительных машин в информационную систему штабов войскового и оперативного тыла. В заключении статьи подчеркивают вопросы, решением которых, по мнению авторов, создались бы предпосылки для рациональнейшего руководства тыла.	
Полковник Вацлав Гамр	
Взаимодействие сил и средств ПВО страны с ПВО наземных войск и фронтовой истребительной авиацией	36

Автор, на основе теоретических положений, рассматривает способы и формы взаимодействия направленные на успешное отражение воздушного противника. Он разбирает план взаимодействия, а именно: содержание письменного и графического плана, а также принципы обеспечивающие его выполнение.

Подполковник Лудвик Янечек

Сокращение времени для подготовки ведения массированного огня артиллерии

41

Автор разбирает актуальную проблематику сокращения времени для подготовки и проведения массированного огня артиллерии общевойсковой армии и соединения. Автор, исходя из практических данных, разбирает вопросы: время, как лимитирующий фактор, силы и средства обеспечивающие сокращение времени, методика работы и мероприятия сокращающие время для подготовки и проведения массированного огня.

Полковник Властислав Клайн
подполковник Ян Блуменштайн

Авиационная поддержка общевойскового соединения фронтовой авиацией

50

Авторы рассматривают новую проблематику с точки зрения организации управления фронтовой авиацией. Разбирают задачи групп боевого управления в подготовительный период к наступлению и в ходе боевой деятельности. Они также разбирают вопросы взаимодействия и основные правила выделения усилия авиации командиром общевойскового соединения на вызов.

Полковник Франтишек Паленик, кандидат военных наук, доцент

Инженерное обеспечение наступления в особых условиях

55

Автор разбирает инженерное обеспечение наступления общевойсковых частей (соединений) и боевое использование инженерных подразделений в особых условиях, а именно: при наступлении с непосредственного соприкосновения с противником, при прорыве подготовленной обороны противника без применения ядерного оружия, при наступлении в горах, зимой и в городе.

Полковник Милош Земан

К ликвидации последствий химического нападения противника

64

Автор, исходя из вероятного применения химического оружия и его отравляющих действий, разбирает основные мероприятия командира и штаба по ликвидации последствий химического нападения, и особенно состав отряда, способ и характер его работы по ликвидации последствий в районах химического нападения. Статья так дополняет положения по ликвидации последствий оружия массового поражения.

ИЗ СОЦИАЛИСТИЧЕСКИХ АРМИЙ

Эргономика в военном деле

69

ИНФОРМАЦИИ

Старший лейтенант Ян Шелешовски, кандидат философских наук

Слабые и уязвимые места военно-политического потенциала государств НАТО

75

Автор разбирает характеристические черты экономического развития главных капиталистических стран и показывает его влияние на военно-экономические возможности государств НАТО, на влияние отношения и соотношения сил между ними. Он показывает почему не удалось ввести в жизнь все долговременно планированные мероприятия по проблематике доставки сырья, а также по концентрации промышленного производства.

Подполковник Далибор Ружичка, кандидат военных наук

Опыт из использования картотеки информации в малых коллективах

78

Статья трактует о картотеке, как удобном орудии для рационализации работы с информационными данными, необходимыми для проведения анализа и прогноза. Автор разбирает методические указания для создания этой картотеки, а также способ ее пополнения и использования.

Указатель статей, помещенных в журнале «Воевская мысль» за 1978 год

83